วารสารวิจัย
ราชภัฏเชียงใหม่

ประจำปีที่ 20 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL
วารสารวิจัยเพื่อรับใช้สังคม

- มิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่
  กนกวรรณ คชสีห์ และ เอกรินทร์ อนุกูลยุทธธน
- การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน
  เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ และ ปภากร สุทธิภาศิลป์
- การเลี้ยงไก่ด้วยสารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขามเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์
  ครุปกรณ์ ละเอียดอ่อน
- แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
  พรสวรรค์ จันทะวงศ์
- การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
  สำเนา หมื่นแจ่ม
- Pre-Service Teachers and Educational Management in Multicultural Schools
  Saowaluk Reungsri, Narong Sukprasert, Suwattanarwong Phanphet, Pattana Boonyaprapa and Kittiwin Dhedchawanagon
- การออกแบบแผนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง
  สวัสดิ์ ละคำปา, ชรินทร์ มั่งคั่ง และ จารุณี มณีกุล
- การพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ
  นิกร ยาอินตา, บุศรา โพธิสุข, บุญญาดา ประภัทรสิริ, เมธัส กวินกุล, วัชรวลี ยาอินตา และ วรรณชนก โตวิชา
- สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
  นภา สุวรรณนพรัตน์
- การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์
  ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี

ISSN 1513-8410 (Print)
ISSN 2651-2068 (Online)

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

ประจำปีที่ 20 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2562

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ธรรมไชย รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ณนัด บุญชัย รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.รัชพล สัมพุทธานนท์ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุ

รองศาสตราจารย์ ดร.นิสิต พันธมิตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เขียนงาม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด โชติวชิรา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.คณิเทพ ปิตุภูมินาค มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.สิระ สมนาม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.พิมพ์พธู สุตานันท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.เขียน วันทนียตระกูล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ ชัยยาณะ โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ
อาจารย์ ดร.ฐากร สิทธิโชค มหาวิทยาลัยทักษิณ
อาจารย์ ดร.รักษ์ วรุณวนารักษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภธณิศร์ เติมสงวนวงศ์ สมาคมเครือข่ายที่ปรึกษาระดับชาติ
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ ชมภูคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ใจเตี้ย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ พริบไหว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำเนา หมื่นแจ่ม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.สายหยุด มูลเพ็ชร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ชุติวลัญชน์ เสมมหาศักดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.นิราภรณ์ ชัยวัง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

กองบรรณาธิการ

Professor Dr.Andreas Zins Modul University, Vienna, Austria
รองศาสตราจารย์ ดร.จีรยุทธ ไชยจารุวณิช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา ทำดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.จุฑาศินี ธัญปราณีตกุล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ ดร.ยงยุทธ วิถีไตรรงค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธา เจนศิริศักดิ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ พงษ์เมษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ดร.ฆนธรส ไชยสุต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14 เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทร. 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950
https://www.tci-thaijo.org/index.php/cmruresearch

วารสารนี้ได้รับการรับรองจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Center) กลุ่ม 2

ข้อความหรือข้อคิดเห็นในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนมิใช่ความรับผิดชอบของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำนำ

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา และวารสารนี้ได้รับการรับรองจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Center) กลุ่ม 2 โดยวารสารฉบับนี้ได้เผยแพร่ผลงานที่มีเนื้อหาทางด้านวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ การบูรณาการผลงานวิจัยและการบริการวิชาการ และข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านวิชาการแก่ผู้ที่สนใจทั่วไป โดยมีบทความ 10 เรื่อง ที่มีเนื้อหาหลากหลาย ได้แก่ มิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่ การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน การเลี้ยงไก่ด้วยสารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขามเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ Pre-Service Teachers and Educational Management in Multicultural Schools การออกแบบแผนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง การพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ โดยบทความได้ผ่านการพิจารณาและการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านที่ได้ส่งบทความเข้ามาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความในวารสารฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการของประเทศไทยต่อไป

กองบรรณาธิการ
วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

สารบัญ

มิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่ 5
กนกวรรณ คชสีห์ และ เอกรินทร์ อนุกุลยุทธน

การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน 19
เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ และ ปภากร สุทธิภาศิลป์

การเลี้ยงไก่ด้วยสารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขามเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ 31
ครุปกรณ์ ละเอียดอ่อน

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ 41
พรสวรรค์ จันทะวงศ์

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม 57
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
สำเนา หมื่นแจ่ม

Pre-Service Teachers and Educational Management in Multicultural Schools 71
Saowaluk Reungsri, Narong Sukprasert, Suwattanarwong Phanphet,
Pattana Boonyaprapa and Kittiwin Dhedchawanagon

การออกแบบแผนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก 81
เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง
สวัสดิ์ ละคำปา, ชรินทร์ มั่งคั่ง และ จารุณี มณีกุล

การพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ 93
นิกร ยาอินตา, บุศรา โพธิสุข, บุญญาดา ประภัทรสิริ, เมธัส กวินกุล,
วัชรวลี ยาอินตา และ วรรณชนก โตวิชา

สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย 105
นภา สุวรรณนพรัตน์

การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ 115
ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

มิติการใช้พื้นที่สาธารณะ และบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่

DIMENSION APPLICATION OF PUBLIC SPACE AND ROLE OF TRADITIONAL COMMUNITY IN CHIANG MAI CITY

กนกวรรณ คชสีห์ และ เอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

01

มิติการใช้พื้นที่สาธารณะ และบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่

DIMENSION APPLICATION OF PUBLIC SPACE AND ROLE OF TRADITIONAL COMMUNITY IN CHIANG MAI CITY

กนกวรรณ คชสีห์
Kanokwan Kotchasee
เอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน
Eggarin Anukulyudhathon
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Doctor of Philosophy Program in Built Environment
Faculty of Architecture and Graduate School, Kasetsart University
(Received : April 11, 2019 ; Revised : May 06, 2019 ; Accepted : May 14, 2019)

บทคัดย่อ

การพัฒนาเมืองส่งผลต่อความเป็นชุมชนและการใช้พื้นที่ให้เปลี่ยนไปในหลายมิติ ชุมชนจึงเกิดการตอบรับ ปรับตัว และปรับเปลี่ยนวิถีผ่านปรากฏการณ์การใช้พื้นที่สาธารณะ บทความวิจัยนี้มุ่งอธิบายถึงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของมิติการใช้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นพร้อมกับบทบาทชุมชนดั้งเดิมที่มีนัยสำคัญจากลักษณะสังคมวัฒนธรรมเฉพาะบริบท ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สำรวจเชิงพื้นที่ สังเกตและสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย จากกรณีศึกษาชุมชนป้านปิงและชุมชนวัดศรีสุพรรณ พบว่า การใช้พื้นที่ทางกายภาพมีการปรับตัวต่อบทบาทหน้าที่ในหลายด้านพร้อมกัน เกิดขึ้นในหลายรูปแบบ ทั้งการจัดแบ่งพื้นที่ การจัดแบ่งช่วงเวลา การแบ่งหน้าที่ การรวมกลุ่ม และการสร้างศูนย์รวม โดยใช้วัดในชุมชนเป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพ ทางสังคม ทางใจ และทางวัฒนธรรม พื้นที่ทางสังคมในกลุ่มปฐมภูมิมีอิทธิพลต่อความเป็นชุมชนอย่างมาก คือ กลุ่มทางภูมิปัญญา กลุ่มศรัทธาวัด และกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชน ตามลำดับ ทั้ง 2 ชุมชนมีความแตกต่างในมิติความเป็นชุมชนที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่สาธารณะ นำมาซึ่งข้อพิจารณามิติพื้นที่สาธารณะที่สนับสนุนความสัมพันธ์ในเชิงชุมชนร่วมกับเชิงสังคม โดยพื้นที่ทางกายภาพสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ ส่วนพื้นที่ทางสังคมสนับสนุนให้เกิดความเป็นชุมชน แต่พื้นที่ทางใจจะเกิดขึ้นเองหากปฏิสัมพันธ์ที่เกิดมีความพิเศษที่สื่อถึงความรู้สึกร่วมกัน

คำสำคัญ: มิติการใช้พื้นที่ พื้นที่สาธารณะ กลุ่มทางสังคม ความเป็นชุมชน บทบาทชุมชนดั้งเดิม

Abstract

City development has affected the community and changed the use of space in many dimensions. The community was built from response, adaptation and change through the way of using public space phenomenon. So, this article describes the elements and relationships of using public space along with the role of the traditional community which is significant in its social characteristics and cultural context. The study was qualitative research. Data were collected by reconnaissance survey, detailed survey, observing and interviewing with an inductive analysis. The study areas were Ban Ping community and Wat Si Suphan community. It was found that the use of public space in the community adapted to the roles in many forms, including space allocation, time division, duty division, integration, and creation of embodiment. Physical space mainly used the temple area for physical space, social space, spiritual and cultural exchange. Primary social space had an influence on the wisdom group, temple group, and traditional groups respectively. The study found that both communities are different in community dimension that affects the use of public spaces. It led to the consideration of public space characteristics that supported community-based relationships with society. Physical space supported the relationship, while social space supported the community but mental space would occur if there was more interaction and represent to common sense.

Keywords: Dimension application of space, Public space, Social group, Sense of community, Role of traditional community

บทนำ

เมืองเชียงใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงนับแต่การได้รับเลือกเป็นเมืองหลักของภาคเหนือตอนบน ซึ่งความเจริญเกิดขึ้นในย่านศูนย์กลางเมืองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งด้านบริการพื้นฐาน การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การค้า การท่องเที่ยว ดึงดูดให้ผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพในตัวเมืองเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมใหม่ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนที่เคยอาศัยอยู่เดิมเริ่มอพยพออกไปจากพื้นที่ สังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกผูกพันของชุมชน ส่งผลให้ความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันเป็นชุมชนดั้งเดิมที่เคยมีลดน้อยลงไป ในขณะที่การพัฒนาเมืองเกิดขึ้น พื้นที่ของเมืองบางส่วนยังคงมีความเป็นชุมชนดั้งเดิมในลักษณะชุมชนอยู่อาศัยที่มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่เป็นเอกลักษณ์ มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงพื้นที่ในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบการอยู่อาศัย สภาพแวดล้อม และปัจจัยการดำรงชีพตามพลวัตของเมืองที่เปลี่ยนเป็นพื้นที่ย่านเศรษฐกิจเพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบถึงบริบทเชิงพื้นที่ของย่านเมืองเก่า ทั้งด้านเอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมายของความเป็นล้านนา (อัมพิกา ชุมมัธยา และณวิทย์ อ่องแสวงชัย, 2560) ชุมชนดั้งเดิมต้องการพื้นที่ทางสังคมเพื่อสร้างความสัมพันธ์และดำเนินวิถีชีวิตตามบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น พื้นที่ประวัติศาสตร์ต้องการบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม พื้นที่ทางวัฒนธรรมต้องการทั้งพื้นที่ทางกายภาพและสังคมในการแสดงออกของภูมิปัญญาที่สืบต่อกันมา พื้นที่สาธารณะในแต่ละรูปแบบจึงเกิดขึ้นและถูกใช้ตามบทบาทหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในสังคม พื้นที่สาธารณะจึงไม่ใช่แค่เพียงความหมายทางกายภาพแต่เป็นความหมายเชิงมนุษยศาสตร์และพฤติกรรม (ชวิตรา ตันติมาลา, 2560) พื้นที่สาธารณะเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม รูปธรรมของพื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่ทางกายภาพที่กำหนดขอบเขตไว้แน่นอน

เช่น สวนสาธารณะ ลานกิจกรรม ตลาดนัด วัด เป็นต้น ส่วนพื้นที่นามธรรม คือ พื้นที่ที่ไม่มีขอบเขตแน่นอน เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรม สังคมออนไลน์ กลุ่มทางสังคม เป็นต้น

บริบทของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการปรับตัวตามความต้องการใช้พื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงปัญหาการใช้พื้นที่ของชุมชนในเมือง คือ การขาดแคลนพื้นที่ทางกายภาพ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจเกี่ยวกับการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนในเมืองที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ ขณะเดียวกันการศึกษาเรื่องพื้นที่สาธารณะในชุมชนยังคงมีบริบทแตกต่างกันออกไปตามแต่ละภูมิภาค ท้องถิ่นและถิ่นที่อยู่ บทความวิจัยนี้จึงมุ่งอธิบายรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นพร้อมกับบทบาทชุมชนดั้งเดิมขนาดเล็กในเมืองเชียงใหม่ คือ ชุมชนป้านปิงและชุมชนวัดศรีสุพรรณ โดยใช้การสำรวจพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลบริบทแวดล้อม ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้สึก ความสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นชุมชน รวมทั้งอธิบายปรากฏการณ์อย่างมีเหตุผล ใช้การพรรณนาทั้งแบบจำแนกแยกแยะและเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผล เพื่อสรุปความคิดรวบยอด ซึ่งมีนัยสำคัญจากลักษณะสังคมวัฒนธรรมเฉพาะบริบท นำมาสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่ การสร้างความสัมพันธ์ และความรู้สึกร่วมกันที่เกิดขึ้นในชุมชน

การศึกษาเรื่องพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะมีบทบาทเป็นกลไกในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน รวมถึงเป็นองค์ประกอบหลักเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (สินีนาถ ศุกลรัตนเมธี, 2558) เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของผู้คนที่สำคัญ มีความสำคัญต่อความเป็นชุมชน เป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้ชุมชนเกิดกิจกรรม สร้างเอกลักษณ์และวิถีประจำวันผ่านการใช้พื้นที่ มีความยืดหยุ่นเชื่อมต่อกัน มีการใช้งานที่หลากหลาย ปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขทางกายภาพและสังคม (ไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ, 2551) การใช้พื้นที่สาธารณะมีอยู่ 2 มิติหลัก คือ พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น มิติของพื้นที่จึงมีการซ้อนทับกันอยู่ในแต่ละชุมชน มีความหมายและหน้าที่ทางสังคมสอดแทรกอยู่กับมิติทางกายภาพเสมอ ซึ่งส่งผลให้แต่ละพื้นที่มีอัตลักษณ์และความสัมพันธ์แตกต่างกัน (กิตติ เชาวนะ และคัทลียา จิรประเสริฐกุล, 2560) การศึกษาเรื่องพื้นที่สาธารณะเป็นเรื่องเฉพาะบริบท แต่ละสังคมมีนิยาม ความหมาย ของการใช้พื้นที่สาธารณะไม่เหมือนกัน พื้นที่สาธารณะแบบตะวันออกมีนัยเชิงสังคมวัฒนธรรมที่เฉพาะตัว มีโครงสร้างและแบบแผนที่ไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่น เป็นธรรมชาติ (กอบชัย รักพันธุ์ และระวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี, 2557) พื้นที่สาธารณะแต่ละแห่งจึงมีมิติที่แตกต่างกันทั้งขนาดพื้นที่ ระยะการใช้ สัดส่วน ความใกล้ชิด และทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ระดับ ช่วงชั้น สัญลักษณ์และความหมาย มีความเฉพาะตัว (ระวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี และวีระ สัจกุล, 2555) ทำให้การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีเงื่อนไขที่ต่างไป ลักษณะเหล่านี้มีนัยสำคัญต่อลักษณะสังคมวัฒนธรรม ทำให้ต้องมีการศึกษาเฉพาะบริบทอย่างถ่องแท้

แนวคิดความเป็นชุมชน

ความเป็นชุมชนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคน สิ่งปฏิบัติและคุณค่าของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นหลัก (กาญจนา แก้วเทพ, 2538) มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจ ความเป็นไปของชุมชน ทุนทางสังคม คุณค่า แสดงถึงอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ของผู้คน ปรากฏในหลายรูปลักษณ์ที่มีความหมายแสดงถึงวิถีแห่งการดำรงไว้ภายใต้วัฒนธรรม จารีต ประเพณี (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544) ชุมชนในปัจจุบันจึงควรเน้นที่การดำเนินกิจกรรมร่วม หมายถึงสมาชิกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร โดยกลุ่มดังกล่าวอาจมีพื้นฐานมาจากการมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีอัตลักษณ์ร่วม มีความหมายร่วม และมีความเข้าใจร่วมกัน เป็นต้น (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2557) รวมถึงพิจารณาความเป็นชุมชนใน 3 ด้าน คือ ในด้านกายภาพที่เราเห็นพื้นที่หรือบริเวณที่คนอยู่รวมกัน ด้านความสัมพันธ์ของคนที่มีร่วมกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน ปัญหาหรือความต้องการร่วมกัน รวมถึงขนบประเพณีวัฒนธรรม และด้านความรู้สึกของคนที่มีต่อกันและกัน เช่น ความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทแวดล้อมและบทบาทของชุมชนดั้งเดิมต่อการปรับตัวในการใช้พื้นที่สาธารณะ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะและปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ทั้งในเชิงกายภาพและเชิงสังคม
3. เพื่อเสนอแนะปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นชุมชน

กรอบแนวคิดงานวิจัย

แนวคิดการวิจัย มาจากสมมติฐานที่ว่า พื้นที่สาธารณะในชุมชนเป็นกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนและความเป็นชุมชน ร่วมกับแนวคิดการผลิตสร้างความหมายของพื้นที่ ของ Lefebrve (2012, อ้างถึงใน, ชวิตรา ตันติมาลา, 2560) อธิบายพื้นที่เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) พื้นที่ทางกายภาพ หมายถึงพื้นที่เชิงกายภาพ รับรู้ มองเห็น สังเกตได้ด้วยตาและสามารถระบุตำแหน่งที่ตั้งและสัมผัสได้ 2) พื้นที่ทางใจ หมายถึง พื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการนึกคิด ความเชื่อหรือทัศนคติภายในและแสดงออกไปสู่พื้นที่ทางกายภาพ 3) พื้นที่ทางสังคม หมายถึงพื้นที่ที่ประกอบสร้างขึ้นมาระหว่างพื้นที่ทางกายภาพกับพื้นที่ทางใจ เป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างตัวตน ประสบการณ์ร่วมและความหมาย ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากกรณีศึกษา จึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน ในภาพที่ 1 แสดงลักษณะความสัมพันธ์ของมิติการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชน 3 ด้าน มิติแรกด้านการใช้พื้นที่ ประกอบด้วยพื้นที่ทางกายภาพ ทำให้เกิดกิจกรรมและพฤติกรรมเกิดการพบปะ ใกล้ชิด มีส่วนร่วม นำไปสู่มิติที่ 2 ความสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนพื้นที่ทางสังคม มีผลต่อความรู้สึกผูกพันของผู้คนนำไปสู่มิติที่ 3 ความเป็นชุมชน ซึ่งทั้ง 3 มิติมีความสัมพันธ์ต่อกันเพื่อเชื่อมต่อระหว่างการกระทำและความรู้สึกที่นำไปสู่พื้นที่ทางใจ ที่เป็นรู้สึกร่วมหรือความหมายที่มีต่อกัน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาความจริงจากเหตุการณ์และบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้จากภาพรวมของหลายมิติ ร่วมกับการวิจัยแบบกรณีศึกษา เพื่อค้นหาความจริงเชิงประจักษ์ ใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปตรวจสอบปรากฏการณ์ ทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น เลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง คือ เฟ้นหากรณีที่สามารถให้ข้อมูลได้หลากหลายและครอบคลุมเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษา มีขอบเขตชัดเจนสมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งในแง่เนื้อหา เวลาและสถานที่ เพื่อสนับสนุนข้อสรุป แนวคิด หรือข้อเสนอเพื่อโต้แย้งของงานวิจัย ใช้การสำรวจพื้นที่ระดับกว้างเพื่อเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชน ที่ตั้ง ตำแหน่ง ขอบเขต องค์ประกอบทางกายภาพ และการสำรวจระดับละเอียดเพื่อเก็บข้อมูลด้านกายภาพ ลักษณะและการใช้พื้นที่ กิจกรรม พฤติกรรมและวิถีชีวิต ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์เหมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ซึ่งต้องทำกิจกรรมร่วมไปกับกลุ่ม จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

เป็นธรรมชาติ ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้สังเกตไม่ได้ร่วมกิจกรรม จะได้ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมธรรมชาติ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำชุมชน พระ คนดั้งเดิมและตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ร่วมกับการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับประเด็นที่สนใจ

กรณีศึกษานี้มุ่งไปยังชุมชนดั้งเดิมขนาดเล็ก ไม่เกิน 300 ครัวเรือน มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน มีความหลากหลายของพื้นที่สาธารณะ โดยคัดเลือก 2 ชุมชน จาก 15 ชุมชนในเขตเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ชุมชนป่านปิงและชุมชนวัดศรีสุพรรณ ขอบเขตด้านข้อมูล ศึกษาลักษณะทางกายภาพ จากข้อมูลเชิงประจักษ์ของพื้นที่ ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณของพื้นที่สาธารณะในชุมชน เช่น พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชุมชน พื้นที่สัญจรในละแวกชุมชน พื้นที่กิจกรรม ลานกิจกรรม ลานวัด พื้นที่นันทนาการ ศึกษาปรากฏการณ์ พฤติกรรม กิจกรรม ของการใช้พื้นที่ เช่น การใช้พื้นที่ การเข้าถึง รูปแบบกิจกรรมของชุมชน ใช้การสำรวจพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลบริบทแวดล้อม การสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลความสัมพันธ์และความรู้สึก ศึกษาในช่วงระหว่าง เมษายน พ.ศ.2560 - เมษายน พ.ศ.2562 ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย ตีความข้อมูลด้วยการอธิบายปรากฏการณ์แบบเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลและสรุปความคิดรวบยอด

ผลการวิจัย

1. บริบทการเปลี่ยนแปลงและบทบาทของชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่

ชุมชนป่านปิง เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าชั้นใน เริ่มจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.2547 โดยพื้นที่ชุมชนประกอบไปด้วยวัดจำนวน 7 แห่ง คือ วัดดอกเอื้อง วัดดอกคำ วัดหมื่นล้าน วัดสำเภา วัดอุโมงค์มหาเถรจันท์ วัดดวงดี และมีวัดป่านปิงเป็นศูนย์กลางชุมชน มีประชากร 845 คน หรือ 294 ครัวเรือน อาชีพในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว (กองวิชาการและแผนงาน, 2561) มีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ ความเป็นมาของชุมชน ในอดีตในพื้นที่กำแพงเมืองชั้นใน รอบวัดสำคัญมีคุ้มหรือที่อยู่อาศัยของเจ้านายฝ่ายเหนือ เมื่อเจ้านายฝ่ายเหนือสายใดสร้างวัดหรือเป็นผู้อุปถัมภ์วัดก็มีคนของเจ้านายฝ่ายเหนือสายนั้นเกี่ยวพันกับวัด (สมโชติ อ๋องสกุล, 2546) ชี้ให้เห็นว่าในพื้นที่ชุมชนป่านปิงเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนชั้นนำ ไม่ปรากฏเป็นชุมชนเชิงช่างหรือหัตถกรรมใดๆ และสันนิษฐานว่าเป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานจากประวัติการสร้างวัดที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ.1910-2461 จากทำเลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองเก่าชั้นใน อยู่ในพื้นที่ใจกลางเมืองที่เดินทางสะดวก เป็นชุมชนในเมือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเมือง เป็นพื้นที่ที่มูลค่าทางเศรษฐกิจในการพัฒนา รวมถึงนโยบายพัฒนาเมืองหลักและการจัดถนนคนเดินเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคทำให้เกิดถนนคนเดินท่าแพขึ้นในช่วงเวลา พ.ศ.2545-2546 ที่ดำเนินการมาจนปัจจุบัน ส่งผลทางกายภาพและมูลค่าทางเศรษฐกิจของพื้นที่ที่ชัดเจน การเติบโตของสิ่งปลูกสร้างของสังคมเมืองและเมืองท่องเที่ยว แม้จะมีข้อกำหนดการควบคุมการพัฒนาของทางภาครัฐ เช่น เทศบัญญัติ ประกาศผังเมืองรวม ประกาศเขตเมืองเก่า ทำให้ตลอดเวลา 20 ปี ที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ ราคาที่ดินสูงขึ้นมากเป็นที่ต้องการของนายทุน เกิดกิจกรรมบริการที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร ให้แก่นักท่องเที่ยว อาคารบ้านเรือนในชุมชนถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวกันมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในพื้นที่ เริ่มเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์อาคารและที่ดินในชุมชน ผู้อยู่อาศัยเดิมบางส่วนก็ปรับตัวไปทำกิจกรรมบริการการท่องเที่ยว บางส่วนก็ขายหรือให้เช่าพื้นที่ ในชุมชนจึงมีกิจกรรมบริการการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากถึงร้อยละ 50 ในขณะที่กลุ่มคนดั้งเดิมมีอยู่ประมาณร้อยละ 35 มีการปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน การพบปะพูดคุยไปมาหาสู่ใกล้ชิดกันจึงลดน้อยลง ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของผู้คนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตล้วนส่งผลต่อความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีมายาวนาน

ชุมชนวัดศรีสุพรรณ เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าชั้นนอก เริ่มจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.2544 โดยมีวัดศรีสุพรรณเป็นศูนย์กลางชุมชน มีประชากร 981 คน หรือ 294 ครัวเรือน มีอาชีพหลากหลายและมีการทำหัตถกรรมเครื่องเงินเป็นอาชีพจากภูมิปัญญาดั้งเดิม (กองวิชาการและแผนงาน, 2561) มีพื้นที่ประมาณ 135 ไร่ ความเป็นมาของชุมชนวัดศรีสุพรรณ เป็นชุมชนดั้งเดิมที่อยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่ มีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย แต่มีการนำคนอีกรุ่นมาอยู่ในเชียงใหม่ตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิละ นำกองกำลังเข้าเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ.2339 มีการแบ่งพื้นที่ให้อยู่ค่อนข้างชัดเจน กลุ่มที่เป็น

ช่างฝีมือ เช่น ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชนวัดนันทาราม ชุมชนบ้านฮ่อม อยู่ในพื้นที่ระหว่างกำแพงเมืองชั้นในและกำแพงเมืองชั้นนอก (สมโชติ อ๋องสกุล, 2546) ชี้ให้เห็นว่าชุมชนวัดศรีสุพรรณเป็นชุมชนหัตถกรรมเครื่องเงินมาแต่ในอดีต มีหัตถกรรมในครัวเรือนที่พบเห็นทั่วไปในชุมชน ในปี พ.ศ.2543 มีการรวมกลุ่มหัตถศิลป์ล้านนาวัดศรีสุพรรณ โดยแกนนำของกลุ่มวัด กลุ่มศรัทธาวัด กรรมการชุมชนและกลุ่มสล่า (ช่าง) ทำเครื่องเงิน เพื่อสร้างแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสืบสานหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชน ใช้พื้นที่ภายในวัดศรีสุพรรณเป็นศูนย์รวม เกิดการรวมกลุ่มและถ่ายทอดความรู้ศิลปะการทำเครื่องเงิน จัดตั้งศูนย์วิสาหกิจชุมชนเพื่อเปิดพื้นที่ทางการตลาด และมีการสร้างอุโบสถเงินขึ้นภายในวัดศรีสุพรรณ เกิดความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของการร่วมแรงร่วมใจ ส่งเสริมจิตสำนึกรักภูมิปัญญาและความเป็นชุมชน และใช้ชื่อการรวมกลุ่มว่าเป็นชุมชนวัดเงิน มีการจัดตั้งศูนย์สล่าสิบหมู่ไทยโบราณล้านนาเพื่อเป็นการสืบทอดวิถีภูมิปัญญาในชุมชนมีกลุ่มคนดั้งเดิมอยู่ร้อยละ 50 จึงมีความใกล้ชิดสนิทสนม ผู้คนยังพบปะพูดคุย ไปมาหาสู่กันใกล้ชิดกันเหมือนในอดีต กิจกรรมถนนคนเดินวัวลายเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2547 และจัดต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันเป็นเวลา 15 ปี ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักและเข้าไปอยู่ในเขตพื้นที่ท่องเที่ยวของเมือง ส่งผลให้ปัจจุบันเริ่มเกิดพื้นที่รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน ร้อยละ 15 และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยมากตั้งอยู่ริมถนนหลัก มีบางส่วนที่เริ่มกระจายไปยังตรอกซอยในชุมชน เกิดการพัฒนาทางกายภาพ มีการก่อสร้าง ปรับปรุงอาคารเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการพัฒนาพื้นที่ภายในวัดศรีสุพรรณด้วย

บริบทการเปลี่ยนแปลงของชุมชนส่งผลให้บทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมแสดงหน้าที่หลายๆ ด้านพร้อมกัน เช่น เป็นชุมชนในเมืองร่วมกับชุมชนดั้งเดิม เป็นศูนย์กลางเมืองและเป็นพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่ เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมือง เกิดการใช้พื้นที่และกิจกรรมที่ซ้อนทับกันของระดับชุมชนและระดับเมือง ทำให้ชุมชนต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีของชุมชนดั้งเดิมคู่ไปกับกระแสการพัฒนา ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรม การใช้พื้นที่และการรวมกลุ่มเพื่อยึดโยงความเป็นชุมชนให้คงอยู่พร้อมๆ กับการสร้างสังคมให้มีความผูกพันกันมากขึ้น รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์คุณค่าของชุมชนดั้งเดิมที่มีให้คงอยู่ โดยชุมชนป้านปิงถูกรบกวนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลถึงวิถีชีวิตการย้ายเข้าออกของผู้คน ทำให้กลุ่มคนดั้งเดิมและการรวมกลุ่มทางสังคมลดลง ในขณะที่ชุมชนวัดศรีสุพรรณเปิดรับการท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ชุมชนโดยยังคงรักษากลุ่มทางสังคมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมอัตลักษณ์ให้กับชุมชนในวงกว้าง

2. รูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะและปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

ภาพที่ 2 ขอบเขตชุมชนและพื้นที่สาธารณะประเภท วัด ลานกิจกรรมและทางสัญจรในชุมชนป้านปิง

การสำรวจการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนป้านปิง ที่แสดงในภาพที่ 2 อธิบายถึง

1) พื้นที่สาธารณะประเภทสถานที่ คือวัด 7 แห่ง ได้แก่ วัดป้านปิง วัดสำเภา วัดดวงดี วัดดอกเอื้อง วัดดอกคำ วัดหมื่นล้าน วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์ ถือว่ามีวัดในชุมชนมากที่สุดในเมืองเชียงใหม่ แสดงในภาพที่ 2 โดยมีวัดป้านปิงเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมระดับชุมชนทั้งด้านศาสนา ประเพณีและประชาสังคม มีข้อสังเกตว่าการใช้พื้นที่วัดในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่เพื่อให้บริการแก่สังคมและชุมชนตามจำเป็น เช่น กำหนดให้วัดป้านปิงเป็นศูนย์รวมกิจกรรมชุมชน และอำนวยความสะดวกให้แก่วัดอื่นๆ ในชุมชนเช่นพื้นที่จอดรถ เป็นที่ตั้งขององค์กรในชุมชน วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์เป็นพื้นที่ปฏิบัติธรรม วัดดวงดีเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัดสำเภากับวัดหมื่นล้านรองรับกิจกรรมถนนคนเดิน เป็นต้น ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของทางวัดและกลุ่มศรัทธา ขณะเดียวกันก็ใช้พื้นที่วัดในชุมชนทั้ง 7 แห่ง เพื่อเป็นพื้นที่พบปะพูดคุยและร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนาและประเพณี แสดงถึงความผูกพันของคนในชุมชนที่มีต่อวัดยังคงเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวความเป็นชุมชนให้คงอยู่ วัดในชุมชนต่างมีกลุ่มศรัทธาวัดในละแวกพื้นที่เป็นตัวเชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันไปมาระหว่างวัด ผู้คนและความเป็นชุมชน

2) พื้นที่สาธารณะประเภทลานกิจกรรมและพื้นที่โล่งในละแวกชุมชน ได้แก่ แนวคูเมือง ลานประตูท่าแพ ลานพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นล้านนา ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ดังแสดงในภาพที่ 2 ถูกใช้กิจกรรมในระดับเมืองและนักท่องเที่ยวเป็นหลัก การเข้าถึงในระดับชุมชนมีน้อย ชุมชนจึงขาดพื้นที่ทางด้านนันทนาการ แต่พบว่ามีการจัดแบ่งช่วงเวลาการใช้พื้นที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ในการออกกำลังกายในช่วงเช้าของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเวลาที่พื้นที่ไม่ถูกรบกวนจากกิจกรรมอื่นๆ พื้นที่ลานกิจกรรมระดับเมือง เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ มีข้อจำกัดในการขอใช้พื้นที่ จึงยากต่อการเข้าถึงในระดับชุมชน

3) พื้นที่สาธารณะประเภทเส้นทางสัญจรในชุมชน เช่น พื้นที่หน้าบ้านริมทาง พื้นที่ตรอกซอย ถูกยึดครองด้วยนักท่องเที่ยวที่สัญจรผ่านไปมาตลอดทั้งวันและเต็มไปด้วยร้านค้า ร้านบริการ ทำให้ผู้คนในชุมชนไม่สามารถใช้พื้นที่เหล่านี้ในเชิงสังคม รวมถึงรูปแบบวิถีชีวิตในสังคมปัจจุบันมีการพึ่งพาพื้นที่ทางสังคมเครือข่ายออนไลน์และเสียงตามสาย สภาพบ้านเรือนในชุมชนมักตั้งอยู่ในซอยมีบ้านเรือนของคนในชุมชนกระจายอยู่โดยทั่วไป อาคารที่ติดกับถนนหลักโดยมากเป็นอาคารร้านค้าและมีการใช้พื้นที่ถนนราชดำเนินและถนนพระปกเกล้าเป็นถนนคนเดินทุกเย็นวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมระดับเมืองชุมชนไม่มีส่วนร่วมแต่เป็นอิทธิพลด้านการท่องเที่ยวที่มีต่อพื้นที่

ภาพที่ 3 ขอบเขตชุมชนและลักษณะพื้นที่สาธารณะภายในวัดและทางสัญจรในชุมชนวัดศรีสุพรรณ

การสำรวจการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนวัดศรีสุพรรณ ที่แสดงในภาพที่ 3 อธิบายถึง

1) พื้นที่สาธารณะประเภทสถานที่ มีเพียงแห่งเดียวคือวัดศรีสุพรรณ ในพื้นที่วัดจึงประกอบด้วยการจัดแบ่งพื้นที่ต่างๆ สำหรับรองรับบทบาทหน้าที่ของชุมชนในหลายลักษณะ เช่น เป็นพื้นที่ศาสนกิจ เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรม เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมประเพณี เป็นพื้นที่ประชาสังคม เป็นที่ทำการชุมชน และยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเทศบาลวัดศรีสุพรรณ ดังแสดงในภาพ 3 ทำให้วัดศรีสุพรรณเป็นศูนย์รวมการใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชนอย่างชัดเจน

2) พื้นที่สาธารณะประเภทพื้นที่โล่งและลานกิจกรรม พบว่าลานประตูเชียงใหม่ และแนวคูเมืองถูกยกระดับเป็นพื้นที่ระดับเมือง รวมถึงลานประตูเชียงใหม่ถูกใช้เป็นพื้นที่ค้าขายร่วมกับตลาดประตูเชียงใหม่ จึงไม่มีการใช้งานระดับชุมชน แต่กลับพบว่าในพื้นที่วัดศรีสุพรรณมีการจัดแบ่งพื้นที่ภายในวัดให้เป็นข่วงหรือพื้นที่ลานกิจกรรมขนาดเล็กขึ้นอย่างหลากหลาย เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งเชิงสังคม วัฒนธรรมประเพณี การท่องเที่ยว ภูมิปัญญาหัตถกรรมเศรษฐกิจในชุมชน แบ่งออกเป็น พื้นที่กิจกรรมทางศาสนา เช่น ข่วงทำบุญ ข่วงบรมธาตุเจดีย์ ข่วงอุโบสถเงิน พื้นที่การเรียนรู้หัตถกรรม เช่น ข่วงหัตถศิลป์ ข่วงเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องเงิน ข่วงสล่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ข่วงกิจกรรมการดุนลาย พื้นที่รองรับการท่องเที่ยว เช่น ข่วงกาดหมั้วคัวแลง ข่วงวิสาหกิจชุมชน ข่วงหน้าวัด ดังแสดงในภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่าชุมชนและวัดมีการจัดสรรการใช้พื้นที่ต่างๆ ร่วมกัน เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนในหลายรูปแบบ ซ้อนทับกันอยู่ในพื้นที่วัด เกิดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมชุมชนในทุกด้าน แต่ไม่พบการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อนันทนาการและออกกำลังกายซึ่งโดยมากไปใช้ในละแวกใกล้เคียงชุมชนทดแทน

3) พื้นที่สาธารณะประเภทเส้นทางสัญจร มีการใช้พื้นที่หน้าบ้านริมทางสัญจรตามตรอกซอย เป็นพื้นที่พบปะพูดคุยในกลุ่มย่อย ทักทายกันในละแวกใกล้เคียง กลายเป็นความคุ้นเคย สอดส่องดูแล ไปมาหาสู่กันเหมือนสังคมชนบท ในชุมชนมีการทำหัตถกรรมในครัวเรือน ซึ่งพบเห็นได้ตามบ้านเรือนในชุมชนโดยใช้พื้นที่หน้าบ้านในการทำงานหัตถกรรม ดังแสดงในภาพที่ 3 ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมักเข้ามาเดินเที่ยวชมในชุมชน นอกจากนี้ยังใช้พื้นที่ถนนวัวลายเป็นกิจกรรมถนนคนเดินทุกเย็นวันเสาร์ ที่มีการเชื่อมโยงมายังพื้นที่วัดทำให้เกิดการเชื่อมต่อด้านกิจกรรมหัตถกรรมภูมิปัญญาและการท่องเที่ยวในวงกว้าง

จะเห็นได้ว่าการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนทั้ง 2 แห่ง พบการใช้พื้นที่ใน 3 ลักษณะคือ ประเภทสถานที่ คือ วัดในชุมชน ประเภทเส้นทางสัญจร ประเภทพื้นที่โล่งและลานกิจกรรม โดยลานกิจกรรมเป็นพื้นที่สาธารณะระดับเมือง ชุมชนเข้าถึงได้น้อย และพื้นที่ตามทางสัญจรมีทั้งการใช้ในเชิงสังคมและกิจกรรมระดับเมืองและระดับชุมชน เช่นถนนคนเดิน การใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชน แสดงให้เห็นว่าชุมชนขาดพื้นที่สาธารณะทางกายภาพตามบทบาทหน้าที่ แต่มีการใช้พื้นที่วัดเป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว แสดงถึงการปรับตัวต่อการจัดการพื้นที่ทางกายภาพที่มีอยู่ มีการจัดสรรพื้นที่ภายในวัดเพื่อรองรับกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น ให้เพียงพอต่อการเกิดขึ้นของกลุ่มทางสังคมและกิจกรรมใหม่ตามความต้องการของชุมชนและในบริบทเมือง การใช้พื้นที่ตามทางสัญจรยังคงพบเห็นว่าใช้เป็นพื้นที่ทางสังคมในการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสาร แต่ไม่พบในชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหนาแน่นและในชุมชนหัตถกรรมพบว่ามีการเปิดพื้นที่หน้าบ้านเพื่อเป็นพื้นที่ทำงานหัตถกรรมเป็นการเชื่อมต่อพื้นที่ส่วนตัวเข้าสู่พื้นที่ทางสังคม

3. ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชน

“ผมอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เด็กๆ พ่อแม่จะไปวัดครั้งหนึ่งต้องเตรียมอาหารไปทำบุญ 2- 3 วัด เพราะในละแวกบ้านมีวัดหลายแห่ง ชาวบ้านจึงต้องช่วยกันกระจายคนไปทำบุญในวัดต่างๆ อย่างทั่วถึง ผมและครอบครัวจะไปทำบุญที่วัดดอกเอื้องและวัดดอกคำ และบางครั้งก็จะมาที่วัดป่าน ปิงด้วย ปัจจุบันคนดั้งเดิมในชุมชนที่รู้จักกัน เหลือเพียง 50-60 หลัง” (ครูสงค์, 2562)

จากการสัมภาษณ์คนดั้งเดิมในชุมชนป่าน ปิงแสดงให้เห็นว่า ชุมชนป่าน ปิง มีกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนที่เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ของวัดทั้ง 7 แห่ง และพบว่าบางครัวเรือนไปทำบุญหลายวัด แต่เลือกเข้ากลุ่มศรัทธาเพียงวัดเดียว ขณะเดียวกันคนในชุมชนบางส่วนเป็นกลุ่มศรัทธาวัดต่างชุมชน เนื่องจากต้องการไปทำบุญกับเครือญาตินอกเขตชุมชน และมีกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนเพียงร้อยละ 20 แต่ในการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมพบว่า ชาวชุมชนป่าน ปิงมีความภาคภูมิใจในถิ่นที่ รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของอันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่ เป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมในเขตเมืองเก่า

ที่มีเอกลักษณ์ แม้กลุ่มคนดั้งเดิมและการรวมกลุ่มของชุมชนจะลดน้อยลงแต่มีความผูกพัน เป็นพื้นที่ทางใจที่เกิดขึ้นจากบริบทแวดล้อม ในลักษณะภาพรวมของชุมชนดั้งเดิมที่ยังยึดถือจารีตประเพณีแบบเดิมไว้

“ศรัทธาวัดแต่ละวัดนั้นจะสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ทำบุญวัดไหนก็ผูกพันกับวัดนั้นสืบต่อกันมา วัดป่าน้ำปิงมีกลุ่มศรัทธาวัดดั้งเดิมอยู่ประมาณ 15 หลังคาเรือน วัดสำเภามีศรัทธาวัด 10 หลังคาเรือน แต่ละวัดจะมีกลุ่มศรัทธาที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวัดใกล้บ้านของตัวเอง เมื่อมีงานสำคัญของชุมชนจะมีชาวบ้านมาร่วมงานประมาณ 50-60 หลังคาเรือน หรือมากที่สุดประมาณ 100 คน” (พระสงฆ์, 2562)

กลุ่มศรัทธาวัดโดยมากจะสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ โดยกลุ่มศรัทธาวัดเป็นพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นศรัทธาวัดเดียวกัน เป็นทุนทางสังคมที่มีบทบาทในการยึดโยงความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มในชุมชนที่กระจายออกไปเป็นกลุ่มย่อยตามกลุ่มศรัทธาระดับครอบครัวและละแวกบ้านตามที่ตั้งของวัดทั้ง 7 แห่ง ทำให้การรวมกลุ่มในระดับชุมชนถูกลดความสำคัญลง แม้ว่าพื้นที่วัดยังคงทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่ทางกาย พื้นที่ทางใจ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางปัญญา แต่การปรับตัวของผู้คนต่อการใช้พื้นที่วัดในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามข้อจำกัดต่างๆ ส่งผลกระทบทางสังคม ขาดพื้นที่ในการพบปะสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ในชุมชนมีกลุ่มศรัทธาวัดในภาพรวมร้อยละ 35 ซึ่งกระจายเป็นศรัทธาวัดต่างๆ ในชุมชน และมาร่วมกิจกรรมทางศาสนาร้อยละ 20 โดยมากเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ

“ปกติกลุ่มกรรมการชุมชน จะนัดประชุมกัน เดือนละ 1-2 ครั้ง เพื่อพบปะพูดคุยและเปิดรับการจ่ายเงินกองทุนต่างๆ ของสมาชิก ที่มีอยู่ 40-50 ครัวเรือน มีการประกาศผ่านเสียงตามสายให้ทราบ อาจจะมีตัวแทนชุมชนฝ่ายกรรมการวัดมาพบปะกันเพื่อแจ้งกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ที่จะจัดร่วมกัน” (ผู้นำชุมชน 1, 2562)

ในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มประชาสังคมเพื่อเป็นพื้นที่ต่อรองกับทางภาครัฐและท้องถิ่น ตามบทบาทหน้าที่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน แสดงถึงการรวมกลุ่มประชาสังคมที่มีอยู่ ร้อยละ 15 ที่เป็นทางการเพื่อดูแลชุมชน เช่น กลุ่มกรรมการชุมชน กลุ่มกรรมการวัด กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มผู้สูงอายุ ไม่พบการรวมกลุ่มทางภูมิปัญญาปัจจุบันใช้การติดต่อสื่อสารกันผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ การพบปะพูดคุยไปมาหาสู่กันลดน้อยลงต่างคนต่างอยู่ ทำให้เห็นว่าการรวมกลุ่มของชุมชนยังต้องการพื้นที่ทางกายภาพในการพบปะพูดคุย จัดทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

ส่วนชุมชนวัดศรีสุพรรณมีการรวมกลุ่มทางภูมิปัญญาจำนวนมาก จากจำนวนกลุ่มที่เกิดขึ้น แต่ไม่สามารถระบุจำนวนสมาชิกได้แน่นอน เช่น กลุ่มสล่าวัดศรีสุพรรณ กลุ่มชุมชนวัดเงิน กลุ่มหัตถศิลป์ล้านนาวัดศรีสุพรรณ กลุ่มเครื่องเงินวัดศรีสุพรรณ กลุ่มบ้านครูช่าง กลุ่มหมู่บ้านทำมาค้าขาย กลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มภูมิปัญญาล้านนา และพบว่ารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนลดลง มีการปรับเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาในวงกว้างแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้คนที่สนใจขึ้นมาทดแทน การรวมกลุ่มในเชิงหัตถกรรมชุมชนทำให้เกิดภาพลักษณ์ของภูมิปัญญาและการมีวัฒนธรรมร่วมที่มีโครงสร้างเหนียวแน่น มีการรวมศูนย์กลางของกิจกรรมไว้ในพื้นที่วัดศรีสุพรรณ และยังมีกลุ่มประชาสังคมร้อยละ 40 เป็นกลุ่มแบบทุติยภูมิที่เป็นทางการเพื่อดูแลชุมชน เช่น กลุ่มกรรมการชุมชน กลุ่มกรรมการวัด กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มหนุ่มสาว

“แรกเริ่มนั้นการรวมกลุ่มชุมชนมีจำนวนประมาณ 150 ครัวเรือน เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนที่รู้จักกัน ไปมาหาสู่และร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ และเป็นศรัทธาวัดศรีสุพรรณ ที่อาศัยอยู่โดยรอบวัด ในกลุ่มชุมชนโดยมากรู้จักกันเกือบทั้งหมด จึงมีการสอดส่องดูแลกัน ไม่ค่อยเกิดปัญหาลักขโมย” (ผู้นำชุมชน 2, 2562)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน แสดงถึงการมีกลุ่มศรัทธาวัดเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดและโดยมากเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชน ถึงร้อยละ 50 เพราะมีวัดเพียงแห่งเดียว แต่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีร้อยละ 20 โดยมากเป็นกลุ่มศรัทธาวัดเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมและผู้สูงอายุ รวมถึงจากการสังเกตจะมีนักท่องเที่ยวและคนต่างชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีด้วย

“เรายังคงทำเครื่องเงิน มีกันหลายกลุ่ม ใช้กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในการติดต่อกัน ถนนคนเดินบนถนนวัวลายทางชุมชนก็สร้างให้เชื่อมต่อมายังพื้นที่วัดเพื่อรวมเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวและทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างว่าเราเป็นชุมชนหัตถกรรมเครื่องเงิน” (สล่า, 2562)

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมพบว่าในพื้นที่ชุมชนวัดศรีสุพรรณจะมีลักษณะเด่นของความเป็นชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่น พบเห็นตามบ้านเรือนในชุมชนมีการทำงานหัตถกรรมอยู่ทั่วไป ผู้คนมีความคุ้นเคยและพบปะกันในละแวกชุมชน การใช้พื้นที่ในทางสัญจรเพื่อการพบปะพูดคุยในกลุ่มย่อยยังคงพบเห็นในพื้นที่ตรอกซอยในชุมชน มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจากการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงิน เป็นอัตลักษณ์ เป็นอาชีพ เป็นรายได้เป็นเศรษฐกิจของชุมชน

“พื้นที่วัดโดยมากใช้เป็นพื้นที่เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมธรรมของชุมชนและจัดสรรเพื่อการท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กัน ขณะเดียวกันก็ยังคงใช้เพื่อกิจกรรมสำคัญของชุมชน กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรม” (ประมวล, 2562)

ดังนั้นการสร้างสรรค์วิถีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่แสดงออกในพื้นที่ชุมชนมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แนบแน่นกับชุมชน เป็นกลไกที่เสริมสร้างให้เป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมและเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างหลากหลายระหว่างชุมชนอื่นๆ และเกิดการมีส่วนร่วมที่กว้างขวางมากขึ้น แสดงถึงมิติของการมีวัฒนธรรมร่วมอยู่ในระดับสูง

สรุปได้ว่าพื้นที่ทางสังคมเกิดจากกลุ่มทางสังคม 4 ลักษณะคือ กลุ่มศรัทธาวัด กลุ่มคนดั้งเดิม กลุ่มทางภูมิปัญญาและกลุ่มประชาสังคม โดยมีกลุ่มศรัทธาวัดเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดเพราะเป็นคนส่วนใหญ่ในชุมชน กลุ่มคนดั้งเดิมของชุมชนจะเป็นคนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมประเพณีส่วนมากเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มประชาสังคมโดยมากเกิดจากผลประโยชน์ สิทธิ ที่ได้จากท้องถิ่น และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนกลุ่มทางภูมิปัญญาไม่ได้พบในทุกชุมชน แต่โดยมากการมีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจึงแฝงไปด้วยความภาคภูมิใจ สำนึกร่วมกันของการมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่ส่งเสริมความเป็นชุมชนให้เกิดความมีตัวตนและได้รับการยอมรับทั้งในชุมชนและคนภายนอก จะเห็นได้ว่าชุมชนวัดศรีสุพรรณมีลักษณะของความเป็นชุมชนเด่นชัดกว่า เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาเป็นรากวัฒนธรรมทางสังคมร่วมกัน มีกลุ่มศรัทธาวัดเพียงแห่งเดียวและเป็นกลุ่มใหญ่ มีการรวมกลุ่มทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมที่ชัดเจนและการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมก็ช่วยให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในชุมชนยังมีการทำงานหัตถกรรมในบริเวณหน้าบ้านทำให้ผู้คนยังไปมาหาสู่ มีการพูดคุยพบปะกันในพื้นที่สัญจร แสดงถึงความใกล้ชิดผูกพัน ในขณะที่ชุมชนป่าบงมีเพียงกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนที่มีความผูกพันและสร้างพื้นที่ทางใจ ต่อการอยู่ในพื้นที่เมืองเก่าเป็นตัวสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน การรวมกลุ่มศรัทธาวัดกระจายออกไปตามวัดต่างๆ เป็นกลุ่มย่อย แม้ว่าจะมีกำหนดศูนย์รวมของกิจกรรมไว้ที่วัดป่าบงก็ตาม มีการรวมกลุ่มทางประเพณีที่เบาบางเนื่องจากกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนลดน้อยลงไปและถูกรบกวนด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชน การพูดคุยพบปะกันลดน้อยลง ความเป็นชุมชนจึงไม่เด่นชัดและมีแนวโน้มลดลง

อภิปรายผล

กรณีศึกษา 2 ชุมชนขาดแคลนพื้นที่ทางกายภาพจึงมีเพียงพื้นที่วัดในชุมชนเป็นหลักเพื่อใช้เป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมร่วมกัน เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนในด้านต่างๆ แสดงถึงความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดเป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันและกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน วัดในชุมชนยังเป็นสถาบันที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือชุมชน ให้บริการตามความจำเป็นตามความต้องการของผู้คน คล้ายกับในงานของ พิชญ์จิรา ยาอินทร์ และเผ่าไทย สินอำพล (2561) ที่พบว่าสัดส่วนการใช้พื้นที่วัดเพื่อสาธารณประโยชน์และพื้นที่กิจกรรมในชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นภาพตัวแทนพื้นที่ศูนย์รวมจิตใจที่สร้างกันรุ่นต่อรุ่นอย่างต่อเนื่อง มีความผูกพันและรักษารากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ความสัมพันธ์ในชุมชนวัดศรีสุพรรณมีศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชน เกิดการรวมกลุ่มทางภูมิปัญญาทำให้เกิดความเป็นชุมชนที่เด่นชัดจากการมีวัฒนธรรมร่วมและมีการทำหัตถกรรมเครื่องเงินตามบ้านเรือนในชุมชน แสดงอัตลักษณ์จากลักษณะสังคมวัฒนธรรมเฉพาะบริบท เกิดสำนึกร่วมของการอยู่เป็นกลุ่มภายในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความเป็นชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มศรัทธาวัดและกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนตามลำดับ ต่างจาก ดำรงศักดิ์ จันโททัย (2555) ที่พบว่า พื้นที่ทางสังคมของชุมชนเมืองมักเป็นกิจกรรมเชิงธรรมเนียมประเพณี การรวมกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเองหรือการรวมตัวต่อสู้กับแรงกดดันของการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตระกูล ชำนาญ และคณะ (2561) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ แต่ก็ตั้งข้อเสนอว่าควรค้นหาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและการสืบสานประเพณีที่แฝงคุณค่าเพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคมในบริบทไทย และสิ่งที่มีอิทธิพลสำคัญคือผู้นำหรือแกนนำของชุมชน ซึ่งตรงกับลักษณะที่พบในชุมชนวัดศรีสุพรรณ ส่วนความเป็นชุมชนในกรณีศึกษาชุมชนป้านปิงมีกลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนอยู่น้อยแต่ยังมาร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ยังมีความผูกพันและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ยังยึดโยงความเป็นชุมชนให้คงอยู่ ใกล้เคียงกับงานของ Chitrakar R. (2016) ที่อธิบายว่าความเป็นชุมชนเป็นความรู้สึกเชิงจิตวิทยาของผู้คนที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (คนดั้งเดิมในชุมชน) แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือมักเกิดขึ้นพร้อมกับความร่วมมือกันซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนชุมชนวัดศรีสุพรรณมีความเป็นชุมชนที่เกิดจากการมีภูมิปัญญาดั้งเดิมเด่นชัดทำให้เกิดความหมายจากเอกลักษณ์และวิถีชีวิตผ่านพื้นที่ภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงินในชุมชน ตรงกับข้อคิดเห็นของ สุรพล สุวรรณ (2560) วิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีมาแต่อดีตทำให้เกิดความหมาย ทำให้ผู้คนมีจิตใจผูกพันต่อสถานที่ เกิดความรู้สึกยึดถือสถานที่เป็นถิ่นของตน นำมาสู่รากฐานทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของแต่ละถิ่นที่เป็นตัวยึดโยงความเป็นชุมชน และมีข้อเพิ่มเติมของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ถึงประเด็นความเข้มแข็งของชุมชนว่าเป็นส่วนสำคัญของความเป็นชุมชน ช่วยให้เกิดการปรับตัวไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งชุมชนวัดศรีสุพรรณมีความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าชุมชนป้านปิง แสดงถึงการปรับตัวไปพร้อมกับสังคมและเมืองที่เปลี่ยนไปได้ดีกว่า การรวมกลุ่มทางภูมิปัญญาจึงเป็นทุนทางสังคมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งและเป็นพลังทางสังคมที่ส่งเสริมความเป็นชุมชนดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า พื้นที่สาธารณะในชุมชนทั้งพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมเป็นกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนและความเป็นชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่ มีบทบาทหลักเป็นชุมชนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยพื้นฐานการพึ่งพาของสังคม มีศักยภาพในการจัดให้มีกิจกรรม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในด้านต่างๆ ของคนในชุมชนทั้งในด้านการพัฒนาทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและจิตใจ จึงมีทั้งบทบาทในความคาดหวังของสังคม บทบาทตามการรับรู้และบทบาทตามสถานการณ์ เกิดบทบาทหน้าที่ในหลายๆ ด้านทับซ้อนกัน ส่งผลต่อการปรับตัวของการใช้พื้นที่ทางกายภาพที่เกิดขึ้นในพื้นที่จำกัดของชุมชนในเมือง โดยมีรูปแบบการใช้พื้นที่ทางกายภาพ 3 ลักษณะคือ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมและพื้นที่ทางสัญจรเป็นพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางวัฒนธรรม ส่วนพื้นที่ลานกิจกรรมเป็นพื้นที่กิจกรรมระดับเมือง รวมถึงมีการจัดแบ่งพื้นที่วัดที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เพียงพอต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น การจัดพื้นที่ข่วงลานกิจกรรมเล็กๆ หลายแห่งในชุมชนวัดศรีสุพรรณเพื่อรองรับกิจกรรมทางศาสนกิจ สังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว การจัดแบ่งช่วงเวลาในการใช้พื้นที่ เช่น การใช้พื้นที่ลานกิจกรรมระดับเมือง ในช่วงเวลาเช้าซึ่งเป็นเวลาที่พื้นที่ไม่ถูกรบกวนและเข้าถึงได้สะดวก การแบ่งบทบาทหน้าที่ เช่น การมีพื้นที่วัดหลายแห่งในชุมชน แต่ละวัดจึงมีบทบาทหน้าที่ให้บริการแก่สังคมและชุมชนตามจำเป็น รวมถึงการปรับตัวต่อการใช้พื้นที่ทางสังคม เช่น การสร้างศูนย์กลาง มีความจำเป็นต่อการรวบรวมกิจกรรมของชุมชนในสังคมปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายเพราะชุมชนไม่ได้มีเพียงหน่วยเดียวแต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันอยู่ ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ทางกายภาพในชุมชนทำให้ต้องใช้พื้นที่วัดในชุมชนเป็นหลักทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพ ทางสังคม ทางใจและทางปัญญา แต่ก็ยังขาดพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมทางกายและนันทนาการ ส่วนพื้นที่ทางสังคมที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นกลุ่มสังคม แบบกลุ่มปฐมภูมิที่สมาชิกรู้จักคุ้นเคยเป็นส่วนตัวติดต่อสัมพันธ์กันหลายด้าน ประกอบด้วยกลุ่มศรัทธาวัดเป็นหลักเพื่อสร้างมิติชุมชนดั้งเดิม กลุ่มคนดั้งเดิมในชุมชนเพื่อสืบสานประเพณีและศาสนา กลุ่มภูมิปัญญาทำให้เกิดการสืบสานและต่อยอดทางปัญญาที่มีอัตลักษณ์รับรู้ได้ทั้งจากคนในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนลดลงมีการปรับเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมและสืบสานภูมิปัญญาในวงกว้างแก่นักท่องเที่ยว ผู้คนที่สนใจขึ้นมาทดแทน โดยกลุ่มภูมิปัญญาสนับสนุนให้เกิดความเป็นชุมชนมากที่สุด

รองลงมา คือ กลุ่มศรัทธาวัดและกลุ่มคนดั้งเดิม ตามลำดับ ส่วนกลุ่มทุติยภูมิที่สมาชิกสัมพันธ์กันตามบทบาทหน้าที่ คือ กลุ่มทางประชาสังคมตามกลไกของท้องถิ่นในการบริหารจัดการชุมชน ความเป็นชุมชนจึงขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ความรู้สึกผูกพันของชุมชนมักเกิดขึ้นในชุมชนมีขนาดเล็กแต่มีโครงสร้างที่แน่นเหนียว นำมาสู่การสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์ด้วยกรอบแนวคิดเรื่องพื้นที่ ที่แสดงว่าพื้นที่ทางกายภาพสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ในชุมชน ทำให้เกิดการพบปะ พื้นที่ทางสังคมสนับสนุนให้เกิดความเป็นชุมชนเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมและเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลต่อพื้นที่ทางใจเป็นการผลิตสร้างชุมชนในใจของผู้คน เกิดจากความรู้สึก ความเชื่อ ทัศนคติที่อยู่ภายในใจ เป็นเรื่องยากในการวัดในเชิงปริมาณแต่สามารถสังเกตได้ สัมผัสความรู้สึกนั้นได้และอธิบายได้ เป็นการสร้างสรรค์ทางสังคม ผลจากการศึกษานี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาชุมชนดั้งเดิมขนาดเล็กอื่นๆ เพื่อเป็นข้อพิจารณาในด้านความผูกพันและความเป็นชุมชนที่แสดงออกมาในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงนำไปวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการการใช้พื้นที่ในชุมชนเพื่อสนับสนุนการปรับตัวทั้งบทบาทหน้าที่ รูปแบบการใช้งาน โดยคำนึงถึงลักษณะสังคมวัฒนธรรมเฉพาะบริบท ที่สนับสนุนความสัมพันธ์ในเชิงชุมชนร่วมกับเชิงสังคมให้เพิ่มมากขึ้น

มิติการใช้พื้นที่สาธารณะมีพื้นที่ทางกายภาพเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในชุมชน พื้นที่ทางสังคมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความเป็นชุมชนและส่งผลต่อพื้นที่ทางใจ การที่ชุมชนจะดำรงรักษาให้การใช้พื้นที่สาธารณะในมิติดังกล่าวให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางโดยต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่แต่ละแห่ง ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพควรปรับปรุงสภาพพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในชุมชน เช่น พื้นที่วัด ถนนหนทางในชุมชน ลานกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ความต้องการใช้พื้นที่ในวิถีชีวิต กิจกรรมและการเข้าถึงในปัจจุบัน ส่วนพื้นที่ทางสังคมควรมีจัดให้มีกิจกรรมในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และควรสนับสนุนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เผยแพร่ข้อมูลให้คนภายในและภายนอกชุมชนได้รับรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของพื้นที่เพื่อสร้างความหมาย ความเข้าใจถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจ ความเป็นไปของชุมชน ทั้งด้านอัตลักษณ์และความหมาย รวมถึงควรจัดให้มีพื้นที่ศิลปวัฒนธรรมเพื่อสร้างการรวมกลุ่มด้านวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาคุณค่าและทุนทางสังคมในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ทำให้เกิดพื้นที่ทางใจที่มาจากสำนึก ความเชื่อหรือทัศนคติภายในไปสู่พื้นที่ทางกายภาพ เพื่อสร้างตัวตน การดำเนินการนี้ไม่ควรปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพัง ซึ่งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมจะมีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ดังกล่าวนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

หมายเหตุ: บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

กองวิชาการและแผนงาน. (2561). *แผนชุมชนประจำปี พ.ศ.2561*. เทศบาลนครเชียงใหม่.

กอบชัย รักพันธุ์ และระวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี. (2557). การดำรงอยู่ของย่านตลาดในพลวัตความเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, *10*(2),197-214.

กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

กิตติ เชาวนะ และคัทลียา จิรประเสริฐกุล. (2560). ข้อสังเกตจากการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 10*(3), 1701-1719.

ไขศรี ภักดิ์สุขเจริญ. (2551). *ซอยลัดประหยัดพลังงาน: พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก: พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย.* สืบค้นจาก https://www.tuda.or.th/index.php/2018/08/02/00000003

ครูสงค์. (2562). *คนดั้งเดิมในชุมชนป้านปิง อายุ 80 ปี.* สัมภาษณ์. 5 กุมภาพันธ์ 2562.

ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). พื้นที่สาธารณะและการผลิตพื้นที่: ความหมายใหม่ของความสัมพันธ์ทางสังคม. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว., 10*(1), 92-103.

ดำรงศักดิ์ จันโททัย. (2555). การเสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนของเมืองไทย. *วารสารวิจัยสังคม, 35*(1), 23-51.

ตระกูล ชำนาญ และคณะ. (2561). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, *19*(1), 106-111.

ประมวล. (2562). *คนดั้งเดิมชุมชนวัดศรีสุพรรณ.* สัมภาษณ์. 5 กุมภาพันธ์ 2562.

ผู้นำชุมชน 1. (2562). *ผู้นำชุมชนป่านปิง.* สัมภาษณ์. 8 กุมภาพันธ์ 2562.

ผู้นำชุมชน 2. (2562). *ผู้นำชุมชนวัดศรีสุพรรณ.* สัมภาษณ์. 5 กุมภาพันธ์ 2562.

พระสงฆ์. (2562). *เจ้าอาวาสวัดในชุมชนป่านปิง.* สัมภาษณ์. 5 กุมภาพันธ์ 2562.

พิชญ์จิรา ยาอินทร์ และเผ่าไทย สินอำพล. (2561). ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับการสร้างภาพตัวแทนต่อพื้นที่วัดจามเทวี. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 12*(1), 48-61.

ระวิวรรณ โอฬารรัตน์มณี และวีระ สัจกุล. (2555). *การใช้พื้นที่สาธารณะเป็นถนนคนเดินแบบตลาดนัดในเมืองของไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สมโชติ อ๋องสกุล. (2546). *การวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่: การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.* ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: เชียงใหม่.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2557). ชุมชน ความเป็นส่วนตัวและการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารพัฒนาสังคม, 17*(1), 1-27.

สล่า. (2562). *สล่าช่างเงินชุมชนวัดศรีสุพรรณ*. สัมภาษณ์. 5 กุมภาพันธ์ 2562.

สินีนาถ ศุกลรัตนเมธี. (2558). องค์ประกอบในการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน. หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม. *วารสารวิชาการ ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, *29*(1), 475-488.

สุรพล สุวรรณ. (2560). พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์แบบบ้าน-วัด-โรงเรียน กรณี: ชุมชนสนามชัย อ.สทิงพระ จ.สงขลา. *วารสารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, *15*(2), 1-16.

อัมพิกา ชุมมัธยา และณวิทย์ อ่องแสวงชัย. (2560). การศึกษาการขยายตัวของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงบริบทของย่านเมืองเก่าในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารเจ-ดี : วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*, *5*(1), 61-81.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *มิติชุมชน วิธีคิด ท้องถิ่นว่าด้วยลัทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Chitrakar R. (2016). Meaning of public space and sense of community: The case of new neighborhoods in the Kathmandu Valley. *International Journal of Architectural Research*, *10*(1), 213-227.

การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

PROMOTING THE PRODUCTION OF ORGANIC PRODUCTS IN CHIANG MAI PROVINCE: THE POTENTIAL COMPETITION IN ASEAN COMMUNITY

เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ และ ปภากร สุทธิภาศิลป์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

02

การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

PROMOTING THE PRODUCTION OF ORGANIC PRODUCTS IN CHIANG MAI PROVINCE: THE POTENTIAL COMPETITION IN ASEAN COMMUNITY

เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ และ ปภากร สุทธิภาศิลป์
Benjamas Sansawat and Paphakorn Suthiphasilp
คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Faculty of Agricultural Technology, Chiang Mai Rajabhat University
(Received : April 1, 2019 ; Revised : May 02, 2019 ; Accepted : May 14, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรและเพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 207 ชุมชน ใน 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อภิปรายผลด้วยค่าร้อยละเพื่อสะท้อนปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ผลพบว่า มีชุมชนที่สนใจและมีศักยภาพ 3 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลชมภู กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ และเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ โดยมีจุดแข็งคือ สมาชิกเชี่ยวชาญด้านการผลิต การตลาด การแปรรูปสินค้า และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ แต่มีจุดอ่อนคือ ไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบได้ และมีอำนาจการต่อรองน้อย โดยมีโอกาสที่สำคัญคือ ภาครัฐและเอกชนให้ความช่วยเหลือด้านความรู้อย่างสม่ำเสมอ และมีตลาดรองรับสินค้า แต่ยังพบอุปสรรคคือ การแข่งขันด้านราคาและปริมาณสินค้าสูง จึงควรส่งเสริมดังนี้คือ ระบบการผลิตควรเน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติรวมถึงการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง การส่งเสริมให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ สินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนควรมีมาตรฐานรับรอง การส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ให้ตรงกับมาตรฐานและความต้องการของประเทศเป้าหมาย และการสร้างกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็งในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้มีปริมาณสินค้าที่สม่ำเสมอและควบคุมอำนาจการต่อรองได้

คำสำคัญ: สินค้าเกษตรอินทรีย์ ชุมชนเกษตร ศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

Abstract

This research aims to study the potential of the agricultural communities and to propose the guideline of organic products in the communities of Chiang Mai in order to potentially compete in ASEAN Community based on the sufficiency economy philosophy. Studied on 207 agricultural communities in 25 districts of Chiang Mai province based on participatory research methodology (PAR) and analyze with SWOT Analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats). Discuss the results with percentage to reflect the problems and impacts that will be occur. The results showed that there are the potentially agricultural communities interested in are three groups, the fishing community of integrated local, the group of organic rice farmers and onion growers. Potential analysis found that strength is members with expertise in production, marketing, processing, and knowledge transfer. The weakness is unable to control the sales volume in each round and low bargaining power. The important opportunity is public and private sector support for regular knowledge and market support products, but obstacle is still pricing and a product volume high competitive. Therefore, it should promote the production system based on maintaining the natural balance and the use of wisdom, providing a better understanding of organic agriculture, developing organic communities, certifying the local organic products, promoting the development of organic agriculture to match the standards and requirements of the target country, and forming strong organic agriculture communities in Chiang Mai province. In order to control product quantity in each round and bargaining power.

Keywords: Organic agricultural products, Agricultural community, The competitiveness in ASEAN community

บทนำ

กระแสการรักสุขภาพและความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่เกิดขึ้นทั่วโลก ดังนั้นสินค้าที่มีความปลอดภัยและห่างไกลจากสารพิษจึงเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคที่มีความรู้เรื่องความปลอดภัยของสุขภาพและชีวิต สินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกที่ผู้บริโภคยอมรับ ดังนั้นมูลค่าการบริโภคจึงเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ปัจจุบันมูลค่าตลาดสินค้าอินทรีย์ทั่วโลกรวมกันมีมากกว่า 2 ล้านล้านบาทต่อปี ตลาดสินค้าอินทรีย์ที่ใหญ่ที่สุดคือ สหรัฐอเมริกาและยุโรป โดยทั้งสองตลาดมีมูลค่ารวมกันประมาณร้อยละ 96 ของตลาดเกษตรอินทรีย์โลก ที่เหลือจะเป็นประเทศในเอเชียและประเทศอื่นๆ ในโลก (สุณัฐวีย์ น้อยโสภา, 2558)

สำหรับประเทศไทย สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต ได้แก่ ผลไม้เมืองร้อนทั้งสดและตากแห้ง ผัก สมุนไพร ธัญพืช สินค้าเกษตรแปรรูป และขนมขบเคี้ยว เป็นต้น “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์” และ “ระบบการตรวจสอบรับรอง” ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดและผู้บริโภคยอมรับในตัวสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งยกระดับหรือเทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เทียบเท่าในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกลไกช่วยผลักดันสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยสู่สากลเพิ่ม ปัจจุบันการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย บริษัทขนาดใหญ่ยังคงมีบทบาทสำคัญ ซึ่งในทางการค้าหากเกษตรกรต้องการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออก เกษตรกรต้องผลิตตามมาตรฐานของประเทศคู่ค้า เช่น เกณฑ์มาตรฐานของสหภาพยุโรป (EU) มาตรฐาน National Organic Program (NOP) ของสหรัฐอเมริกา มาตรฐาน Japanese Agricultural Standard (JAS)

ของญี่ปุ่น และมาตรฐาน International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) ของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ เป็นต้น (ธนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ, 2558) นอกจากนั้นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับปี พ.ศ.2556-2559 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับภูมิภาคอาเซียน” กลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย โดยคณะกรรมการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ได้กล่าวถึงกลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ.2557-2559 โดยกลยุทธ์เหล่านี้จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมี 4 กลยุทธ์ที่จะดำเนินการในช่วงระยะเวลาสามปีแรก ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 มุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้และการจัดการนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย และสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มปริมาณและมูลค่าของสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และกลยุทธ์ที่ 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะได้รับการสนับสนุนให้ทำงานในลักษณะบูรณาการในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย (ดวงกมล บูรณสมภพ, 2557) ต่อมาในปี 2560-2564 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นผู้นำในระดับภูมิภาค ด้านการผลิต การบริโภค การค้าสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล” โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ดังนี้ 1) ส่งเสริมการวิจัย การสร้าง และเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ 2) พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ 3) พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และ 4) การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ (กองแผนงาน กรมปศุสัตว์, 2561)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์ และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการปรับตัวในประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อทบทวนแผนกลยุทธ์ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ด้านเศรษฐกิจเกษตร วิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันในประชาคมอาเซียนต่อภาคเกษตรปัญหาและอุปสรรค สามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ที่สำคัญคือ ปัญหาด้านการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะความตระหนักทางความคิด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบมาตรฐานของสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่จะแข่งขันในอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2558) นักวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ได้ประโยชน์อันจะนำไปสู่ระดับภาคต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อภิปรายผลด้วยค่าร้อยละเพื่อสะท้อนปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการใน 25 อำเภอ 207 ชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) จากกลุ่มเกษตรที่สนใจและมีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 20 ชุมชนคือ

1) กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลชมภู เทศบาลตำบลชมภู อำเภอสารภี 2) กลุ่มเกษตรกรลำไยจัมโบ้ ตำบลชมภู อำเภอสารภี 3) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ผู้ปลูกลำไย ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี 4) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอหางดง 5) เกษตรกรผู้ปลูกเมล่อนอินทรีย์ ตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง 6) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่ทาออร์แกนิค ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน 7) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม 8) กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ ตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย 9) เกษตรกรผู้ปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย 10) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง 11) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลท่าวังพร้าว ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง 12) กลุ่มเกษตรกรปลูกลำไยปลอดภัย ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง 13) เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง 14) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านสันกอเก็ต ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง 15) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตเห็ดกิ่วแลหลวง (P.J. ฟาร์ม) ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง 16) กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ เทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง 17) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว 18) เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่อาย 19) กลุ่มเกษตรกรปู่หมื่นลาหู่โฮมสเตย์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่อาย 20) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ปลูกผักบ้านกาด (หอมหัวใหญ่) ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง คัดเลือกเหลือเพียง 3 ชุมชนคือ กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลชมภู เทศบาลตำบลชมภู อำเภอสารภี กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ เทศบาลตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง และเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง ที่มีศักยภาพด้านการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เมื่อเปรียบเทียบกับประชาคมอาเซียน

2. ข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์ เกษตรกรด้วยความสมัครใจผ่านหน่วยงานในชุมชน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ 25 อำเภอ 207 ชุมชนทั่วจังหวัดเชียงใหม่

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

2.3 ชนิดเครื่องมือการประเมิน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมิน ดังนี้

2.3.1 แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ

2.3.2 แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ

2.3.3 แบบฟอร์มวิเคราะห์และประเมินผลในส่วนของผลผลิตใช้แบบสำรวจ Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990)

2.3.4 แบบฟอร์มการประเมินการประชุมกลุ่ม (Focus Group) 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนทั้งภายใน (บริบท โครงสร้าง กลยุทธ์ เงื่อนไข/ข้อจำกัด ปัจจัยเกื้อหนุนและองค์ความรู้/ภูมิปัญญา) และภายนอก (ข้อมูลสถิติ แนวโน้มอุปสงค์ของกลุ่มประเทศในประชาคมอาเซียน การสำรวจเชิงสังเกตการณ์และกลยุทธ์ของประเทศคู่แข่ง)

3.2 สรุปแนวทางการพัฒนา การเสริมหนุน และการฝึกอบรมเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพ “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน”

3.3 ประเมินผลเชิงระบบ (System analysis)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ใช้การวิเคราะห์และประเมินผลเชิงระบบ (System analysis) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายของโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน รวมถึงนักวิจัยที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด กระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการต่างๆ ในแต่ละกิจกรรม ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ด้านการพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนตามตัวชี้วัดของแบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter

4.2 ขั้นตอนการประเมินผล แบ่งการประเมินผลเป็น 2 รูปแบบ คือ การประเมินผลเชิงปริมาณ และการประเมินผลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่อาศัยวิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) พบว่า จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรมีทั้งหมด 7 ลำดับ โดยกลุ่มมีจุดแข็งในด้านความเชี่ยวชาญในการผลิตมากที่สุด รองลงมามีจุดแข็งในด้านสินค้าเกษตร มีความต้องการของลูกค้า มีพื้นที่ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชและมีปริมาณน้ำเพียงพอ มีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์แบบครบวงจร มีการใช้เทคโนโลยี สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐาน และมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกเกษตรกรมีความเข้มแข็ง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ศักยภาพด้านจุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	จุดแข็ง	ร้อยละ
1	กลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาดและการแปรรูปสินค้าเกษตร และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ มีจำนวน 3 กลุ่ม	30.00
2	สินค้าเกษตรมีความต้องการในระดับประเทศในกลุ่มลูกค้ารายใหญ่ (บริษัทเอกชน) มีจำนวน 2 กลุ่ม	20.00
3	พื้นที่ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชและมีปริมาณน้ำเพียงพอ มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
4	กลุ่มมีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์แบบครบวงจร มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
5	การตลาดสินค้าของกลุ่มมีการใช้เทคโนโลยี (ระบบอินเทอร์เน็ต Webpage และ Line) และใช้ในการบริหารจัดการของกลุ่มด้วย มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
6	สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐานขั้นปลอดภัย และสินค้ามีคุณภาพที่ดี ผ่านการตรวจสอบคุณภาพทุกขั้นตอน มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
7	ผู้นำกลุ่มและสมาชิกเกษตรกรมีความเข้มแข็ง และมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00

ส่วนศักยภาพด้านโอกาสของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ประเด็นโอกาสของกลุ่มเกษตรกรจากทั้งหมด 3 กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และมีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 2) ด้านจุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ประเด็นจุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรจากทั้งหมด 2 กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบการผลิตได้ และขาดอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง มีจำนวนกลุ่มเกษตรกรเท่ากัน มีจำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 ศักยภาพด้านโอกาสของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	โอกาส	ร้อยละ
1	กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00
2	มีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00

ตารางที่ 3 ศักยภาพด้านจุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	จุดอ่อน	ร้อยละ
1	กลุ่มเกษตรกรยังไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบการผลิตได้ มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00
2	ขาดอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00

ทางด้านอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ประเด็นอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรทั้งหมด 3 กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง ทั้งด้านราคาและปริมาณสินค้าเกษตร มีจำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66.67 และตลาดสินค้ายังไม่มีความหลากหลาย มีจำนวน 1 กลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 33.33 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ศักยภาพด้านอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	อุปสรรค	ร้อยละ
1	การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง ทั้งด้านราคาและปริมาณสินค้าเกษตร มีจำนวน 2 กลุ่ม	66.67
2	ตลาดสินค้ายังไม่มีความหลากหลาย มีจำนวน 1 กลุ่ม	33.33

2. การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน การวิจัยอาศัยการวิเคราะห์และประเมินผลโดยใช้แบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990, 73-91) และแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้แนวทางในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ มีทั้งหมด 6 ประเด็น ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor condition) 2) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand condition) 3) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and supporting industries) 4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm strategy structure and rivalry) 5) รัฐบาล (Government) และ 6) เหตุสุดวิสัย หรือโอกาส (Chance) ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การพัฒนาการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

ลำดับ	ประเด็นการพัฒนา	ร้อยละ
1	กลุ่มเกษตรกรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ควรคำนึงถึงระบบการผลิตทางการเกษตรที่เน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติและความหลากหลายของทางชีวภาพ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ มีจำนวน 3 กลุ่ม	20.00
2	เน้นการใช้อินทรียวัตถุในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ต้นพืชมีความแข็งแรง สามารถต้านทานโรคและแมลงด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย มีจำนวน 3 กลุ่ม	20.00
3	การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องแก่เกษตรกร จากผู้นำกลุ่ม หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง มีจำนวน 3 กลุ่ม	20.00
4	การส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ (Organic village) ซึ่งเป็นสถานที่รองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์สด/แปรรูป และเป็นแหล่งกระจายจำหน่ายสินค้าของชุมชน มีจำนวน 2 กลุ่ม	13.33
5	การส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนให้ตรงกับมาตรฐานและความต้องการของประเทศหรือกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ ซึ่งหากกลุ่มเกษตรกรสามารถพัฒนาสินค้าของตนให้ได้มาตรฐานอินทรีย์ที่มีคุณภาพสูง จะทำให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยกว้างขึ้น มีผู้บริโภคที่หลากหลาย และสามารถต่อรองราคาขายสินค้าในท้องตลาดได้ มีจำนวน 2 กลุ่ม	13.33
6	ควรสร้างกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็งในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ขยายเครือข่ายทั่วทั้งตำบล หรืออำเภอ เพื่อให้เกิดพื้นที่สีเขียว มีดินและน้ำที่สะอาดในการเพาะปลูก พร้อมทั้งมีการควบคุมการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก มีการตรวจสอบภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนมีมาตรฐานที่ดีอย่างต่อเนื่อง มีจำนวน 2 กลุ่ม	13.33

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน” อาศัยแนวคิดกระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของนันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2545) ในการวิเคราะห์จุดแข็ง โอกาส จุดอ่อน และอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 3 กลุ่มเกษตรกร ซึ่งการวิจัยพบว่า จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรที่สำคัญคือ กลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาด และการแปรรูปสินค้าเกษตร และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ ด้านโอกาสที่สำคัญคือ กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และมีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม แต่กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมยังมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ กลุ่มเกษตรกรยังไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบการผลิตได้ และอำนาจในการต่อรองพ่อค้าคนกลางยังมีไม่มาก และมีอุปสรรคที่สำคัญคือ การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง

จากการวิเคราะห์และประเมินผลโดยใช้แบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter และแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีปัจจัยส่งเสริมและท้าทายสู่ความเป็นเลิศต่อการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor condition) 2) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand condition) 3) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and supporting industries) 4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm strategy structure and rivalry) 5) รัฐบาล (Government) และ 6) เหตุสุดวิสัยหรือโอกาส (Opportunity) ซึ่งผลการวิจัยมีค่าร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเกษตรกร ทำให้นักวิจัยเห็นถึงศักยภาพของชุมชนในแต่ละแห่ง

และทราบแนวทางในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน ซึ่งประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ กลุ่มเกษตรกรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ควรคำนึงถึงระบบการผลิตทางการเกษตร ที่เน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติและความหลากหลายของทางชีวภาพ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เน้นการใช้อินทรียวัตถุในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย สอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ที่กล่าวไว้ว่าเกษตรอินทรีย์เป็นกระบวนการผลิตที่ใช้หลักความสมดุลตามธรรมชาติ มีการบริหารจัดการระบบการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขอนามัยของทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องแก่เกษตรกรจากผู้นำกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ (Organic village) ซึ่งเป็นสถานที่รองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์สด/แปรรูป และเป็นแหล่งกระจายจำหน่ายสินค้าของชุมชน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิรประภา ธงชัยสุริยา (2558) ที่ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการผลิตข้าว ระหว่างวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม วิธีการผลิตแบบปลอดสารพิษ และวิธีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดราชบุรี พบว่าด้านผลตอบแทนของการผลิตข้าวแบบดั้งเดิม เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 5,093.75 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 2,700.41 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงินเท่ากับ 2,700.41 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิเท่ากับ 939.28 บาทต่อไร่ สำหรับการผลิตข้าวแบบปลอดสารพิษ พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 6,412.03 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 4,438.05 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงินเท่ากับ 4,438.05 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิเท่ากับ 2,689.42 บาทต่อไร่ และการผลิตข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 27,709.09 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 24,979.01 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงินเท่ากับ 24,979.01 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิเท่ากับ 23,230.38 บาทต่อไร่ เช่นเดียวกับ Crowder and Reganold (2015) ที่ได้วิเคราะห์ผลตอบแทนของพื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ เปรียบเทียบพื้นที่ปลูกพืชแบบทั่วไป โดยใช้ข้อมูลจากงานวิจัย 44 งานวิจัยย้อนหลังในช่วงระยะเวลา 40 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาระบบการปลูกพืช 55 ชนิด ใน 14 ประเทศ ใน 5 ทวีป และพบว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์มีกำไรดีกว่าถึง 22-35% โดยผลต่างของกำไรนี้เกิดขึ้นมาจากราคาพรีเมียมของสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่เกษตรกรได้รับจากการขายผลผลิตเข้าสู่ตลาดเกษตรอินทรีย์ ซึ่งทำให้เกษตรอินทรีย์มีสัดส่วนของผลตอบแทนต้นทุน (Benefit/cost ratio) สูงกว่าเกษตรทั่วไป 20-24%

สอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ธนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ (2558) และบทความของฐานเศรษฐกิจ (2556) ที่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยไปยังตลาดโลก เนื่องจากเล็งเห็นความต้องการของตลาดที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งบทความของณัฐดนัย ใหม่ซ้อน (2555) ยังได้กล่าวว่า ประเทศไทยถือเป็นประเทศหลักในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของอาเซียน และมีหน่วยงานที่ส่งเสริมการผลิตสินค้าอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยยังมีมาตรฐานที่น่าเชื่อถือในนานาชาติ เช่นเดียวกันกับสุณัฐวีย์ น้อยโสภา (2558) ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลของ FiBL (Research Institute of Organic Agriculture) และ IFOAM พบว่าประเทศที่มีการทำเกษตรอินทรีย์ของทวีปเอเชียมากที่สุดคือ ประเทศจีน รองลงมาคือ อินเดีย และติมอร์ เลสเต้ แต่ทั้งจีนและอินเดียมีประชากรมาก ดังนั้นผลผลิตที่ได้จึงมีการส่งสู่ตลาดเพียงบางส่วน เพราะต้องใช้บริโภคภายในประเทศ ส่วนติมอร์ เลสเต้ ถือว่ายังมีความรู้และความสามารถทางด้านเกษตรน้อยกว่าไทยมาก สำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียน ถ้าดูจากประเทศที่กำลังพัฒนาอย่าง CLMV (Cambodia, Lao P.D.R., Myanmar และ Vietnam) ความน่าเชื่อถือในด้านคุณภาพของผลผลิตมีน้อยกว่าประเทศไทย สำหรับประเทศสิงคโปร์และบรูไนไม่เป็นประเทศที่เป็นคู่แข่งทางด้านการเกษตรอินทรีย์ สำหรับประเทศอินโดนีเซียที่มีพื้นที่เพาะปลูกเกษตรอินทรีย์มากที่สุด รองมาคือฟิลิปปินส์ และอันดับสามคือประเทศไทย ซึ่งทั้งสามประเทศเป็นผู้ผลิตและผู้พัฒนาหลักทางด้านเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งไทยมีข้อได้เปรียบในเรื่องมาตรฐานการตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ รวมถึงความรู้ด้านการผลิต ระบบฟาร์ม และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ดีกว่า และที่สำคัญสภาพภูมิประเทศและสภาพอากาศที่เหมาะสม รวมทั้งแหล่งน้ำจืดที่มีคุณภาพ ทำให้รสชาติของพืชผลทางการเกษตรเป็นที่นิยมของผู้บริโภคในต่างประเทศสูงกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของประชาคมอาเซียนที่มีต่อกลุ่มเกษตรกรชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของทุกชุมชนทั้ง 207 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่มีศักยภาพ เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน ต่อจากนั้นการวิจัยควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสินค้าเกษตรอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติที่ให้การสนับสนุนทุนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่ช่วยส่งเสริมให้งานวิจัยครั้งนี้ลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). *“ยุทธพงศ์” ชูนโยบายพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานตามความต้องการของผู้บริโภค.* สืบค้นจาก http://www.organic.moc.go.th/th/news/ยุทธพงศ์-ชูนโยบายพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

กองแผนงาน กรมปศุสัตว์. (2561). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564.* สืบค้นจาก http://planning.dld.go.th/th/index.php/th/plan-menu/574-2560-2564

ฐานเศรษฐกิจ. (2556*). ดันเกษตรอินทรีย์ฮับอาเซียน ไทยชิงแชร์ตลาดโลก 1.8 ล้าน.* สืบค้นจาก http://ditp.go.th/contents_attach/74347/74347.pdf

ณัฐดนัย ใหม่ช้อน. (2555). *พม่า-ลาว จ่อแซงหน้าไทยฐานผลิตเกษตรอินทรีย์อาเซียน.* สืบค้นจาก http://www.food4change.in.th/ariticle/news-launcher/bad-news/541-2012-05-25-09-30-03.html

ดวงกมล บูรณสมภพ. (2557). *กลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย.* สืบค้นจาก http://th.aectourismthai.com/content1/2442

ธนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ. (2558). *เล่าสองข้างทาง ดันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทยไต่ระดับสู่ตลาดโลก.* สืบค้นจาก https://www.technologychaoban.com/news_detail.php?tnid=1942

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. (2545). *SWOT การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน.* สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สืบค้นจาก http://www.jit-jai-d.blogspot. com/2007/08/swot.html

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2558). *การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์ และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ต่อการปรับตัวในประชาคมอาเซียน.* วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2558 โรงแรมดิเอ็มเพรส, จังหวัดเชียงใหม่.

ศิรประภา ธงชัยสุริยา. (2558). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการผลิตข้าวระหว่างวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม วิธีการผลิตแบบปลอดสารพิษ และวิธีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดราชบุรี.* การศึกษาค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุณัฐวีย์ น้อยโสภา. (2558). “เกษตรอินทรีย์” โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, *9*(18), 83-91.

David W. Crowder and John P. Reganold. (2015). *Financial competitiveness of organic agriculture on a global scale.* Retrieved from http://www.pnas.org/content/early/2015/05/27/1423674112

Porter, M. E. (1990). The_Competitive_Advantage_of_Nations. *Harvard Business Review*, *68*(2), 73-91.

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

การเลี้ยงไก่ด้วยสารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขาม เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

THE CHICKEN CULTIVATION AUXILIARY SUBSTANCES FORM TAMARIND SEED COAT TO REDUCE PRODUCTION COSTS OF FARMER IN BURIRAM PROVINCE

ครุปกรณ์ ละเอียดอ่อน สมหมาย ปะติตังโข และ กิ่งแก้ว ปะติตังโข

03

การเลี้ยงไก่ด้วยสารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขาม เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

THE CHICKEN CULTIVATION AUXILIARY SUBSTANCES FORM TAMARIND SEED COAT TO REDUCE PRODUCTION COSTS OF FARMER IN BURIRAM PROVINCE

ครุปกรณ์ ละเอียดอ่อน
Karupakorn Laeadon
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
General science sub-Department, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University
สมหมาย ปะติตังโข
Sommai Patitungko
สาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Chemistry Sub-Department, Faculty of Science, Buriram Rajabhat University
กิ่งแก้ว ปะติตังโข
Kingkeow Patitungko
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Library and information Sub-Department,
Faculty of Human and Social Science, Buriram Rajabhat University
(Received : November 1, 2018 ; Revised : May 08, 2019 ; Accepted : May 14, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการนำเปลือกเมล็ดมะขามมาทำการสกัดสารพอลิฟีนอลด้วยแอลกอฮอลล์ ทดสอบฤทธิ์ทางชีวภาพและนำไปเป็นส่วนผสมของอาหารไก่เนื้อ โดยเปลือกเมล็ดมะขาม 1 กิโลกรัมด้วยเอทธิลแอลกอฮอล์ 95% เป็นตัวทำละลายได้สารพอลิฟีนอลที่มีโมเลกุลขนาดเล็กและไม่เป็นพิษจำนวน 200 กรัม เมื่อหาปริมาณพอลิฟีนอลรวมจะได้ค่าเฉลี่ย 18.085 ppm ที่ความเข้มข้นของสารตัวอย่าง 100 ppm การศึกษาสมบัติการต้านอนุมูลอิสระโดยวิธี DPPH พบว่า สารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามมีความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระได้ดีที่ค่า IC_{50} 19.59 ppm การต้านอนุมูลอิสระโดยวิธี FRAP พบว่า สารสกัดมีความสามารถในการรีดิวส์ Fe^{3+} ไปเป็น Fe^{2+} ซึ่งได้ปริมาณ Fe^{2+} 0.864 ppm ส่วนการศึกษาสมบัติการต้านอนุมูลอิสระโดยวิธี $ABTS^{+}$ พบว่า ทุกความเข้มข้นของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระด้วยเทคนิค ABTS ได้ค่าเปอร์เซ็นต์ Radical Scavenging activity เป็น 51.389 ppm การเสริมสารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามในการเลี้ยงไก่เนื้อทำให้ไก่มีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น การเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวันและประสิทธิภาพการใช้อาหารสูงขึ้น รวมถึงทำให้ปริมาณไขมันในช่องท้องของไก่เนื้อลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) สำหรับระดับที่เหมาะสมในการเสริมสารสกัด

เปลือกเมล็ดมะขามในการเลี้ยงไก่เนื้อคือ ที่ระดับ 300 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตไก่เนื้อดีที่สุด โดยให้ผลผลิตสูงสุดเท่ากับ 52.5 กิโลกรัม มีจุดคุ้มทุนของราคาขายเท่ากับ 22.64 บาท/กิโลกรัม มีกำไรเท่ากับ 648.5 บาท/โรงเรือน

คำสำคัญ: พอลิฟีนอล สมุนไพร เปลือกเมล็ดมะขาม

Abstract

This project deals with extraction, biological evaluation and feed of tamarind seed coat powder. The polyphenols in the tamarind seed coat powder were extracted by using 95 % ethanol as a solvent. The tamarind seed coat powder 100 kg give rise crude extracted 200 g. The polyphenol content of the extract at the concentration 100 ppm found the mean at 18.085 ppm. Total antioxidant activity of the extract by which DPPH assay has IC_{50} 19.59 ppm, for total antioxidant activity of the extract by FRAP assays get the highest ferrous concentration was 0.864 ppm and for $ABTS^{+}$ method got the percent radical scavenging activity was 51.389 ppm. For the average daily gain, feed intake, and feed conversion ratio were increased with the extract concentration were added to 300 mg/kg but the lipid in abdominal cavity was decreased. It has shown that the polyphenol contents from tamarind seed coat were promoted to build chicken meat. For the appropriate level of supplementation of tamarind seed extract in broiler raising. At the level of 300 mg per kilogram of food Resulting in the efficiency of the best broiler production with the highest yield of 52.5 kg. The break-even point of the selling price is 22.64 baht/kg and profit is 648.5 baht/house

Keywords: Polyphenols, Herbs, Tamarind seed coat

บทนำ

ไก่เนื้อเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2555-2559) การผลิตไก่เนื้อของไทยมีอัตราเติบโตอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยร้อยละ 6.8 ตันต่อปี จากความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ ในปี พ.ศ.2559 ไทยมีปริมาณผลผลิต 1550 ล้านตัว คิดเป็นเนื้อไก่ 2.48 ล้านตัน เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน มีปัจจัยสนับสนุนจากการขยายตัวด้านการส่งออก ความต้องการบริโภคในประเทศ และต้นทุนการผลิตที่ลดต่ำลงตามราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ (สถาบันอาหาร, 2561) ไก่เนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงจะมีอัตราการเจริญเติบโตรวดเร็วและใช้เวลาในการเลี้ยงที่สั้น อย่างไรก็ตามการเลี้ยงไก่เนื้อให้มีผลผลิตที่ดีนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับการจัดการฟาร์มที่ดี ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561) แต่ปัญหาหลักของการเลี้ยงไก่เนื้อในประเทศไทยคือ สภาพอากาศ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่ร้อนชื้น ซึ่งถ้าอุณหภูมิสภาวะแวดล้อมสูงไก่จะระบายความร้อนออกจากร่างกายได้น้อยลงจะทำให้ไก่เกิดความเครียด (Ewing et al., 1999) หรือถ้าเครียดรุนแรงอาจจะส่งผลต่อการผลิตไข่ได้ (วุฒิไกร บุญคุ้ม และคณะ, 2557) เนื่องจากความเครียดของไก่มีผลทำให้น้ำหนักของไข่ จำนวนของไข่มีเชื้อลดลง (พิมลพรรณ อุตเรือน และคณะ, 2561) และยังส่งผลตามมาหลายประการ นอกจากนี้การเลี้ยงไก่เนื้อยังประสบปัญหาการเกิดภาวะเครียด เนื่องมาจากการสร้างอนุมูลอิสระขึ้นในร่างกายมากกว่าส่วนที่ร่างกายจะทำลายได้หมด ซึ่งภาวะดังกล่าวมีผลทำให้เกิดความเสียหายแก่เนื้อเยื่อในอวัยวะ หรือเกิดภาวะลิปิดเปอร์ออกซิเดชัน (Lipid peroxidation) ในร่างกายไก่ได้

มะขามเป็นพืชเมืองร้อนพบได้ทั่วไปที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน เมล็ดมะขามจัดเป็นส่วนที่ถูกนำไปใช้น้อย จากการวิเคราะห์พบว่าเนื้อเมล็ดพบสารที่ก่อให้เกิดเจลสูง 46-48% มีคุณสมบัติเด่นด้านความคงตัวต่อความร้อนและยังเป็นแหล่งของโปรตีนและสารฟีนอลิก (Caluwe et al., 2010) และส่วนที่เป็นเปลือกหุ้มเมล็ดมะขามมีสารสำคัญทางชีวภาพหลายชนิด เช่น Procyadin B2, Epicatechin, Procyanidin trimer, Polymeric tannins (Sudjaroen et al., 2005) ส่วนไซโลกลูแคน (Xyloglucan) เป็นกลุ่มของพอลิแซกคาร์ไรด์ที่พบในเอนโดสเปิร์มของเมล็ด ซึ่งมีความแตกต่างกันตามชนิดของพืช (Jarvis and Apperley, 1990) โดยไซโลกลูแคนที่สกัดจากมะขามสามารถป้องกันมะเร็งที่ผิวหนังได้ จึงนำมาใช้ในเครื่องสำอาง (Strickland et al., 2005) นอกจากนี้สารที่พบในมะขามยังมีสารต่อต้านอนุมูลอิสระ ป้องกันปฏิกิริยาออกซิเดชันจากสารเคมีและรังสีอัลตราไวโอเลต และต่อต้านการอักเสบ ผลมีสรรพคุณช่วยย่อย บำรุงเลือด ขับลม ส่วนเยื่อหุ้มเมล็ดช่วยสมานแผลที่ถูกไฟไหม้ได้ ส่วนเมล็ดมีฤทธิ์ต้านอาการท้องร่วง ช่วยขับพยาธิและทำให้อาเจียน (Sudjaroen et al., 2004) และจากรายงานพบว่า สารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามด้วยเอทานอล มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (Antioxidant capacity) ซึ่งวัดโดยวิธีการยับยั้งการเกิดสีในปฏิกิริยา ABTS / metmyoglobin / H_2O_2 สูงมากเมื่อเทียบกับส่วนต่างๆ และเมล็ดของพืชชนิดอื่นๆ (Pumthong G., 1999) นอกจากนี้ยังพบว่าสารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามหวาน (Thai sweet tamarind) จะมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสูงเมื่อสกัดด้วยเอทิลแอลกอฮอล์ 95% ระดับอุณหภูมิ 35-80 องศาเซลเซียส 10-30MPa (Saowanee et al., 2004) ตามลำดับ ดังนั้นการนำเปลือกของเมล็ดมะขามซึ่งมีสารประกอบฟีนอลิกและสารต้านอนุมูลอิสระมาใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงไก่ของกลุ่มเกษตรกรจะช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของไก่และช่วยลดการเกิดภาวะเครียดในไก่เนื้อลงได้ ซึ่งเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตและช่วยให้มีความมั่นคงในอาชีพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อหาระดับของสารพอลีฟีนอลที่เหมาะสมสำหรับช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโต ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของเปลือกเมล็ดมะขามที่จะมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของไก่เนื้อ และวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงไก่เนื้อ

ระเบียบวิธีวิจัย

มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. สกัดสารและตรวจฤทธิ์ทางชีวภาพของสารสกัดเมล็ดมะขาม
2. นำไก่คละเพศอายุ 1 วันจำนวน 180 ตัว วางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (Complete randomized design: CRD) แบ่งเป็นกลุ่ม 6 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมี 3 ซ้ำในแต่ละซ้ำใช้ไก่จำนวน 10 ตัว จำนวน 18 หน่วยทดลอง ระยะเวลาในการเลี้ยง 42 วัน เลี้ยงในโรงเรือนแบบเปิด ให้น้ำกินตลอดระยะเวลาการทดลอง ให้อาหารตามการแบ่งกลุ่มการทดลองได้ดังนี้

กลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มควบคุมได้รับอาหารตามปกติตลอดการทดลอง

กลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มที่ให้สารต้านอนุมูลอิสระจากเปลือกเมล็ดมะขาม 100 มิลลิกรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ให้กินอาหารแบบเต็มที่ตลอดการทดลอง

กลุ่มทดลองที่ 3 กลุ่มที่ให้สารต้านอนุมูลอิสระจากเปลือกเมล็ดมะขาม 200 มิลลิกรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ให้กินอาหารแบบเต็มที่ตลอดการทดลอง

กลุ่มทดลองที่ 4 กลุ่มที่ให้สารต้านอนุมูลอิสระจากเปลือกเมล็ดมะขาม 300 มิลลิกรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ให้กินอาหารแบบเต็มที่ตลอดการทดลอง

กลุ่มทดลองที่ 5 กลุ่มที่ให้สารต้านอนุมูลอิสระจากเปลือกเมล็ดมะขาม 400 มิลลิกรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ให้กินอาหารแบบเต็มที่ตลอดการทดลอง

กลุ่มทดลองที่ 6 กลุ่มที่ให้สารต้านอนุมูลอิสระจากเปลือกเมล็ดมะขาม 500 มิลลิกรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ให้กินอาหารแบบเต็มที่ตลอดการทดลอง

3. เตรียมสัตว์ทดลอง จะใช้ไก่เนื้อพันธุ์อาร์เบอร์ เอเคอร์ส (Arbor acres) คละเพศ อายุ 1 วันจำนวน 180 ตัว นำมาเลี้ยงไว้เพื่อให้สัตว์ปรับสภาพ จนไก่อายุถึง 7 วันจึงทำเครื่องหมายติดเบอร์ที่แข้ง ไก่ทุกตัวได้รับน้ำและอาหารเต็มที่ตลอดการทดลอง

4. โปรแกรมการให้วัคซีน

ไก่อายุ 7 วัน ให้วัคซีนป้องกันโรคนิวคลาสเซิล

ไก่อายุ 14 วัน ให้วัคซีนป้องกันโรคฝีดาษ

ไก่อายุ 21 วัน ให้วัคซีนป้องกันโรคหลอดลมอักเสบ

5. การเตรียมอาหารสัตว์ทดลอง ไก่เล็กจะใช้อาหารไก่เนื้ออายุ 0 ถึง 3 สัปดาห์ จนไก่อายุที่ 21 วันเปลี่ยนอาหารมาเป็นไก่ระยะรุ่น 3 ถึง 6 สัปดาห์

6. ประสิทธิภาพการผลิต

6.1 ปริมาณการกินได้ (Feed intake; FI) ทำการชั่งน้ำหนักอาหารที่ให้และอาหารที่เหลือจากการกินของไก่เนื้อทุกสัปดาห์ เพื่อคำนวณหาปริมาณการกินได้ของไก่เนื้อ

$$\text{ปริมาณการกินได้} = \frac{\text{น้ำหนักอาหารที่กินทั้งหมด (กรัม)}}{\text{จำนวนวันที่เลี้ยง} \times \text{จำนวนไก่}}$$

6.2 อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวัน (Average daily gain: ADG) ทำการชั่งน้ำหนักของไก่เนื้อทุกสัปดาห์ เพื่อหาอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวัน

$$\text{อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวัน} = \frac{\text{น้ำหนักตัวไก่เนื้อที่เพิ่มขึ้น (กรัม)}}{\text{จำนวนวันที่เลี้ยง} \times \text{จำนวนไก่}}$$

6.3 ประสิทธิภาพการใช้อาหาร (Feed conversion ratio: FCR) ทำการชั่งน้ำหนักอาหารที่ให้และน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นของไก่เนื้อทุกสัปดาห์ เพื่อคำนวณหาประสิทธิภาพการใช้อาหาร

$$\text{ประสิทธิภาพการใช้อาหาร} = \frac{\text{ปริมาณอาหารที่กิน (กรัม)}}{\text{น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น}}$$

7. การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตแบ่งเป็นสองส่วนคือ ต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร มีรายละเอียดดังนี้

7.1 ต้นทุนทั้งหมด (Total cost: TC) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ต้นทุนคงที่ (TFC) และต้นทุนผันแปร (TVC) มีหน่วยเป็นบาทต่อตัว

7.2 ต้นทุนคงที่ ประกอบด้วยค่าเสื่อมราคา (โรงเรือน ถังเก็บน้ำ อุปกรณ์ที่ให้แสงสว่าง อุปกรณ์ให้อาหารและน้ำ)

7.3 ต้นทุนผันแปรทั้งหมด ประกอบด้วย ค่าแรงงาน ค่าวัสดุ ค่าอาหารไก่ ค่ายาป้องกันรักษาโรค ค่าวัคซีน ค่าซ่อมแซมเครื่องอุปกรณ์

7.4 ค่าแรงงาน ได้แก่ ค่าสร้างโรงเรือน ค่าแรงงานขนย้ายไก่ ค่าแรงงานในการเลี้ยงดูไก่

8. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's new multiple range test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัย

1. ผลการสกัดสารเมล็ดมะขาม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเปลือกเมล็ดมะขามมาทำการสกัดสารพอลิฟีนอลด้วยตัวทำละลายแอลกอฮอลล์ 95 เปอร์เซ็นต์ เปลือกเมล็ดมะขาม 1 กิโลกรัม เมื่อนำไปสกัดด้วยแอลกอฮอล์และตกตะกอนสารพอลิฟีนอลโมเลกุลใหญ่ออกไปด้วยโปรตีนเคซีนแล้วได้สารพอลิฟีนอลที่มีโมเลกุลขนาดเล็กลงและไม่เป็นพิษจำนวน 200 g

2. ผลการศึกษาปริมาณฟีนอลรวม

การหาปริมาณฟีนอลรวม พบว่า ปริมาณฟีนอลรวมแปรตามความเข้มข้นของสารตัวอย่าง โดยเมื่อสารตัวอย่างเข้มข้นมากขึ้นปริมาณฟีนอลรวมจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากความเข้มข้นน้อยไปหาความเข้มข้นมากดังต่อไปนี้ คือ 5.226, 8.542, 12.910, 17.103, 18.085 ppm ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาสมบัติทางชีวภาพการต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามโดยวิธี DPPH

ศึกษาสมบัติทางชีวภาพการต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามโดยวิธี DPPH (2, 2-Diphenyl-1-picry-hydrazyl) พบว่า สารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามมีความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระได้ดี ที่ค่า IC_{50} ที่ต่ำเท่ากับ 19.59 ppm จากการศึกษาความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระของสารมาตรฐาน BHT และ วิตามินซี พบว่า ได้ค่า IC_{50} เท่ากับ 22.31, 52.76 ppm ตามลำดับ ซึ่งจะพบว่า สารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามมีความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระได้ดีกว่าสารมาตรฐาน BHT และ วิตามินซี

4. ผลการศึกษาสมบัติทางชีวภาพการต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามโดยวิธี FRAP

ศึกษาสมบัติทางชีวภาพการต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามโดยวิธี FRAP (Ferric reducing antioxidant power assay) พบว่า สารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามมีความสามารถในการรีดิวส์ Fe^{3+} ไปเป็น Fe^{2+} ได้และมีค่าความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระด้วยเทคนิค FRAP แปรตามความเข้มข้นของสารตัวอย่างที่เพิ่มขึ้นซึ่งได้ค่าปริมาณ Fe^{2+} จากความเข้มข้นน้อยไปหาความเข้มข้นมาก ดังนี้ คือ 0.438, 0.466, 0.547, 0.680, 0.864 ppm ตามลำดับ

5. ผลการตรวจหาฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี $ABTS^+$

ผลการตรวจหาฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี $ABTS^+$ ทุกความเข้มข้นของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระด้วยเทคนิค $ABTS^+$ ได้และแปรตามค่าความเข้มข้นของสารตัวอย่างที่เพิ่มขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การตรวจหาฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี $ABTS^+$

ชนิดของสาร	ความเข้มข้น (ppm)	ค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น (414 nm)			$\overline{X}$±S.D.	Radical Scavenging activity (%)
		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3		
สารสกัดเปลือกเมล็ดมะขาม	100	0.672	0.571	0.595	0.612±0.037	51.389
	80	0.729	0.607	0.614	0.650±0.048	48.371
	60	1.077	0.648	0.687	0.804±0.167	36.139
	40	0.714	1.017	1.298	1.009±0.206	19.857
	20	1.213	0.840	1.326	1.126±0.180	10.563

6. ผลการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามต่อความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระในไก่เนื้อ

ผลการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามต่อความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระในการเลี้ยงไก่เนื้อ พบว่า ในวันที่ 14 ของการทดลอง กลุ่มควบคุมมีความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มที่เสริมสารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามที่ระดับ 100, 300 และ 400 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร ส่วนในวันที่ 28 และ 42 ของการทดลอง พบว่า ความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระทุกกลุ่มทดลองมีค่าไม่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามต่อความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระในไก่เนื้อ

สิ่งทดลอง	การเสริมสารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามในสูตรอาหารไก่เนื้อ ($\overline{X}$±S.D.)					
	กลุ่มควบคุม	100 mg/kg diet	200 mg/kg diet	300 mg/kg diet	400 mg/kg diet	500 mg/kg diet
วันที่ 14	1.13±0.02^{a}	1.10±0.12^{ab}	0.99±0.06^{bc}	1.09±0.09^{ab}	1.00±0.12^{abc}	0.96±0.03^{c}
วันที่ 28	0.86±0.06	0.87±0.02	0.92±0.10	0.85±0.07	0.82±0.01	0.87±0.11
วันที่ 42	1.05±0.15	1.05±0.05	1.03±0.12	1.09±0.44	0.99±0.21	0.95±0.21
เฉลี่ย	1.01±0.14	0.97±0.14	0.97±0.06	1.01±0.14	0.94±0.10	0.93±0.05

หมายเหตุ: ^{abc} อักษรบนค่าเฉลี่ยที่ต่างกันในแนวนอนเดียวกัน มีค่าแตกต่างกันทางสถิติ ($p<0.05$)

7. ผลการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามต่อสมรรถนะการผลิตและซากไก่เนื้อ

จากการศึกษาผล ของสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามในการเลี้ยงไก่เนื้อ พบว่า ปริมาณการกินได้ทุกกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน น้ำหนักตัวที่เพิ่มและอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวัน พบว่า กลุ่มที่มีการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามที่ระดับ 300 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร มีน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นและอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวันสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มที่เสริมสารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามที่ระดับ 100 และ 200 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร ด้านอัตราการแลกเนื้อ พบว่า กลุ่มที่มีการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามที่ระดับ 200 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร มีประสิทธิภาพการใช้อาหารดีที่สุดกว่าทุกกลุ่มการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับเปอร์เซ็นต์ซาก พบว่า เปอร์เซ็นต์ซากทุกกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน และเปอร์เซ็นต์ไขมันในช่องท้อง พบว่า กลุ่มที่มีการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามที่ระดับ 200 และ 300 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร มีเปอร์เซ็นต์ไขมันในช่องท้องต่ำที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มที่เสริมสารสกัดเปลือกเมล็ดมะขามที่ระดับ 400 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหาร (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามต่อสมรรถนะการผลิตและซากในไก่เนื้อ

สิ่งทดลอง	การเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามในสูตรอาหารไก่เนื้อ (mean±S.D.)					
	กลุ่มควบคุม	100 mg/kg diet	200 mg/kg diet	300 mg/kg diet	400 mg/kg diet	500 mg/kg diet
ปริมาณการกินได้ (กรัม/ตัว/วัน)	108.87±5.22	98.41±10.80	104.92±3.85	109.29±5.99	105.32±3.29	102.23±12.29
น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น (กรัม)	1952.03±45.04^{c}	2040.99±47.70^{ab}	2084.75±51.83^{ab}	2108.94±18.64^{a}	2009.90±3.50^{bc}	2000.99±72.01^{bc}
อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวัน (กรัม/ตัว/วัน)	46.48±1.07^{c}	48.59±1.13^{ab}	49.64±1.23^{ab}	50.21±0.44^{a}	47.86±0.08^{bc}	47.64±1.71^{bc}
อัตราการแลกเนื้อ	2.34±0.07^{a}	2.19±0.07^{b}	2.08±0.02^{c}	2.25±0.02^{ab}	2.28±0.08^{ab}	2.33±0.03^{a}
% ซาก	79.70±2.03	79.89±1.01	80.19±1.86	80.53±0.57	79.96±2.41	80.83±0.14
% ไขมันในช่องท้อง	2.22±0.10^{a}	1.87±0.07b	1.39±0.07^{de}	1.57±0.11^{de}	1.64±0.23^{cd}	1.80±0.02^{bc}

หมายเหตุ: ^{abcde} อักษรบนค่าเฉลี่ยที่ต่างกันในแนวนอนเดียวกัน มีค่าแตกต่างกันทางสถิติ ($p<0.05$)

8. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงไก่

ต้นทุนทั้งหมดของการเลี้ยงไก่มีค่าเท่ากับ 1,189 บาทต่อโรงเรือน ผลผลิตต่อโรงเรือนสูงที่สุดคือชุดการทดลองที่ได้รับอาหารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขามอัตรา 300 มิลลิกรัม/กิโลกรัมมีค่าเท่ากับ 52.5 กิโลกรัม รองลงมาคือชุดการทดลองที่ได้รับอาหารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขามอัตรา 400 มิลลิกรัม/กิโลกรัม มีค่าเท่ากับ 51.6 กิโลกรัม น้อยที่สุดคือชุดควบคุมมีค่าเท่ากับ 39 กิโลกรัม ส่วนจุดคุ้มทุนการขายที่มากที่สุดคือชุดควบคุมเท่ากับ 132.11 บาท/กิโลกรัม และน้อยที่สุดคือชุดการทดลองที่ได้รับอาหารเสริมจากเปลือกเมล็ดมะขามอัตรา 300 มิลลิกรัม/กิโลกรัม มีค่าเท่ากับ 22.64 บาท/กิโลกรัม

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงไก่ในระยะเวลา 42 วัน

รายการ	การเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขาม					
	ชุดควบคุม	100 mg/kg	200 mg/kg	300 mg/kg	400 mg/kg	500 mg/kg
ต้นทุนคงที่ (บาท)						
ค่าใช้ที่ดิน	83.30	83.30	83.30	83.30	83.30	83.30
ค่าเสื่อมราคาของโรงเรือน	16.66	16.66	16.66	16.66	16.66	16.66
ค่าเสียโอกาสของโรงเรือน	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0
ต้นทุนผันแปร (บาท)						
ค่าลูกไก่	600	600	600	600	600	600
ค่าอาหารไก่	175	175	175	175	175	175
ค่ายารักษาโรค	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5
ค่าวัคซีน	11.1	11.1	11.1	11.1	11.1	11.1
ค่าแรงงาน	87.5	87.5	87.5	87.5	87.5	87.5
ค่าซื้ออุปกรณ์	50	50	50	50	50	50
ต้นทุนรวมทั้งหมด (บาท)	1,189	1,189	1,189	1,189	1,189	1,189
น้ำหนักไก่ต่อตัว (กิโลกรัม)	1.30	1.52	1.60	1.75	1.72	1.70
ผลผลิต (กิโลกรัม)	39	45.6	48	52.5	51.6	51
ราคาจำหน่าย (บาท/กิโลกรัม)	35	35	35	35	35	35
รายได้ทั้งหมด (บาท)	1,365	1,596	1,680	1,837.5	1,806	1,785
กำไร (บาท/โรงเรือน)	176	407	491	648.5	620	596
จุดคุ้มทุนราคาขาย (บาท/กิโลกรัม)	132.11	26.07	24.77	22.64	23.04	23.31

(1) ค่าแรงงานวันละ 300 บาททำงานวันละ 1 ชั่วโมง (2) ราคาไก่มีชีวิตกิโลกรัมละ 35 บาท
(3) ค่าพันธุ์ลูกไก่เนื้อคละเพศ ตัวละ 20 บาท (4) ค่าอาหารไก่สำเร็จรูปราคา 450 บาท/30 กิโลกรัม

ผลการถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเกษตรกรในชุมชน

การถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงไก่ด้วยสมุนไพรจากเปลือกมะขามแก่เกษตรกรในชุมชน พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้เพิ่มขึ้นจากการประเมินความรู้ของเกษตรกรก่อนและหลังฝึกอบรมจะเห็นว่ามีความแตกต่างกัน คือ ก่อนการฝึกอบรมมีความรู้การเลี้ยงไก่ด้วยสมุนไพรร้อยละ 26.4 หลังฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 79.5 และเกษตรกรมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมครั้งนี้อยู่ในระดับมาก

การอภิปรายผล

การเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามในการเลี้ยงไก่เนื้อทำให้มีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น การเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวันและประสิทธิภาพการใช้อาหารสูงขึ้น รวมถึงทำให้ปริมาณไขมันในช่องท้องของไก่เนื้อลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับที่เหมาะสมในการเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามในการเลี้ยงไก่เนื้อคือ ที่ระดับ 200 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมอาหารมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตไก่เนื้อดีที่สุด แต่การเสริมสารสกัดจากเปลือกเมล็ดมะขามในการเลี้ยงไก่เนื้อไม่มีผลต่อความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระในไก่เนื้อ โดยการเลี้ยงไก่เนื้อด้วยสมุนไพรจากเปลือกเมล็ดมะขามจะช่วยเร่งให้ไก่มีการเจริญเติบโตที่ดี ช่วยลดไขมันในช่องท้องของไก่เนื้อ ลดต้นทุนในการผลิต ลดการใช้ยาปฏิชีวนะ เพิ่มความต้านทานต่อโรคเนื่องจากในเมล็ดมะขามมีสารประกอบฟีนอลและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระที่ทำหน้าที่เป็น Free radical terminators (Abdel-Hameed, 2009) นอกจากนั้นยังพบว่าสารสกัดจากเมล็ดมะขามมีประสิทธิภาพทำให้เกิดการตายของตัวอ่อนพยาธิในกลุ่ม Strogyles ได้ (ดวงใจ บุญกุศล, 2560) และสามารถกำจัดพยาธิไส้เดือนในระบบทางเดินอาหารของไก่พื้นเมือง (อุษณีภรณ์ สร้อยเพชร และรุ่งฟ้า จีนย้าย, 2560) ดังนั้นสามารถนำไปใช้ในการเลี้ยงไก่ในระดับครัวเรือน ทั้งยังสามารถขยายไปในระดับอุตสาหกรรมต่อไปได้อีกด้วย ส่วนการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนพบว่า ต้นทุนทั้งหมดของการเลี้ยงไก่เนื้อแบ่งเป็นต้นทุนคงที่เท่ากับ 259.9 บาท ต้นทุนผันแปรเท่ากับ 929.1 บาท รวมทั้งหมด 1,189 บาท และรายได้ของการเลี้ยงไก่จะคำนวณจากผลผลิตเป็นกิโลกรัมคูณด้วยราคาขายไก่มีชีวิตในตลาด กิโลกรัมละ 35 บาท มีกำไรมากที่สุดคือชุดการทดลองที่ได้รับอาหารจากสารเสริมเปลือกเมล็ดมะขาม 300 มิลลิกรัม/กิโลกรัม เท่ากับ 648.5 บาท/โรงเรือน และมีกำไรน้อยที่สุดคือชุดควบคุมมีค่าเท่ากับ 176 บาท/โรงเรือน ส่วนผลการถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงไก่ด้วยสมุนไพรแก่เกษตรกรในพื้นที่ มีความพึงพอใจในระดับที่มาก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นแล้วข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ในชุมชนอื่นๆ ต่อไป สามารถเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาตลอดจนสร้างอาชีพในชุมชนและพัฒนาต่อไปในวงกว้างออกไป

กิตติกรรมประกาศ

ทีมวิจัยขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่อนุเคราะห์เครื่องมือ เป็นสถานที่ทดลองทางเทคนิค In vivo ตลอดจนความสะดวกอื่นๆ ขอบคุณ รศ.น.ส.พ.ดร.วรพล เองวานิช อ.ครรชิต พีรภาค คุณธงชัย บุญสอน และนางสาวสุรีพร ดัดถุยาวัตร ที่ทำให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). *การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ.* ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนพิเศษ 170 ง.

ดวงใจ บุญกุศล. (2560). ผลของสารสกัดสมุนไพรต่อตัวอ่อนพยาธิในกลุ่ม strongyles ของแพะ. *วารสารเกษตรพระวรุณ, 14*(2), 208-216.

พิมลพรรณ อุตเรือน และคณะ. (2561). การทดสอบระดับของฮอร์โมนคอร์ติซอลที่ส่งผลต่อความเครียดของไก่พื้นเมืองเพศเมีย (Gallus gallus domesticus) ในรูปแบบการผสมพันธุ์ในระดับท้องถิ่นแบบต่างๆ. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 18*(1), 70-77.

วุฒิไกร บุญคุ้ม, มนต์ชัย ดวงจินดา, บัญญัติ เหล่าไพบูลย์ และเทวินทร์ วงษ์พระลับ. (2557). อิทธิพลของความเครียดเนื่องจากความร้อนต่อค่าพารามิเตอร์ทางพันธุกรรมและผลผลิตไข่ในไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์ประดู่หางดำ. *วารสารแก่นเกษตร, 42*(3), 319-328.

สถาบันอาหาร. (2561). *อุตสาหกรรมไก่เนื้อ.* สืบค้นจาก http://www.fic.nfi.or.th/food

อุษณีภรณ์ สร้อยเพชร และรุ้งฟ้า จีนย้าย. (2560). ประสิทธิภาพการใช้สมุนไพรไทย 5 ชนิดในการกำจัดพยาธิภายในไก่พื้นเมือง. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยราชมงคลธัญบุรี*, *16*(1), 27-31.

Abdel-Hameed, E. S. (2009). Total phenolic contents and free radical scavenging activity of certain Egyptian Ficus species leaf samples. *Food Chemistry, 114*(4), 1271-1277.

Caluwa, E. D., K. Halamova, and P. V. Damme. (2010). *Tamarindus indica* L.: A review of tradional uses, phytochemistry and pharmacology. *Afrika Focus*, *23*(1), 53-83.

Ewing, S. A., D. C. Lay, Jr., and E. von Borell (1999). *Farm Animal Well-Being-Stress Physiology, Animal Behavior, and Environmental Design*. Prentce Hall, Upper Saddle River, New jersey.

Javis, M. C. and Apperley, D. C. (1990). Direct observation of cell wall structure in living plant tissues by solid-state ^{13} C NMR spectroscopy. *Plant Physiology*, *92*(1), 61-65.

Pumthong, G. (1999). *Antioxidant Activity of Polyphenolic Compounds Extracted from Seed Coat of Tamarindus indica Linn.* Chiang Mai University, Thailand.

Saowanee Luengthanaphol, Darin Mongkolkhajornsile, Supaporn Douglas, Peter L. Douglas, Lae-ied Pongsopa and Suwassa Pongamphai. (2004). Extraction of antioxidant from sweet Thai tamarind seed coat preliminary experiments. *Journal of Food Engineering*, *63*(3), 247-252.

Strickland, F. M., Kuchel, J. M. and halliday. G. M. (2004). Natural products as aid for protecting the skin's immune system against UV damage. *Cutis*, *74*(1), 24-28.

Sudjaroen, Y., Haubner, R., W urtele, G., Hull, W. E., Erben, G., Spiegelhalder, B., Changbumrung, S., Bartsch, H., and Owen, R.W. (2004). Isolation and structure elucidation of phenolic antioxidants form Tamarind (*Tamarindus indica* L.) seeds and pericarp. *Food and Chemical Toxicology*, *43*(11), 1673-1682.

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

THE RESTORATION OF THAI LUE THE ETHNIC MUSIC CULTURE, (KUB LUE) SAMOENG TAI SUB-DISTRICT, SAMOENG DISTRICT, CHAING MAI PROVINCE

พรสวรรค์ จันทะวงศ์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

04

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ) ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

THE RESTORATION OF THAI LUE THE ETHNIC MUSIC CULTURE, (KUB LUE) SAMOENG TAI SUB-DISTRICT, SAMOENG DISTRICT, CHAING MAI PROVINCE

พรสวรรค์ จันทะวงศ์

Pornsawan Chantawong

อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Assistant Professor Instructor, Department of Music,

Performing Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

(Received : January 25, 2019 ; Revised : April 01, 2019 ; Accepted : April 30, 2019)

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีและแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจากเอกสาร แบบสอบถามจำนวน 100 ชุด การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน การสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า วัฒนธรรมดนตรี (ขับลื้อ) กำลังจะสูญหายมีสาเหตุมาจากการครอบงำของวัฒนธรรมข้ามชาติ เมื่อพิจารณารายด้าน มีด้านที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดน ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย รองลงมาคือ 2) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม 3) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย ซึ่งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อ เสนอแนะว่า ควรดำเนินการฟื้นฟู 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ 2) ด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี นักร้องและนักแสดง และ 4) ด้านการยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน

คำสำคัญ: การฟื้นฟู วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This research aimed to study the situation and the ways of restoration of Thai Lue ethnic music culture in Ban Mae Sab, Samoeng District, Chiang Mai Province. Research data was obtained by documents and 100 interviews questionnaires, interviewing 10 key informants, and 3 times focus group. The results were presented as descriptive data following the research objectives.

It was found that music culture (Lue singing) is disappearing due to domination of cross-national culture. The rank of three related aspects of this problems were 1) no boarder of digital world in the globalisation, followed by 2) acceptance of consumer culture and 3) wide spread of western culture. Thai Lue ethnic culture restoration committee suggested that there were four aspects of rehabilitation should be undertaken: 1) the adding value of the Thai Lue music culture 2) the preservation of cultural tourism 3) the enhancement of the performance of musicians, singers and actors and 4) the improvement of cooperation of all Lue people.

Keywords: The restoration, Thai Lue the ethnic music culture, Samoeng Tai sub-district, Samoeng district, Chaing Mai province

บทนำ

ชาวไทลื้อเป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนาน ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องสัมพันธ์สืบเนื่องยาวนานกับประเทศไทย นับตั้งแต่อาณาจักรสิบสองพันนา (ปันนา) อาณาจักรล้านนาจนถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้ากาวิละ (เจ้าเจ็ดตน) ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ได้มีนโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” มีการกวาดต้อนผู้คนจากหัวเมืองต่างๆ ให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ของตนเพื่อเป็นกำลังสร้างบ้านแปลงเมือง และในยุคต่อมาชาวไตลื้อมีการอพยพย้ายถิ่นลงมาตามลำน้ำโขงตอนกลาง ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอาศัยอยู่ในที่ราบริมสองฝั่งแม่น้ำโขงเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงในเขตติดต่อกัน 5 ประเทศ ได้แก่ พม่า เวียดนาม ลาว กัมพูชา และไทย อาจกล่าวได้ว่า ต้นตระกูลไทยของคนภาคเหนือมากกว่าครึ่งหนึ่ง หรือคิดเป็นจำนวนประชากรประมาณหนึ่งล้านคน จะมีสายเลือดเป็นชาวไตลื้อ เราจึงพบว่า ชาวไทลื้อมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ พะเยา น่าน ลำพูน และลำปาง (เจีย แยน จอง, 2498)

การขับลื้อเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เนื่องจากดนตรีสามารถบอกเล่าและแสดงความเป็นตัวตนของชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างชัดเจน ในเวลาเดียวกันยังสามารถสื่อสารเนื้อหา สาระสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเชื่อในคติธรรมที่แอบอิงอยู่กับวิถีพุทธและผี เช่น การเกรงกลัวต่อบาปกรรม และการเคารพยำเกรงต่อผีบรรพบุรุษ การยอมรับนับถือผู้อาวุโส การช่วยเหลือผู้อ่อนแอกว่า การยึดถือในแนวคิดเรื่องการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน ดังนั้นรูปแบบการแสดงขับร้องและบรรเลงจึงถูกสร้างขึ้นเป็นวัฒนธรรมให้กลุ่มคนยึดถือเป็นบรรทัดฐาน (Norm) ในการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อกัน และผลิตซ้ำเพื่อถ่ายทอดกระแสการปรับตัว (Adaptation) จากรุ่นบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหนรักชาติและแผ่นดิน ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญเหล่านี้ จะต้องเกิดขึ้นจากการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ และรู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมดนตรีของตนเอง ส่งผลให้เกิดแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีที่เริ่มก่อตัวหรือการระเบิดจากข้างใน (จากชุมชนไทลื้อ หมู่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่) แพร่กระจายวัฒนธรรมดนตรีไปสู่หมู่บ้านข้างเคียงและสังคมเมืองหลัก เพื่อเชื้อเชิญให้เกิดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหมู่บ้านแม่สาบอย่างยั่งยืน (ชาญชัย จีรวรรณกิจ, 2529)

จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สำคัญโดยการลงพื้นที่คัดเลือกเพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีมีอยู่จริงในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อ และได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ในลักษณะการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural integration) ได้แก่ การนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทลื้อ ปรากฏให้เห็นในบริบทของการยอมรับนับถือศาสนาพุทธในสังคมระดับหมู่บ้าน และการนับถือผีในระดับครอบครัว เช่น การจัดดนตรีเฉลิมฉลองในงานแห่เทียนเข้าพรรษา งานสงกรานต์ไทลื้อ ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัตร์) การจัดดนตรีในงานบวชลูกแก้ว การจัดดนตรีในงานแต่ง และการจัดดนตรีในการไหว้ผีบรรพบุรุษ เช่น ผีเจ้าเมือง ผีครู ผีเรือน ผีเตาไฟ ผีก๊ะ ผีห่า (คือผีไม่มีญาติ) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อได้แทรกซึมทั่วไปในสังคมของหมู่บ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ จากสภาพวัฒนธรรมดนตรีที่ได้เติบโตก้าวไปพร้อมกับกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงมายาวนานมากกว่า 400 ปี วันนี้จึงพบว่า วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทยลื้อมีความเสี่ยง (Risk) ที่จะล่มสลาย เนื่องจากค่านิยมทันสมัยและทางเลือกสาธารณะ (Public choice) ของคนรุ่นใหม่ที่ถูกครอบงำจากอารยธรรมตะวันตก เมื่อพิจารณาปัจจัยส่งเสริมด้านอรรถประโยชน์ของวัฒนธรรมดนตรีในระดับปัจเจกบุคคล พบว่า ดนตรีเป็นเครื่องปลอบประโลมใจในยามทุกข์ ดนตรีสร้างความสุขและรอยยิ้ม ดนตรีสร้างความสนุกสนานและรื่นเริง ดนตรีสามารถบำบัดโรคได้ ดนตรีสามารถสร้างความสามัคคี บทเพลงจึงเป็นผลผลิตจากความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ (Need assessments) โดยดนตรีเข้าไปมีบทบาทสร้างความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ทำให้นักดนตรี นักร้องและผู้ฟังได้เรียนรู้ความรู้สึกที่มีต่อบทเพลง สามารถบรรยายความรู้สึกพึงพอใจ สามารถนำเสนอบทเพลงที่ชื่นชอบได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะในการประเมินคุณภาพของการแสดง รอบรู้เรื่องที่มาและความสัมพันธ์ของดนตรีแต่ละยุคสมัย สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับเข้าใจบทบาทของดนตรีที่สะท้อนแนวคิดและค่านิยมของคนในสังคม เข้าใจสถานะทางสังคมของนักดนตรี สามารถสร้างแนวทางและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

ผู้วิจัยเกิดความคาดหวังว่า ถ้าผลงานวิจัยสามารถพิสูจน์ทราบได้ว่า ประชากรไทลื้อส่วนใหญ่สามารถบรรยายความรู้สึกรักและหวงแหนที่มีต่อวัฒนธรรมดนตรี ยินดีให้โอกาสนักขับลื้อได้ทำหน้าที่รับใช้ขับลื้อในงานพิธีต่างๆ นักดนตรีหมั่นฝึกซ้อมเทคนิคดนตรี รู้จักวิธีใช้และบำรุงรักษาเครื่องดนตรีอย่างระมัดระวังด้วยความรับผิดชอบ คนไทลื้อสามารถอภิปรายคุณลักษณะเด่นที่ทำให้การขับลื้อได้รับการยอมรับและมีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมฟื้นฟูบำรุงรักษาวัฒนธรรมไว้ให้ลูกหลาน มีผู้สนใจ (Fan club) และติดตามผลงานแสดงขับลื้อเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ชาวไทลื้อส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการแสดงพลังเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อจะส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีมีความมั่นคงและยั่งยืน

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมองเห็นจุดอ่อนบางประการของวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คือ ปัจจุบันนี้ระดับความนิยมในการรับฟังการขับลื้อลดลงอย่างมากและลดลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งวิธีการขับลื้อเป็นสำเนียงภาษาท้องถิ่น ความไพเราะความสุข ความประทับใจเมื่อได้เสพเสียงเพลงและการบรรเลงดนตรีประกอบการขับลื้อ ผู้ฟังสามารถรับรู้อารมณ์เพลงเกิดความนิยมชมชอบ และเข้าใจความหมายอย่างลึกซึ้งได้เฉพาะกลุ่มคนในสังคมวัฒนธรรมล้านนาเท่านั้น ดนตรีไทลื้อยังไม่สามารถเผยแพร่ หรือสร้างความนิยมได้อย่างกว้างขวางเสมือนศิลปะพื้นบ้านของภูมิภาคอื่นๆ จึงมีโอกาสที่วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อจะสูญหายไปกับกระแสวัฒนธรรมตะวันตก การยึดถือวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่หันหลังให้ความพอเพียง การยอมจำนนต่อกระแสวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดนโดยสิ้นเชิง และปราศจากการต่อต้านใดๆ ทั้งสิ้น

จากข้อสงสัยในสภาพปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งในด้านสัจจะนิยมเชิงสุนทรียศาสตร์ และวัตถุนิยมเชิงพาณิชย์ นักดนตรีวิทยา (Musicology) และนักดนตรีชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomusicology) ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ที่อยู่นอกอิทธิพลครอบงำ (Dominate) ของดนตรีตะวันตก มุ่งศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ และหาหนทางยกระดับความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดนตรี ประกอบกับความสำคัญและความน่าสนใจของจังหวัดเชียงใหม่ ในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ มีพื้นที่ประมาณ 20,107 ตารางกิโลเมตร มีเขตเมืองใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศไทยรองจากกรุงเทพมหานคร มีประชากร 1,746,840 คน เป็นอันดับห้าของประเทศไทย ในจำนวนนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชานเมือง 960,906 คน อาณาเขตจังหวัดเชียงใหม่ ทิศเหนือติดต่อกับรัฐฉานของเมียนมา แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ โดยมีอำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางของจังหวัด

เมื่อปี พ.ศ.2552 มีการจัดตั้งอำเภอกัลยาณิวัฒนาเป็นอำเภอลำดับที่ 25 ของจังหวัด และลำดับที่ 878 ของประเทศ ซึ่งเป็นอำเภอล่าสุดของไทย จังหวัดเชียงใหม่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาแต่โบราณ มี “คำเมือง” เป็นภาษาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งด้านประเพณีวัฒนธรรม และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงภูมิทัศน์วัฒนธรรมจำนวนมาก ปัจจุบันจังหวัดเชียงใหม่ได้เริ่มวางตัวเป็นนครสร้างสรรค์ (Creative city) และได้รับการประกาศเป็นเมืองสร้างสรรค์ของโลกทางด้านหัตถกรรมและศิลปะดนตรีพื้นบ้าน มีวัฒนธรรมดนตรีชนเผ่าที่หลากหลาย เป็นเมืองมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก และเป็นศูนย์กลางด้านดาราศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นที่ตั้งของหอดูดาวแห่งชาติ และอุทยานดาราศาสตร์แห่งชาติ (บำรุง บุญปัญญา, 2550)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการศึกษาเพื่อประเมินสภาพที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทลื้อ โดยตรวจทานจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประเพณีความเชื่อ ประเพณี การแต่งกาย ประเพณีภาษา และประเพณีการต้อนรับ การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาเพื่อสังเคราะห์แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีโดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ศิลปินนักดนตรี หมอขับ ผู้แต่งเพลง และผู้มีประสบการณ์ร่วมทางด้านดนตรีด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล และการจัดการสนทนากลุ่ม และใช้ผลการวิจัยเชิงปริมาณนำมาอภิปรายสนับสนุนความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ซึ่งเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เนื่องจากสภาพความหลากหลายของวัฒนธรรมและประเพณีไม่อาจล่วงพ้นไปจากกฎธรรมชาติวัฒนธรรมบางอย่างยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ แต่ความศรัทธาและความเชื่อถือบางอย่างได้สูญหายไปจากสังคมแล้ว ดังนั้นสภาพสังคมยุคโลกไร้พรมแดนนี้คนไทลื้อต้องตระหนักรู้ว่าวัฒนธรรมไทลื้อกำลังถูกไล่ล่า เพราะการเผยแพร่วัฒนธรรมของต่างชาติเป็นไปอย่างรวดเร็วจึงมีความน่าเป็นห่วงอย่างมาก ชาวไทลื้อควรที่จะต้องยึดมั่นในวิถีชีวิต และประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น จึงจะทำให้วัฒนธรรมไทลื้อสามารถดำรงอยู่คู่ล้านนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรี และแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาบริบททางวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทลื้อ และแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ (การขับลื้อ)

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัย เป็นพื้นที่เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทลื้อ คือ บ้านแม่สาบ หมู่ที่ 1 มีราษฎรสัญชาติไทย เชื้อชาติไทลื้อ

1.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ราษฎรสัญชาติไทย เชื้อชาติไทลื้อ มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในบ้านแม่สาบ หมู่ที่ 1 จำนวน 344 หลังคาเรือน รวมประชากรทั้งสิ้น 911 คน จำแนกเป็น เพศชาย 437 คน เพศหญิง 474 คน จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม (เทศบาลตำบลสะเมิงใต้, 2560)

1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เป็นชาวไทลื้อ อายุระหว่าง 20-80 ปี จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของสำนักปลัดเทศบาลตำบลสะเมิงใต้ระบุว่า ประชากรกลุ่มนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 484 คน

2) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพจะสืบหาความจริงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน 10 คน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ ไทลื้อ (การขับลื้อ) ที่กำลังจะสูญหายไป และแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้แนวทางการฟื้นฟู ประกอบด้วย ตัวชี้วัดแบบแผนความเจริญงอกงามวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นเลิศ จำนวน 11 ตัว มีความสัมพันธ์ทางตรงเชิงบวก หรือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ ตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีทำหน้าที่บริหารและจัดการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีตามหลักธรรมาภิบาล การยกระดับคุณภาพชีวิตของนักร้องและนักดนตรี เป็นต้น ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงถาวร จำเป็นต้องอาศัยความมีเสถียรภาพของประเพณีไทลื้อ 4 ด้าน ได้แก่ ประเพณีความเชื่อ การแต่งกาย ภาษา และประเพณีการต้อนรับ ดังนั้นกลยุทธ์หรือพันธกิจสำคัญที่จะทำให้วัฒนธรรมและประเพณีชาติพันธุ์ไทลื้อเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางตามวิสัยทัศน์ “พลิกโฉมวัฒนธรรมดนตรี รักษาประเพณีพื้นบ้าน สืบสานวิถี อยู่ดี กินหวาน ประสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่ความยั่งยืน” คณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อต้องทำหน้าที่ฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี 4 พันธกิจ ได้แก่

1) การเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ
2) การรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3) การเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรีและนักร้อง
4) การยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกได้ 3 แบบ ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) การจัดสนทนากลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด เพื่อศึกษาวิจัยความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คนที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Stakeholder) กับเรื่องวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ เป็นผู้ตอบแบบประเมินความคิดเห็นต่อสาเหตุปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีที่กำลังได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมข้ามชาติ และการเปลี่ยนแปลงประเพณีชาติพันธุ์ไทยลื้อ 4 ด้าน ว่ามีระดับความรุนแรงของปัญหามากน้อยเพียงใด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรี จำนวน 18 ข้อ ได้แก่ ปัญหาการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตก จำนวน 6 ข้อ ปัญหาการยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม จำนวน 6 ข้อ และปัญหาการยึดถือวัฒนธรรมไร้พรมแดน จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structure In-depth Interview) จำนวน 1 ฉบับ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน เพื่อศึกษาเจาะลึกค้นหารายละเอียดรากเหง้าของปัญหาและสภาพบริบททางวัฒนธรรมดนตรีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ปัญหาสาเหตุการสูญหายวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) สภาพการเปลี่ยนแปลงความเชื่อความนิยมดนตรีจากอดีตสู่ปัจจุบัน และแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

3) การจัดสนทนากลุ่ม จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นเรื่องปัญหาสาเหตุการสูญหายวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ สภาพการเปลี่ยนแปลงและการสูญหายทางวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน ผลกระทบที่เกิดจากการเลิกยึดถือประเพณีชาติพันธุ์

ไทลื้อต่างๆ ข้อแนะนำและข้อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นไปได้ (Feasibility study) โดยผู้วิจัยได้เชิญนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาการสูญหายของวัฒนธรรมดนตรี เช่น นายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลตำบลที่ให้การสนับสนุนโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชนที่มีความรอบรู้ นักขับลื้อ นักจัดรายการวิทยุ และคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ บ้านแม่สาบ ทั้งหมดจำนวน 18 คน อนึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน ล้วนเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อเป็นอย่างดี เข้าร่วมสนทนา วิพากษ์ วิจารณ์ อภิปราย แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยผู้วิจัยจัดส่ง รวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ เรื่องการประเมินสภาพปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรีและสภาพการเปลี่ยนแปลงประเพณีชาติพันธุ์ไทลื้อ 4 ด้าน จำนวน 100 ชุด นำมาวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาสัมภาษณ์ พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบ และชี้แจงประเด็นสาระสำคัญของข้อคำถามให้เข้าใจถูกต้องตรงกันก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์จริงในครั้งต่อไป

(2) ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์แบบกัลยาณมิตร อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายเหตุผลและประโยชน์ของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ ใช้วิธีตะล่อมกล่อมเกลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยสรุปและอธิบายเนื้อหาสาระสำคัญให้มีความครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและปัญหาการวิจัยที่กำหนดไว้ ตามหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Analytic induction) ผสมผสานกับการอ้างอิงผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปต่างๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้อธิบายขยายความจริงของข้อค้นพบให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทลื้อ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาของวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเรื่องสภาพสาเหตุของปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) ที่กำลังจะสูญหายเนื่องจากการครอบงำของวัฒนธรรมข้ามชาติ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายด้าน มีด้านที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดนทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย 2) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย 3) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

1.1 การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดนทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

เมื่อพิจารณารายข้อ มีหัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) คนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักรู้ถึงวิกฤตทางวัฒนธรรมดนตรี 2) เพลงลูกทุ่งเข้าถึงเยาวชนทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ 3) เยาวชนสนใจเรียนดนตรีสากลและจัดตั้งวงดนตรีสตริง 4) คนส่วนใหญ่นิยมชมภาพยนตร์ มากกว่าฟังขับลื้อ

นอกจากนี้ยังพบว่ามีอีก 2 หัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ชุมชนนิยมฟังและร้องเพลงไทยสากลมากกว่าเพลงไทลื้อ 2) ขาดการสนับสนุนอาชีพขับลื้อจากสังคมและองค์กรท้องถิ่น

1.2 การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยมทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

เมื่อพิจารณารายข้อมีหัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) มีถนนทำให้การเดินทางสะดวกคนต้องการซื้อรถยนต์มากขึ้น 2) มีธนาคารเป็นแหล่งให้กู้เงินทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น 3) มีการใช้ยาฆ่าแมลงเพิ่มมากขึ้นทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ 4) มีการขายที่นาเพื่อสร้างรีสอร์ท ทำให้คนไทลื้อละทิ้งถิ่นฐาน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีอีก 2 หัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) มีวิทยุและโทรทัศน์ทำให้คนเสียเวลานั่งฟังและนั่งดูมากขึ้น 2) มีไฟฟ้าและโทรศัพท์ทำให้มีรายจ่ายไม่จำเป็นเพิ่มมากขึ้น

1.3 การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย

เมื่อพิจารณารายข้อมีหัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ชุมชนนิยมจ้างวงดนตรีลูกทุ่งมาแสดงมากกว่าจ้างนักขับลื้อ 2) รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมไทยให้ทันสมัยคนไทยควรเลียนแบบวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมตะวันตก 3) โรงเรียนมีครูสอนดนตรีสากล แต่ไม่มีครูสอนการขับลื้อ 4) วัดไทยไม่สามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อให้ลูกหลานได้

นอกจากนี้ยังพบว่ามีอีก 2 หัวข้อที่เป็นสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมากในแนวเดียวกันโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ศาสนาคริสต์ สอนให้คนเลิกนับถือผีบรรพบุรุษ 2) โรงเรียนสอนวิทยาศาสตร์และสอนให้เลิกเชื่อไสยศาสตร์

2. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

2.1 แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรี ดังนี้

ลำดับที่ 1 ควรให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนักในความเป็นลื้อให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การสร้างศิลปะการฟ้อนลื้อให้ชุมชนบ้านแม่สาบ คิดเป็นร้อยละ 81

ลำดับที่ 2 ควรให้โรงเรียนฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีที่กำลังจะสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไป ด้วยการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมาร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนหรือการใช้ต้นขนุนโบราณเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเก่าแก่ของชุมชนไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ 72

ลำดับที่ 3 ควรประกาศยกย่องเชิดชูกลุ่มศิลปินนักขับลื้อ นักดนตรี นักแต่งเพลง ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 74

ลำดับที่ 4 ควรให้หน่วยราชการสนับสนุนงบประมาณประกวดดนตรีไทลื้อเพื่อการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 70

ลำดับที่ 5 ควรจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและวัฒนธรรมดนตรีล้านนาให้แก่เยาวชนและประชาชน คิดเป็นร้อยละ 69

ลำดับที่ 6 ควรใช้สื่อหลากหลายประเภทในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 65

2.2 แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว ดังนี้

ลำดับที่ 1 ควรนำเอาจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทลื้อไปปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องจริงจังและจริงใจ คิดเป็นร้อยละ 80

ลำดับที่ 2 ควรส่งเสริมให้ประชาชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อของกลุ่มไทลื้อในจังหวัดลำปาง ลำพูน พะเยา น่าน และแพร่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 78

ลำดับที่ 3 ควรจัดแสดงดนตรีไทลื้อในวันสำคัญ เช่น วันปีใหม่เมือง การแข่งขันจุดบั้งไฟ ประเพณีตานกองโหลว ประเพณีทอดผ้าป่าและทอดกฐิน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 75

ลำดับที่ 4 ควรมีป้ายอธิบายประวัติของสถานที่ และข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคิดเป็นร้อยละ 70

ลำดับที่ 5 ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดประกวดวัฒนธรรมดนตรีในเทศกาลสำคัญ เช่น ประกวดศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่น่าประทับใจแต่ละแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 68

ลำดับที่ 6 ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เผยแพร่แก่สาธารณชน คิดเป็นร้อยละ 62

2.3 แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเพิ่มขีดสมรรถนะนักดนตรี ดังนี้

ลำดับที่ 1 ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรีนักร้อง และนักแสดงไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ 84

ลำดับที่ 2 ควรส่งเสริมให้มีการตั้งวงดนตรีไทลื้อในสถานศึกษาหรือในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 80

ลำดับที่ 3 ควรขอรับการช่วยเหลือด้านครูผู้สอนการขับลื้อจากกลุ่มไทลื้อจังหวัดพะเยา คิดเป็นร้อยละ 78

ลำดับที่ 4 ควรจัดสถานที่ให้นักดนตรีไทลื้อนักร้องและนักแสดงฟ้อนรำได้ฝึกซ้อม คิดเป็นร้อยละ 76

ลำดับที่ 5 ควรประยุกต์การแสดงดนตรีไทลื้อให้เป็นดนตรีไทลื้อแบบร่วมสมัย คิดเป็นร้อยละ 73

ลำดับที่ 6 ควรจัดเวทีประกวดความสามารถในการสร้างซ่อมเครื่องดนตรีไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ 71

2.4 แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการยกระดับความร่วมมือกันของคนไทลื้อทุกคน คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรยกระดับความร่วมมือกันดังนี้

ลำดับที่ 1 ควรจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ 90

ลำดับที่ 2 ควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกติกา และทิศทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 87

ลำดับที่ 3 ควรมีการสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คิดเป็นร้อยละ 80

ลำดับที่ 4 ควรส่งเสริมให้คนตาบอดเรียนรู้ดนตรีไทลื้อเพื่อช่วยเหลือตนเอง และทำให้สังคมได้ยอมรับในความสามารถของนักดนตรีตาบอด คิดเป็นร้อยละ 77

ลำดับที่ 5 ควรสนับสนุนการจัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์ และภาษาต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 75

ลำดับที่ 6 ควรสนับสนุนให้กลุ่มผู้สูงอายุออกกำลังกายประกอบดนตรีไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ 70

การอภิปรายผล

จากประเด็นเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่มีผลกระทบกับวัฒนธรรมดนตรี โดยอภิปรายแยกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. สาเหตุที่เป็นปัญหาการสูญหายวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ จากการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลสะเมิงใต้ปัจจุบันด้านการขับลื้อที่ร้องในโอกาสและเทศกาลต่างๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดเป็นมรดกต่อเนื่องกันมากำลังจะสูญหายมีสาเหตุมาจาก 1) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก 2) การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม 3) การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดน เนื่องจากการยอมรับและยึดถือวัฒนธรรมข้ามชาติทั้ง 3 วัฒนธรรมและนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตไทลื้อ โดยละทิ้งวัฒนธรรมที่งดงามของตนเองไป เป็นสาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมการขับลื้อกำลังจะสูญหายไปพร้อมกับศิลปิน ช่างขับลื้อและช่างปี่ โดยจะอภิปรายให้เข้าใจว่า วัฒนธรรมข้ามชาติทั้งสามวัฒนธรรมเป็นสาเหตุที่เป็นปัญหาให้วัฒนธรรมดนตรีสูญหายได้อย่างไรมีรายละเอียดดังนี้คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้ง 3 วัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มบ้าน วัด ราชการ รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมไทยให้ทันสมัย มีวิถีชีวิตทัดเทียมอารยะประเทศ การทำตัวให้ชาติตะวันตกเห็นว่าเราเป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงหรือเป็นแหล่ง

อารยธรรม ทำให้มีอำนาจต่อรองและปกป้องประเทศไทยไม่ให้ถูกยึดเป็นเมืองขึ้น จากการล่าอาณานิคมของชาวตะวันตก การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมส่งผลให้กลุ่มคนไทลื้อต้องปรับวิถีชีวิตตามนโยบายรัฐบาล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมไทลื้อและประเพณีด้านความเชื่อ ภาษาพูดและประเพณีการแต่งกายก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วย

กลุ่มวัดทางพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนลื้อถูกลดบทบาทลง รัฐบาลย้ายโรงเรียนออกจากวัด จัดการเรียนการสอนเป็นระบบวิทยาศาสตร์แบบชาติตะวันตก โรงหมอที่อยู่ในวัดก็ถูกแยกออกไปเป็นโรงพยาบาลที่มีระบบการรักษาพยาบาลแบบแพทย์แผนปัจจุบัน ยาสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือยาแพทย์แผนโบราณก็ถูกต่อต้าน และถูกสังคมตัดสินว่าเป็นยาอันตรายไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตกทำให้ไทลื้อละทิ้งวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง และรับเอาวัฒนธรรมแบบสังคมเมืองมาใช้ในชีวิตประจำวัน ความเปลี่ยนแปลงความคิดเชื่อและการกระทำในหมู่คนลื้อมีลักษณะแปลกแยกออกจากสังคมครอบครัว การทำบุญเข้าวัด การบูชาผีบรรพบุรุษ ปัจจุบันพบว่า คนที่ไปทำบุญที่วัดคือ คนรุ่นปู่ย่าตายายซึ่งอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปจะไปวัดมากกว่าคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่อยู่ในวัยแรงงานต้องมีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว ต้องดิ้นรนหาเงินเพื่อให้คนรุ่นลูก และหลานได้เรียนหนังสือจนจบมหาวิทยาลัยจะได้มีอนาคตดีไม่ต้องมาลำบากตรากตรำในการทำนา

2. สภาพปัญหาที่ทำให้วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อสูญหาย มีสาเหตุมาจากการยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรมแดนปัจจุบันในยุคไทยแลนด์ 4.0 การสื่อสารไร้พรมแดน การรับรู้ข่าวสารสามารถรับรู้ได้พร้อมกัน และสามารถแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารเป็นเครือข่ายโยงใยไปทั่วโลก ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักรู้ถึงวิกฤตทางวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อเพราะว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณีไทลื้อมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป สอดคล้องกับทฤษฎีกบต้ม (The Boiled frog Theory) (Tichy and Sherman, S., 1993, 73) ที่อธิบายว่า กบที่อยู่ในหม้อน้ำที่เย็นจะรู้สึกสบาย เมื่อเราเพิ่มอุณหภูมิให้น้ำร้อนขึ้นเพียงเล็กน้อยกบจะยังรู้สึกสบาย เมื่อเราเพิ่มอุณหภูมิขึ้นอย่างต่อเนื่องจนน้ำอุ่นกบก็ยังรู้สึกอุ่นสบาย ในที่สุดเมื่อน้ำเดือดกบก็จะตายโดยไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกต้ม คนไทลื้อก็เช่นเดียวกัน ยึดถือเพลงสากลและเพลงลูกทุ่งที่เข้าถึงเยาวชนทุกท้องถิ่นทั่วประเทศไทย สนใจเรียนดนตรีสากลและจัดตั้งวงดนตรีสากลมากกว่าเรียนดนตรีไทลื้อ ในที่สุดก็จะตื่นมาพบว่า วัฒนธรรมการขับลื้อกำลังจะสูญไปพร้อมกับศิลปินช่างขับลื้อและช่างปี่ หน่วยงานของรัฐในฐานะผู้รับผิดชอบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นยังขาดความตระหนักในหน้าที่ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

จากประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อโดยอภิปรายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านการเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อ

1.1 ควรให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ คุณค่าและความสำคัญของชาติพันธุ์ ไทลื้อ ได้แก่

1.1.1 สร้างความตระหนักรู้ คุณค่าและความสำคัญของชาติพันธุ์ไทลื้อคือ การที่คนรุ่นหลังตระหนักรู้และเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่บรรพบุรุษไทลื้อได้สร้างขึ้นโดยรูปแบบการตระหนักรู้นั้นจะกระทำพฤติกรรมในเชิงปฏิบัติคือการเฝ้าคร่ำคิดทบทวนหาวิธีการดูแลรักษาวัฒนธรรมดนตรีและการสืบทอดวัฒนธรรมนั้นๆ ไม่ให้สูญหายไป

1.1.2 การฟื้นฟูอนุรักษ์หรือการธำรงรักษาวัฒนธรรมดนตรีเป็นเหมือนเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดการหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีของตน ก่อให้เกิดเป็นความรักและความผูกพันอีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีของไทลื้ออีกด้วย

1.1.3 ความตระหนักรู้ในการฟื้นฟูหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริโดยสรุปว่า การอนุรักษ์มรดกของชาติต้องกระทำเพื่อรักษาเกียรติภูมิของชาติและเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม สร้างความตระหนักรู้ ให้คนในชาติได้รู้จักรากเหง้าและเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง เกิดความภูมิใจนำไปสู่ความคิดในการช่วยปกปักรักษาวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของตนไว้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

1.1.4 โดยมีหลักการหรือข้อควรปฏิบัติในการอนุรักษ์หรือธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมดนตรีที่ชาวไทลื้อซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนไม่มากนัก สามารถที่จะทำได้ทันที ประกอบด้วยการสะสมเครื่องดนตรีไทลื้อ การรวบรวมประวัตินักดนตรีไทลื้อ บทประพันธ์เพลงขับลื้อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโบราณวัตถุ วรรณกรรม คำประพันธ์ ประเพณีศิลปะ ศีลธรรม

และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรี และเพื่อถ่ายทอดเป็นมรดกสืบต่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้นๆ

1.1.5 รวมทั้งการสืบสานต่อทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มของตนเช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่ที่สืบสานการปฏิบัติสืบต่อกันมาและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และการปรับปรุงและเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีให้เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป ซึ่งการปรับปรุงนี้คือ การปรับกระบวนการทางวัฒนธรรมดนตรีวิธีขับลื้อให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความสะดวกแก่ผู้สืบต่อหรือผู้ปฏิบัติสืบทอดแต่ไม่ได้หมายความว่า จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นไปทั้งหมด จนเกิดความแตกต่างแปลกแยกจากวัฒนธรรมเก่าโดยสิ้นเชิง

1.2 ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) ที่กำลังจะสูญหาย ได้แก่

1.2.1 โครงการหรือกิจกรรมงานใดๆ ที่ได้จัดขึ้นจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ

1.22 การฟื้นฟูวัฒนธรรมการขับลื้อคือ การฟื้นฟูทุนวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนทางสังคมเก่า การสูญเสียจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมของสมาชิกในสังคมเช่น การสูญเสียการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไทลื้อที่ไม่สนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นการละเลยทอดทิ้งความรักความสามัคคีของหมู่คณะ หรือการที่รัฐบาลไม่ให้โอกาสแก่ชุมชนในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเหตุให้สังคมขาดพลังร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นสาเหตุสำคัญที่ต้องเรียกหาทุนทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความมีไมตรีต่อกัน ความไว้วางใจและช่วยเหลือเกื้อกูล สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คอยอุ้มชูสมาชิกในชุมชนไทลื้อและคนไทลื้อได้ผลิตซ้ำ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีตลอดเวลา ทำให้มีชีวิตร่วมกันอย่างราบรื่นรวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพทางสังคมให้เข้มแข็ง

ศักยภาพของคนไทลื้อในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีมีจุดแข็งที่สำคัญ คือ มีทุนความรู้เรื่องระบบนิเวศวิทยาของตนเองอย่างดี ทุนมนุษย์ไทลื้อคือ อุปนิสัยรักหมู่คณะ ขยันอดทนและประหยัด ทุนระบบสังคมและวัฒนธรรมคือความพอเพียง ทุนสติปัญญาด้านดนตรี และทุนเงินตราล้วนเป็นสิ่งจำเป็นในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีทั้งสิ้น เมื่อมีปัจจัยภายนอกมาเสริมเช่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยตนเอง เพื่อตนเอง ย่อมส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงทุนเดิมของไทลื้อให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และเกิดการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาจากรากฐานทุนเดิมคือ แหล่งวัฒนธรรมที่งดงามของบ้านแม่สาบ และการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผลประโยชน์ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการฟื้นฟู อนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มงาน และเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

1.3 ควรประกาศยกย่องเชิดชูกลุ่มศิลปินลื้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่างๆ ได้แก่

1.3.1 คำกล่าวทางศาสนาพุทธ ที่เป็นสัจธรรมกล่าวว่า “ทำดี ต้องได้ดี” เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกลงในจิตใจคนไทลื้อมานานหลายร้อยปีแล้ว “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นี้เป็นความจริง อันไม่ตายคือ ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง แม้จะมีคนในสมัยหนึ่งเกิดระแวงว่า ทำไมคนทำชั่วกลับร่ำรวยเร็ว คนทำดีกลับยากจนลง หรือเป็นอยู่ด้วยความยากลำบากก็ตามความจริงก็ยังคงเป็นความจริงว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” อยู่ตามเดิมไม่ โยกคลอน (เสรีรัต โคตะขุน, 2553)

1.3.2 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า “... ในบ้านเมืองของเรามีทั้งคนดีและคนไม่ดี เราไม่อาจทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้หมดแต่เราสามารถเลือกคนดีให้เป็นผู้ปกครองคนไม่ดีได้...” ดังนั้นเมื่อคนดีได้ปกครองหมู่บ้านก็จะเป็นน้ำดีที่คอยขับไล่น้ำเสียให้ออกไปจากหมู่บ้าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

1.3.3 กลุ่มศิลปินลื้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคนดีที่ปิดทองหลังพระ เป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ต่อหมู่บ้านแม่สาบ เป็นแบบอย่างคนเดินดินที่มีจิตสำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมดนตรีและประเพณีของไทลื้อ ความอดทนวิริยะ

อุตสาหะในการทำความดีกอบกู้และรักษาวัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) การแสดงพื้นบ้าน การสร้างงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อ เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับการยกย่องและเชิดชูเกียรติจากคนไทลื้อ

1.3.4 ในทางปฏิบัติพบว่า คนไทลื้อเป็นคนที่กตัญญุตารู้บุญคุณท่านและตอบสนองบุญคุณของท่านเหล่านี้ด้วย การเรียกขานยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อด้วยถ้อยคำว่า “พ่อหนาน” บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นพ่อหนานก็ต้องคอยระวังความคิด และการกระทำให้เป็นปกติ ต้องรักษาความดีดุจเกลือรักษาความเค็ม ต้องหมั่นกระทำความดีให้มากขึ้นทุกวัน มิฉะนั้นความไม่ดีจะเข้ามาแทนที่ จะเห็นได้ว่า การประกาศเชิดชูเกียรติศิลปินไทลื้อและภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่กระทำได้ง่ายและไม่ลำบากใจ เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เด็กรุ่นหลังได้เชื่อมั่นได้ว่า “การทำดีต้องได้ดี” และคนดีที่ทำดีย่อมเป็นที่รักของคนและเทวดา

2. ด้านการรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1 รักษาและปฏิบัติใช้ประเพณีไทลื้อในชีวิตประจำวันให้เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้ ได้แก่

2.1.1 ประเพณีไทลื้อในชีวิตประจำวันหรือประเพณีในอุดมคติของไทลื้อ จะสะท้อนให้เห็นความเป็นอารยะชน คือ หมู่คนที่เจริญแล้ว ฝึกฝนแล้ว ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบอยู่เป็นปกติวิสัย มีรูปแบบวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและพอเพียง ไม่เบียดเบียนธรรมชาติและชีวิตผู้อื่น ใช้ชีวิตเพื่อทำหน้าที่มนุษย์ที่มีจิตใจสูง มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาปกรรม ร่วมใจกันปลูกฝังส่งเสริม พัฒนาสังคมไทลื้อ ให้เป็นสังคมที่มีความสงบสุข ความรัก ความสามัคคี ปรองดอง เอื้ออาทร บนพื้นฐานค่านิยมคนไทลื้อไม่ทิ้งกัน เป็นสังคมที่มีประเพณีอันงดงาม กล้าท้าให้มาดู มาพิสูจน์ความจริง

2.1.2 ประเพณีและวิถีชีวิตของไทลื้อดังกล่าวมาแล้วข้างต้น มีความเป็นอุดมคติยากที่จะรับรู้และสัมผัสจับต้องได้จริง เป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในความคิดเชื่อของคนไทลื้อและเป็นสิ่งที่เห็นได้จริงในเวลาที่คนไทลื้อพูดและทำกิจวัตรประจำวัน คนหลายคนรู้สึกได้ว่าชาวลื้อเป็นอารยะชนสอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้น แต่คนบางกลุ่มอาจมองว่าไทลื้อยังมีความเป็นอารยะอยู่บ้างแต่ยังไม่สมบูรณ์นัก บางกลุ่มมีความคิดว่าวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของไทลื้อได้สูญหายไปแล้ว

2.1.3 การรักษาประเพณีไทลื้อในชีวิตประจำวันให้เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้ จึงนิยมแสดงออกทางพฤติกรรมอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นบางอย่างเช่น การแต่งกายที่สวยงาม การพูดหรือการขับลื้อ การแสดงศิลปะดนตรีขับร้องและฟ้อนลื้อ การทอผ้าที่มีลวดลายวิจิตรบรรจง การทำนาปลอดสารพิษ การทำสวนสตรอว์เบอร์รีคุณภาพดีที่สุด และการต้อนรับที่เปี่ยมด้วยไมตรีจิต เป็นต้น

2.1.4 การรักษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์และความสำคัญกับประเพณีไทลื้อในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันโดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้

2.1.5 แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี จึงมีความเชื่อมโยงกับเรื่องการสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพตัวตนของคนไทลื้อ และสภาพพื้นที่ภูมิทัศน์อันงดงามของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่สาบ เช่น ด้านวัฒนธรรมประเพณี คนไทลื้อมีอัธยาศัยไมตรี และแสดงออกซึ่งไมตรีจิตต่อนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจและอยากกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) ด้านการจัดการท่องเที่ยว การมีเส้นทางจักรยาน “ปั่นกินลมชมวิถีชีวิตชุมชน” ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินมีความปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อชุมชน ด้านจัดการสถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสะดวกในการเดินทาง ด้านการให้บริการร้านค้าและสินค้ามีการให้บริการที่ดี กิริยาสุภาพอ่อนน้อมและมีอัธยาศัยที่ดี และด้านบุคลากรให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและใส่ใจนักท่องเที่ยว

2.2 ควรส่งเสริมให้มีโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อ ได้แก่

2.2.1 แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อที่เหมาะสม อาจมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทและกาลเวลา อย่างไรก็ตามควรมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่นและวัฒนธรรมประจำชาติพันธุ์ไทลื้อโดยนักวิจัยชุมชนอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบจากการวิจัยที่ดำเนินการวิจัยโดยชุมชนจะเป็นฐานความรู้

ที่ละเอียดและลึกซึ้ง อีกทั้งยังเป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยโดยตรง ชุมชนเป็นผู้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันผลการวิจัยและร่วมมือกันพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 ปัจจุบันนี้ชุมชนบ้านแม่สาบมีนักวิจัยชุมชนที่มีศักยภาพจำนวนมาก เป็นปราชญ์ชาวบ้าน คือ บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันจนประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าในอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สั่งสมทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับมีศรัทธามั่นคง มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดริเริ่ม วิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง เช่น กลุ่มหมอสมุนไพร ได้แก่ นายอินรบ พุทธโส เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านยาสมุนไพรและไสยศาสตร์ นายปันคำ สาธุเม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโรคกระดูกและเส้นเอ็น โดยใช้วิธีการรักษา คือ “การย่ำขาง”(การใช้เท้าแตะยาสมุนไพรแล้วเหยียบบนแผ่นเหล็กที่ร้อนก่อนนำไปเหยียบแขนและขาของมนุษย์) กลุ่มช่างไม้ ได้แก่ นายปัน กาตะโล นายแสน สาธุเม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการดูฤกษ์ยามในการปลูกบ้านเป็นเจ้าพิธีในการยกเสาเอก การออกแบบ ก่อสร้างบ้าน วัดและโรงเรียน เป็นต้น

2.2.3 เทศบาลตำบลสะเมิงควรส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมเชิงรุก โดยการจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาประจำหมู่บ้านของแต่ละชาติพันธุ์ในแต่ละอำเภอหรือจังหวัด” ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการจัดการความรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของวิถีชีวิต ประเพณี ทั้งในอดีตและร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ เจาะลึกและบูรณาการประวัติความเป็นมาของพื้นที่ต่าง ๆ ให้กลายเป็น “ผืนนาวัฒนธรรมชาติพันธุ์ล้านนา” ที่มีความหลากหลายแต่เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยให้เจ้าของวัฒนธรรมได้มีส่วนร่วมในแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นการวิจัยและพัฒนา อันเป็น “จุดเริ่มต้น” ของการฟื้นฟูผสมผสานการพัฒนา โดยเฉพาะควรส่งเสริมให้มีโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อในระดับจังหวัดใกล้เคียง เช่น ลำพูน ลำปาง แพร่ นาน พะเยา เชียงราย เป็นต้น

3. ด้านการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี นักร้องและนักแสดง

3.1 ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรีไทลื้อ

ปัจจุบันนักดนตรีไทลื้อที่ยังมีชีวิตอยู่ มีจำนวน 7 คน เป็นเพศชาย 4 คน เป็นเพศหญิง 3 คน มีอายุระหว่าง 57–85 ปี ประกอบอาชีพทำนา 3 คน ไม่มีอาชีพ 4 คน (มีรายได้จากเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ เดือนละ 600-800 บาท และมีลูกหลานช่วยดูแลยามเจ็บป่วย) จากการสำรวจสอบถามความคิดเห็นของนักดนตรีทั้ง 7 คน ทุกคนแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า อาชีพนักดนตรีไทลื้อไม่สามารถสร้างรายได้ที่พอเพียงในการเลี้ยงตัวเอง จำเป็นต้องหางานอื่นทำแทน อีกทั้งโอกาสที่จะได้แสดงการขับลื้อมีน้อยมาก ในรอบ 1 ปีมีโอกาสแสดงการขับลื้อไม่เกิน 4 ครั้งต่อปี ได้ค่าแรงครั้งละ 400-500 บาท หรือบางครั้งก็เป็นการช่วยโดยไม่มีค่าตอบแทน

เป้าหมายของการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรีไทลื้อ เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักดนตรีให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้นักดนตรีได้มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถเป็นครูอาจารย์ช่วยถ่ายทอดเทคนิควิธีการขับลื้อให้คนรุ่นใหม่ กองทุนนี้จะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรจากภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย จังหวัดพะเยาที่ประกาศพันธกิจสำคัญ คือ การโอบอุ้มหรือสืบชะตาศิลปวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุนชาวไทลื้อทั่วโลก เพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมไทลื้อ ซึ่งในปี พ.ศ.2562 สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย เสนอให้ความช่วยเหลือในการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้ออำเภอสะเมิง” โดยสนับสนุนเงินงบประมาณ 350,000 บาทให้อำเภอสะเมิงเป็นเจ้าภาพจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ร่วมกับงานเทศกาลสตรอว์เบอร์รีของดีอำเภอสะเมิง ในเดือนกุมภาพันธ์ 2562

3.2 ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรีไทลื้อ

การรวมกลุ่มนักดนตรีไทลื้อแล้วจัดตั้งเป็นวงดนตรีเป็นสิ่งที่ดีเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นและเข้มแข็งในการทำงานฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรีไทลื้อเป็นการเพิ่มขีดสมรรถนะของนักดนตรี นักร้องและนักแสดงไทลื้อได้อีกทางหนึ่งด้วย

ในอดีตมีการสอนบรรเลงดนตรีโดยใช้เพลงล้านนา นำโดยหัวหน้าวงดนตรี คือ อาจารย์สุชาติ กันชัย เป็นผู้สอนให้เด็กนักเรียนในหมู่บ้านแม่สาบเล่นเครื่องดนตรีประเภท ซึง ซอ สะล้อ และขลุ่ย จัดตั้งวงดนตรีชื่อ “เอื้องน้อยล้านนา” นำไปแสดงในงานต่างๆ เช่น งานขึ้นปีใหม่ งานวันเด็ก งานประกวดนางสาวเชียงใหม่ที่เวทีประตูท่าแพ งานแข่งขันดนตรีพื้นเมือง จนเกิดความนิยมดนตรีของล้านนาและชื่อเสียงของเด็กไทลื้อบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้เป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง นักดนตรีนักเรียนจากวงดนตรีเอื้องน้อยล้านนา ได้รับทุนการศึกษาให้เรียนต่อในระดับปริญญาตรีและหลายคนกลับมาเป็นครูสอนดนตรีที่โรงเรียนในอำเภอสะเมิง

ในปี พ.ศ.2519 มีการฟ้อนลื้อที่คิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้นมาใหม่เช่น ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนประทีป ฟ้อนไตอ่างขาง และฟ้อนลื้อ โดยรองศาสตราจารย์ ดิเรกชัย มหัทธนสิน จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการฟ้อนลื้อให้เด็กนักเรียนและกลุ่มแม่บ้านที่สนใจฟ้อนรำ ปัจจุบันยังมีการถ่ายทอดให้นักเรียนในโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม และกลุ่มฟ้อนรำบ้านแม่สาบได้รับเชิญให้ออกไปร่วมแสดงการฟ้อนลื้อในงานสืบสานตำนานไทลื้อที่จังหวัดพะเยาทุกปีต่อเนื่องกันมามากกว่า 7 ปีแล้ว

ทั้งสองตัวอย่างที่ยกมาอภิปรายในที่นี้ เป็นการยืนยันคำตอบที่ว่า มีเหตุผลที่สมควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรี เป็นการฟื้นฟูชีวิตวงดนตรีเอื้องน้อย (จากรุ่นละอ่อนมาเป็นรุ่นคนเฒ่า) ให้กลับมาสร้างความบันเทิงให้ผู้ชมได้เกิดความประทับใจอีกครั้ง เพราะว่าในอดีตวงดนตรีเอื้องน้อย (วัยรุ่น) สามารถแสดงให้เห็นการพัฒนาที่รุ่งโรจน์ ปัจจุบันนี้วงดนตรี “เอื้องเฒ่าล้านปี” ที่กำลังจะรวมตัวกัน ขยันฝึกซ้อมทุกวันในช่วงตอนเย็นที่วัดแม่สาบใต้โดยอาจารย์อุดมศักดิ์ สิมะวงษ์ และอาจารย์กิตติพิชญ์ สาธุเม เป็นผู้อำนวยการฝึกซ้อมดนตรีไทลื้อ เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะออกแสดงในงานสืบสานตำนานไทลื้อที่สะเมิง ร่วมกับงานเทศกาลสตรอว์เบอร์รีของดีอำเภอสะเมิงในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2562

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ควรจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทลื้อ โดยกลุ่มคณะกรรมการจะต้องมีความเข้มแข็ง มีความมั่นคง สามัคคีกัน ทั้งนี้จะต้องพยายามชักชวนไทลื้อทุกคนที่สนใจมาร่วมโดยไม่เน้นเพศและวัย คือ ไม่จำกัดอายุของผู้เข้าร่วมกลุ่มสนใจตลอดจนจะต้องมีการประสานงานพูดคุยปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากันอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการฟื้นฟูได้จัดให้มีกิจกรรม “ฟื้นฟูสมองไทลื้อ” ด้วยการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเดือนละ 1 ครั้ง เป็นการสานต่อพลัง ความคิดริเริ่ม คิดบวกและพูดอย่างสร้างสรรค์ให้กำลังใจต่อกัน เน้นเตือนเรื่องการทำเพื่อเสียสละให้ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อและรู้วิธีรักษาประเพณี พิธีกรรมให้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนไม่สูญหาย มีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมด้านการฟ้อนตั้งแต่ระดับครอบครัว (บ้าน) กลุ่มแม่บ้านในชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด รวมถึงวัด และโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด

เอกสารอ้างอิง

เจีย แยน จอง. (2498). *สถาบันศึกษาไทลื้อเอเชียอาคเนย์.* กรุงเทพฯ.

ชาญชัย จีรวรรณกิจ. (2529). *การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยของชาวลัวะในภาคเหนือของประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เทศบาลตำบลสะเมิงใต้. (2560). *ฐานข้อมูลงานทะเบียน.* อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่.

บำรุง บุญปัญญา. (2550). *ทศวรรษแนวคิดวัฒนธรรมเชียงใหม่.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *สัจธรรมแห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิสชิ่งจำกัด (มหาชน).

เสรีรัต โคตะขุน. (2553). *การเรียนรู้ตลอดชีวิตของพ่อใหญ่ครูเสโคตะขุน พระพุทธเจ้า 10 ชาติ.* สืบค้นจาก www.sereerat2010.blogspot.com

Tichy, N.M. and Sherman, S. (1993). *Control your Destiny or Someone Else Will*. NewYork: Doubleday.

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

DRIVING THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY TO BASIC SCHOOL IN BAN WANGJOM COMMUNITY SCHOOL CHIANG DAO DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

สำเนา หมื่นแจ่ม

05

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

DRIVING THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY TO BASIC SCHOOL IN BAN WANGJOM COMMUNITY SCHOOL CHIANG DAO DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

สำเนา หมื่นแจ่ม

Samnao Muenjaem

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University

(Received : November 26, 2018 ; Revised : May 01, 2019 ; Accepted : May 02, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 447 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครูจำนวน 14 คน นักเรียนจำนวน 219 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 204 คน คณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวทางการระดมสมอง แบบสังเกต และแบบประเมินผลการปฏิบัติงานการหาคุณภาพของเครื่องมือใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์ (Index of Item – Objective Congruence หรือ IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินผลการปฏิบัติงานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α- coefficient) ของครอนบัค วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วนำเสนอผลวิจัยโดยใช้วิธีการพรรณนา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม มีการดำเนินงาน 10 กิจกรรมดังนี้ 1) วิเคราะห์เอกสารและการระดมสมองเพื่อศึกษาประเด็นปัญหาและความต้องการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม พบว่า ในช่วงระยะเวลาสองปีที่ผ่านมาครูมีการโยกย้าย และบรรจุใหม่ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งครูมีความรู้ความเข้าใจไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนเริ่มมีพฤติกรรมหลงใหลค่านิยมต่างชาติ สนใจแต่วัตถุนิยม ไม่รู้จักประมาณตน เลือกใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด อดทน ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และการคิดวิเคราะห์ ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษามีความต้องการให้นักเรียนเรียนรู้โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และการระดมสมองมาวางแผนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยจัดทำ

ตารางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม 3) ประชุมเชิงปฏิบัติการทบทวนแผนปฏิบัติการประจำปี โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในแผนปฏิบัติการประจำปี 2560 จำนวน 12 โครงการ 4) ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 6 โครงการ 5) อบรมเชิงปฏิบัติการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 11 หน่วยการเรียนรู้ 6) นิเทศติดตามการออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ พบว่า การออกแบบหน่วยการเรียนรู้จำนวน 9 หน่วย สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และสร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนได้ครบถ้วน ส่วนอีก 2 หน่วยการเรียนรู้ ยังมีปัญหาในด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และการเขียนชุดคำถามกระตุ้นคิดเพื่อปลูกฝังหลักคิดพอเพียง สำหรับแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนครูมีปัญหาในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากปัญหาที่พบ ผู้วิจัยได้เข้าไปให้ความรู้และช่วยแก้ไขในจุดที่เป็นปัญหาจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี 7) หาคุณภาพของหน่วยการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ข้อคำถามมีความเหมาะสมถูกต้องทางภาษาและสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ 8) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการทดสอบก่อนเรียนและดำเนินการทดสอบหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีร้อยละความก้าวหน้าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นทุกชั้นปี คืออยู่ระหว่าง 22.11-28.38 9) นิเทศติดตามโดยการสังเกตและจัดประชุมเป็นระยะเพื่อสอบถามปัญหา ให้การช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 10) ประชุมเชิงปฏิบัติการสะท้อนผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม

ผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม พบว่า ในภาพรวมปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ พบว่า ในภาพรวมปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษา รองลงมา คือ องค์ประกอบครูและองค์ประกอบนักเรียนตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ องค์ประกอบสถานศึกษา

คำสำคัญ: หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การขับเคลื่อน ชุมชนบ้านวังจ๊อม

Abstract

This research aimed to driving the philosophy of sufficiency economy to basic school in Ban Wangjom community school Chiang Dao District Chiang Mai Province. It was an action research with 4 steps which were planning, action, observation, and reflection. The population and the sample group consisted of 447 people which were 1 executive administrator of the school, 14 teachers, 219 students, 204 parents, and 9 representatives from school committee. The research instruments comprised of the analysis form of documents from brainstorming process, observation form, and the evaluation form of the implementing results. The quality of the instruments was determined by Index of Item – Objective Congruence (IOC) from the experts. In addition, the reliability of the evaluation form of the implementing results. was determined by Alpha Coefficient. The analysis of quantitative data composed of percentage, mean, and

standard deviation while in the analysis of qualitative data, content analysis was used. The data analysis was presented by descriptive method. The details were as follows:

Driving the philosophy of sufficiency economy to Ban Wangjom community school comprised of 10 activities. 1) The first activity was to analyze document and brainstorm in order to study problems and the current needs to drive the philosophy of sufficiency economy in Ban Wangjom Community School. It was found that in the past two years, teachers were moved to another school and new teachers were enrolled in this school; as a result, the implementation of the first activity was not consistent. The teachers did not have a clear understanding of the learning activities that integrated the Philosophy of Sufficiency Economy. The students tended to be attracted by western values and became more materialistic. They used technology inappropriately. They were dishonest and impatient. They were not economic and willing to learn. The teachers, students, parents, and school committee wanted the students to learn more about the Philosophy of Sufficiency Economy. 2) The second activity was to analyze and brainstorm the plan to implement the Philosophy of Sufficiency Economy by creating a table to implement the Philosophy of Sufficiency Economy in Ban Wangjom community school. 3) The third activity was to conduct a workshop to review annual action plan by implementing 12 projects related to the Philosophy of Sufficiency Economy in Ban Wangjom community school. 4) The forth activity was to conduct a workshop on 6 projects to develop the learners using the Philosophy of Sufficiency Economy. 5) The fifth activity was to design the lesson plans that integrates the Philosophy of Sufficiency Economy in 11 learning units. 6) The sixth activity was to follow the results of the lessons plan. It was found that 9 out of 11 lesson plans were completed with learning activities and pre-test as well as post-test. However, there were structural problems that were created to trigger Philosophy of Sufficiency Economy thinking in the last two learning units. It was found that the teachers had problems in creating learning activities; therefore, the researcher helped to solve the problems and share some knowledge. The problems later were solved. 7) The seventh activity was to identify the quality of the learning units, lesson plans, and learning activities plans by using IOC from 5 experts. According to the content validity, it was found that the language usage was proper and well compatible with the learning issues. 8) The eighth activity was to provide learning activities that integrated the Philosophy of Sufficiency Economy and to conduct pre-test and post-test regarding the Philosophy of Sufficiency Economy. It was found that the students from Grade 1-9 had better understanding of the Philosophy of Sufficiency Economy. The post-test scores were higher than the pre-test scores and it was ranged between 22.11 – 28.38. 9) The ninth activity was to observe and conduct a meeting in order to discuss about the problems that the teachers had during the experiment and to solve the problems. 10) The tenth activity was to reflect the results of the drive of the philosophy of sufficiency economy in Ban Wangjom community school.

The results showed that in general the quality of the implementation was in high level in every aspect. The highest score was in the school management aspect. The subordinate one was successful results aspect and the curriculum and learning activity aspect respectively. The lowest score was in activities to develop the students.

According to the results, it was discovered that the general implementation was in high level. Every element was also in high level. The highest score was in the element of school executive administrator

and the subordinate one was the teacher element and student element respectively. The lowest one was educational institution element.

Keywords: The Philosophy of sufficiency economy, Driving, Ban Wangjom community

บทนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะให้แก่พสกนิกรชาวไทยมายาวนานกว่า 44 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 เป็นต้นมา และต่อมาในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 พระองค์ทรงพระราชทานบทความเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปใช้ในการดำเนินชีวิต พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง พอมีพอกิน รู้จักพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม และทรงเตือนสติประชาชนชาวไทยให้ดำรงชีพด้วยความไม่ประมาท ตระหนักถึงความถูกต้องตามหลักวิชาและมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, 7) ปัจจุบันการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติได้ขยายวงกว้างสู่องค์การหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีการกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้ถือปฏิบัติดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) โดยยึด “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเพื่อให้เกิดการบูรณาการในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล พอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, 9)

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนของประเทศ จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 จนถึงปัจจุบัน ได้กำหนดเป็นโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีเป้าหมาย 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่าจำนวน 80 แห่ง ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัดเป็นจำนวน 800 แห่ง ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลทุกระยะ โดยมีขอบข่ายของการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2560, 142-143) ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้เริ่มดำเนินการขยายผลสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 เป็นต้นมา

โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการจนสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ สามารถเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ปี 2558 อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเอกสารและประชุมร่วมกับผู้บริหาร

และคณะครู พบว่าในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมาครูมีการโยกย้ายและบรรจุใหม่ ผู้บริหารและคณะครูมีความต้องการให้นักเรียนรู้จักความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีความภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้คุณธรรมนำความรู้มาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครูจำนวน 14 คน นักเรียนจำนวน 219 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 204 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 9 คน รวมจำนวน 447 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง ได้แก่
   2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากร
   2.2 นักเรียนจำนวน 12 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ เป็นนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย เป็นนักเรียนที่มีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก
   2.3 ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 12 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ เป็นผู้ยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย เป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกับโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม เป็นผู้มีเหตุผลมีความน่าเชื่อถือและสนใจการศึกษา

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน (Planning)
   1.1 วิเคราะห์เอกสารและระดมสมองจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาและความต้องการในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม
   1.2 วางแผนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม
2. ขั้นการปฏิบัติ (Action)
   2.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการทบทวนแผนปฏิบัติการประจำปี
   2.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
   2.3 อบรมเชิงปฏิบัติการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
   2.4 นิเทศติดตามการออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.5 หาคุณภาพของหน่วยการจัดการเรียนรู้การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.6 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขั้นการสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยนิเทศการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโดยใช้แบบสังเกตและจัดประชุมเป็นระยะเพื่อสอบถามปัญหา ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียนและกรรมการสถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

4. ขั้นการสะท้อนผล (Reflection)

ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสะท้อนผลการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ได้รับทราบถึงผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวทางการระดมสมอง แบบสังเกต และแบบประเมินผลการปฏิบัติงาน

การสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องมือ

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวคำถามการระดมสมอง และแบบสังเกต โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จากเอกสาร ตำราและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นที่ 3 กำหนดประเด็นหลักและประเด็นย่อยของคำถามหรือข้อความให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่ 4 ศึกษาวิธีการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ แนวทางการระดมสมอง และแบบสังเกต กำหนดรูปแบบของเครื่องมือประเภทนั้นๆ

ขั้นที่ 5 กำหนดข้อคำถามหรือข้อความในแต่ละประเด็นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประเด็นสำคัญแต่ละประเด็น

ขั้นที่ 6 สร้างข้อคำถามหรือข้อความและเรียงลำดับ

ขั้นที่ 7 นำแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ แนวทางการระดมสมอง และแบบสังเกตไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ทุกฉบับ แสดงว่าเครื่องมือมีความถูกต้องมีความเหมาะสมทางภาษา มีข้อคำถามสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา และสามารถวัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษา

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

ขั้นที่ 9 จัดพิมพ์ทำเป็นฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. แบบประเมินผลการปฏิบัติงานโดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และคู่มือแบบประเมินและเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาแบบอย่างการจัดการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมิน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, 2-30)

ขั้นที่ 2 สร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นที่ 3 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของข้อคำถาม ความเหมาะสมและความถูกต้องทางภาษา และสามารถวัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษา

ขั้นที่ 4 นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 5 จัดพิมพ์ทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้

ขั้นที่ 6 นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในพื้นที่ใกล้เคียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3 จำนวน 30 คน และหาความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α- coefficient) ของครอนบัค พบว่าแบบประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบวิเคราะห์เอกสาร แนวทางการระดมสมอง และแบบสังเกต มาจัดหมวดหมู่ตรวจสอบข้อมูลและหาข้อสรุปโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

2. วิเคราะห์เชิงปริมาณข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยคำนวณหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นวางแผนพัฒนา (Plan) 2) ขั้นดำเนินการพัฒนา (Act) 3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) 4) ขั้นสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งมีการดำเนินงาน 10 กิจกรรม ได้แก่ 1) วิเคราะห์เอกสารและการระดมสมองเพื่อศึกษาประเด็นปัญหาและความต้องการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม พบว่า ในช่วงระยะเวลาสองปีที่ผ่านมาครูมีการโยกย้าย และบรรจุใหม่ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ชัดเจน สำหรับนักเรียนเริ่มมีพฤติกรรมหลงใหลค่านิยมต่างชาติ สนใจแต่วัตถุนิยม ไม่รู้จักประมาณตน เลือกใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด อดทน ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และการคิดวิเคราะห์ ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีความต้องการให้นักเรียนเรียนรู้โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) วางแผนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และการระดมสมองมาจัดทำตารางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม 3) ประชุมเชิงปฏิบัติการทบทวนแผนปฏิบัติการประจำปี โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในแผนปฏิบัติการประจำปี 2560 จำนวน 12 โครงการ เสร็จแล้วนำเสนอและวิพากษ์ร่วมกัน จนได้แผนปฏิบัติการประจำปี 2560 ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูนำแผนปฏิบัติการประจำปี 2560 ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป 4) ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่คณะครูและฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 6 โครงการ 5) อบรมเชิงปฏิบัติการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งครูเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จากศูนย์สถานศึกษาพอเพียงมูลนิธิยุวสถิรคุณ ณ ห้องประชุมโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมเชิงปฏิบัติการ มอบหมายให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคนละ 1 หน่วยการเรียนรู้ รวม 11 หน่วยการเรียนรู้ 6) นิเทศติดตามการออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า การออกแบบหน่วยการเรียนรู้จำนวน 9 หน่วย สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และสร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนได้ครบถ้วน ส่วนอีก 2 หน่วยการเรียนรู้ ยังมีปัญหาในด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และการเขียนชุดคำถามกระตุ้นคิดเพื่อปลูกฝังหลักคิดพอเพียง ในส่วนแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนครูมีปัญหาในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากปัญหาที่พบผู้วิจัยได้เข้าไปให้ความรู้และช่วยแก้ไขในจุดที่เป็นปัญหาจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี 7) หาคุณภาพของหน่วยการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับจุดประสงค์ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า เครื่องมือมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาข้อคำถามมีความเหมาะสมถูกต้องทางภาษาและสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ 8) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการทดสอบก่อนเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการทดสอบหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีร้อยละความก้าวหน้าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นทุกชั้นปี คืออยู่ระหว่าง 22.11-28.38 นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีร้อยละความก้าวหน้าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 28.38 รองลงมา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีร้อยละความก้าวหน้าคะแนนเฉลี่ย คือ 27.63 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีร้อยละความก้าวหน้าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 22.11 9) นิเทศการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการสังเกตและจัดประชุมเป็นระยะเพื่อสอบถามปัญหา ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญญาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2560 และกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียนและกรรมการสถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 10) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ได้รับทราบถึงผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

2. ผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลประเมินการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อมในภาพรวมปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินงานของโรงเรียน รองลงมาคือ การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติงานประจำปี ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่การนำผลการติดตามมาพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้น รองลงมาคือ การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการนำหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้น 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การมีโครงการส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนให้อยู่อย่างพอเพียง รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชุมนุมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำผลการติดตามมาปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การประชุมสัมมนาหรือศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและ

ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ รองลงมาคือ การมีโครงการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การขยายผลและเผยแพร่ผลการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษา รองลงมาคือ องค์ประกอบครู และองค์ประกอบนักเรียนตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ องค์ประกอบสถานศึกษา

2.2 ผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จในภาพรวมปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบพบว่า ทุกองค์ประกอบมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบสถานศึกษา รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น ปลอดภัย โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ รองลงมาคือ โรงเรียนมีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) องค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษา รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตนอย่างเป็นเหตุเป็นผล พอประมาณกับศักยภาพของตนและสอดคล้องกับภูมิสังคม ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้คุณธรรมนำความรู้ในการดำเนินชีวิต 3) องค์ประกอบครู รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ครูมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ ครูเป็นแบบอย่างในการเห็นคุณค่าและภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ทั้งด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณี ศาสนาและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ครูเป็นแบบอย่างในการใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างประหยัดและคุ้มค่า 4) องค์ประกอบนักเรียน รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ นักเรียนมีการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ นักเรียนมีการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ

การอภิปรายผล

การที่จะขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบความสำเร็จผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในแผนปฏิบัติการประจำปี แผนงานโครงการ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของรัชนีกร วงศ์จิราษฎร์ (2559) พบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับพงศธร โพธิแก้ว (2560) ได้ศึกษาลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ พบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลและบทบาทในการบริหารจัดการศึกษามีความสำคัญมากที่สุด จากนั้นเข้าสู่การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์เอกสารและการระดมสมองเพื่อศึกษาประเด็นปัญหาและความต้องการของครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา แล้วนำมาวางแผนขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่นิยมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่ดีขึ้น เช่นเดียวกับอัจฉราพร ภักดีสมัย (2555) ที่ได้ใช้กลยุทธ์ประชุมเชิงปฏิบัติการ นิเทศติดตามผล ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการและนิเทศติดตาม พบว่า โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับคุณภาพมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของเฉลิมชัย ตาระกา (2558) ที่ได้ศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับผลการศึกษาของชนากานต์ กาหลง (2560) ที่ได้เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์และร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ในส่วนของการจัดทำหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยและผู้บริหารส่งครูเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการทำให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการปลูกฝังคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของจันทร์จิรา บุญมี (2557) ที่ได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ครูทุกคน จัดทำตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ จัดทำระบบนิเทศติดตามส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับการพัฒนาบุคลากรผู้บริหารได้ส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมหรือศึกษาดูงานจากหน่วยงานต้นแบบที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติงาน มีการจัดกิจกรรมนำเสนอผลงาน จัดทำประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่องและส่งเสริมบุคลากรที่ประพฤติตนเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการกำกับติดตามและนำผลงานมาปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะๆ ซึ่งสอดคล้องกับสุดารัตน์ กุมขุนทด (2559) ที่ได้พัฒนาบุคลากรโดยการส่งเสริมจัดให้มีการแสดงผลงานการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของบุคลากรในการจัดกิจกรรม โครงการต่างๆ ส่งเสริมให้สถานศึกษาเข้าร่วมโครงการสถานศึกษาพอเพียง นอกจากนี้การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูในการจัดทำโครงการพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอาทิ เช่น การปลูกพืชผัก สวนครัว การเสริมสร้างอาชีพ สหกรณ์โรงเรียน พร้อมทั้งมีการนิเทศกำกับติดตามเป็นระยะๆ และนำผลการนิเทศติดตามมาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง สอดคล้องกับจุฑามาส พัฒนศิริ (2560) ที่ได้จัดทำกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมให้นักเรียนอยู่อย่างพอเพียง จัดตั้งเป็นชุมนุมหรือชมรม และนำผลงานมาจัดประกวดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อมส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนมีความสะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อย มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับรัชนีกร วงศ์จิราษฎร์ (2559) ที่พบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จควรสร้างบรรยากาศและจัดแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน ครูได้รับการพัฒนาหลายรูปแบบ เช่น การเชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้แก่ครู การส่งครูเข้ารับการอบรมจากศูนย์สถานศึกษาพอเพียงมูลนิธิยุวสถิรคุณ ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่แผนปฏิบัติการประจำปี แผนงานโครงการ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น โครงการปลูกพืชผักสวนครัว การเสริมสร้างอาชีพ สหกรณ์โรงเรียน ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด เครื่องดื่มสุขภาพ และการออมทรัพย์ สอดคล้องกับจุฑามาศ พัฒนศิริ (2560) ที่ได้จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการออม เช่น จัดตั้งธนาคารโรงเรียน มีการบูรณาการให้มีวิชาเรียน หรือเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีในครัวเรือน การทำบัญชีรับ-จ่าย ให้นักเรียนนำเสนอผลงานในรูปแบบโครงงานหรือจัดนิทรรศการเพื่อประเมินผลการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และท้ายที่สุดนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ๊อมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล รู้จักพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีบนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม สามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้

1.1 ก่อนดำเนินการวิจัยควรมีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย

1.2 ควรให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักรับผิดชอบและเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเชิงลึกโรงเรียนต้นแบบการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประสบความสำเร็จเพื่อที่จะได้นำแนวทางมาขยายผลการปฏิบัติได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *คู่มือการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ประจำปี 2554-2556*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

จันทร์จิรา บุญมี. (2557). *แนวทางการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

จุฑามาส พัฒนศิริ. (2560). *แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เฉลิมชัย ตาระกา. (2558). *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ชนากานต์ กาหลง. (2560). *สภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พงศธร โพธิแก้ว. (2560). ลักษณะผู้บริหารมืออาชีพตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, *18*(2), 109-120.

รัชนีกร วงศ์จิราษฎร์. (2559). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มโรงเรียนค่ายพระเจ้าตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11.* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12.* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุดารัตน์ กุมขุนทด. (2559). *แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. *วารสารศึกษาศาสตร์*, *28*(1), 140-153.

อัจฉราพร ภักดีสมัย. (2555). *การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านบกห้วยโนน อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

Pre-Service Teachers and Educational Management in Multicultural Schools

Saowaluk Reungsri Narong Sukprasert Suwattanarwong Phanphet
Pattana Boonyaprapa and Kittiwin Dhedchawanagon

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

06

Pre-Service Teachers and Educational Management in Multicultural Schools

Saowaluk Reungsri, Narong Sukprasert,
Suwattanarwong Phanphet, Pattana Boonyaprapa
Faculty of Sciences and Technology, Chiang Mai Rajabhat University
Kittiwin Dhedchawanagon
Faculty of Education, Chiang Mai University
(Received : December 01, 2018 ; Revised : May 07, 2019 ; Accepted : May 14, 2019)

Abstract

This qualitative research aimed to study a form of educational management in multicultural schools of pre-service teachers and techniques used in learning in order to serve differences of learners. This research uses the theory of multicultural study (Banks, J., 1994) to be scope of research. The main tool for gathering and analyzing information is structured interview of pre-service teachers from program of industrial arts, Faculty of Sciences and Technology, Chiang Mai Rajabhat University, 2nd semester and academic year of 2017 of professional experience in a public school in Chiang Mai and participant observation has been applied by observing the form of learning management of pre-service teachers of educational management in multicultural schools. The finding found that pre-service teacher realized necessary by using techniques for teaching in order to serve differences of learners and be up to date about current news and knowledge. This will help to encourage the interest of learners. The condition of the learning process in multicultural schools about different ability and culture of learners influences the result of learning and the importance of developing curriculum and teaching techniques which are able to help learners to learn as per their abilities and culture in order for the better result of studying.

Keywords: Pre-service teachers, Multicultural schools

Introduction

This article would like to present “Educational management as per multi-culture” which tries to create positive value about living together of human being and leads to improvement of learning ability

of every learner. The purpose of this research is to provide equal opportunity of education among learners who are from different nationalities, social status and cultures. There were lots of experts gave a definition of Educational management as per multi-culture, such as Suthara Yothakhan (1998, 13) summarized the meaning of multi culture that multicultural education is learning management about various cultures in society which is changing the process of the structure system of curricular in school to accept and respect in diversity of cultures of students which are from culture in that society. This will lead the change of learning management that focuses on learner in each aspect. Moreover, the compatible of environment of learners in both inside and outside school need to be realized in order to support learners to be successful in the study and living with other people peacefully and intuitively.

Banks (1994, 1) provided meaning that multicultural education is the concept of reforming education and it is the process that has important goal in order to change the structure of educational institution in order for students in every gender, special student, different nationality student, a group of skin, a group of diversity's culture can be equal in accomplishment in learning.

Cortes (1996, 1) said that multicultural education is the process that teachers help to prepare people who concern with education and have different culture to understand each other, provide good cooperation and see the real benefit of helping each other, sacrifice and fair. Accepting diversity of culture does not lead to disharmony; it helps to develop understanding and helping each other of people by using multicultural education as an indicator that separation in society is from lack self-conscious. Multicultural education is necessary for every school not only for the school that has students or people that concern with multicultural education only because students and everyone need to exchange diversity of culture in the same country in order for understanding and helping each other. Therefore, schools should provide opportunity for students and concerned people in school to expand scope of diversity of culture from something close to them to further things.

As per above definition, it can be summarized that multicultural education aims everyone to accept and realize the value of their own culture and other cultures which are different from theirs. This will lead to pride of their cultures. It is the pride of learning other cultures also and it is selecting knowledge properly. Every school should have multicultural education because if students and concerned people do not learn about diversity of culture from activities in school, they need to learn from outside school also. Everyone will learn the diversity of culture in society. For example, there are students in Suksasongkrao School, Maerim, Chiang Mai is a group of students who have a diversity of races and each ethnic has an identity of culture and lifestyle. Therefore, pre-service teachers should use the concept about multicultural education in order to effectively manage learning that is relevant to the real requirement of learners who are different.

Methodology

This research is qualitative research which aims to study a form of educational management in multicultural schools of pre-service teachers and techniques used in teaching in order to serve difference of learners and to be guidance of developing educational course as per multicultural concept in multicultural school.

Concept used in this research

Context of school used in education

School in the studied area is school belong to the Bureau of Special Education Administration, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education and the school is approved as per an announcement from Ministry of Education in 1976 to be boarding school and belong to the Bureau of Special Education Administration, Ministry of Education. The available classes are Prathomsuesa 1 to Matthayomsueksa 6 and they are boarding school as per the policy of Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education that provides opportunity to disadvantaged child 11 categories which are 1) poor child (special) 2) child with drug problem 3) orphaned child 4) severely attacked child 5) Child who affected from Aid or infectious disease 6) Child from minority 7) Homeless child 8) Labored Child 9) Child in sexual business 10) Department of Juvenile Observation and Protection 11) Disordered child

The reason why this topic was selected to study is the sample of research is the hill tribe people 60% and they need to live in dormitory of school and Thai people who live in plain area only 40% and they are able to go back home without living in dormitories. The situation of pre-service teachers in those schools has been found that they do not realize the diversity of culture that it is exist in society. The teaching in multicultural school does not result in academic achievement and the importance of developing a course. The technique of learning used instruction media that help learners to study as per their ability and culture of them; but it does not result in better academic achievement.

Problem in multicultural school

Multicultural school is a school that has various cultures, for example the school used in this research is the school that has a diversity of culture as it consists of students who come from man, Karen, Lahu and city which is a minority and all of them study in the same school.

Therefore, multicultural school is a group of people or group of students who have a diversity of both races, tribes, lifestyles, beliefs, religion and tradition as per thinking process and symbol that comes from creating culture, religion, races, age, gender, social status and education. These factors are indicator of idea, beliefs, feelings, action of each person in a different way, especially in school that used in this research. The students are from different communities and they have more social interaction; therefore, it is necessary for members in school and community to learn a proper pattern that should behave or avoid as per the manner in each community to avoid conflict and bring peace to the community among a diversity of race, tribe, lifestyle, belief, religion, and tradition. Moreover, we cannot deny that human being is a social animal that needs to live as a group; therefore, each society in both schools or community should set rule of good behavior that should to perform for people in same and different community in order to live together peacefully.

For educational management in multicultural school, the researcher has questioned in this research that what are the main factors that make students from different tribes live together peacefully? In 1997 had problems in the school, which was role of a teacher in school was Thai people in the local area and most of them were Thai people from different area and there was no teacher from other tribes took the teacher's role. The local Thai teacher did not understand the diversity of the culture of each tribe. Then every concerned department had agreed to solve problem of difference; therefore, the activity that

supported being a tribe of student in school by encouraging students to participate in development school such as dress up in their traditional costume in every Friday. However, the replacement of main culture that affects culture in school is still problem until now. For example, language is also the problem. Every student is not allowed to use their native language in school as teachers and friends cannot understand. Therefore, every tribe that comes to learn in the school needs to use Thai language as a main language to communicate to each other. The students are allowed to use native language when they are not in learning hours.

Not only language that is problem in multicultural school, but praying in morning ceremony is something against other religion such as some students from the tribe who are Christian etc. These problems are the things that school management, teacher and school committee should focus on and realize the diversity of races in multicultural school in order not to have differences in each aspect. he concerned people are able to help students to realize their culture and tradition and culture and tradition of other people also. They are able to create a local course for students to learn the local background and cultivate them to realize their tribe and teach them to know the importance of living together in a school's society that is multicultural school in order to bring acceptance and respect each other. This is relevant writing of Prasit Leepreecha and Mukdawan Sakboon (2016) which mentioned that Thai government had policy and educational management for local tribes in Northern part of Thailand for 5 decades and this educational management based on Thai nationalism which focused on blending people from different tribes and cultures to be one of the nation. The process of educational management of government was successful very well. That meant people absorbed being Thai by trying to adapt identity of their tribe to be Thai while they lose confidence of being their own tribe. The important thing was there was space of education of youth in local tribes when compared to youth in a main society.

The guidance of educational management as per multicultural concept

When we are talking about differences of society and culture, we are unable to deny that those differences are from races, tribes and religion; therefore, they should have different lifestyles such as dressing, eating and ceremony. Moreover, geography, landscape and weather are causes of different cultures such as people who live in plain area will have different living style, tradition, belief and value from people who live in mountain or desert area. Also, economy, industry, job and working make different beliefs and value such as people from the western side like to use technology to concern in their lifestyle which is different from living in agricultural style or depending on the nature. However, in the society that has a diversity of culture believe that everyone is able to think and believe and perform differently while living together in difference will help people to adapt well and reduce space and increase opportunity in society and the economy also.

To create understanding, to accept and respect each other in difference of each tribe which has various cultures is necessary. In a school or policy of education has to arrange proper diversity and it should not be the separation of society. Every school needs to arrange education in multicultural style. If students or people who concerned about education do not learn about diversity of culture from activities in school they are able to learn from society. The importance of multicultural education in school is the process that should be added in the education of every level and schools need to help students, youth and population to understand and do not have detestation. They need to accept

in difference of tribes, races, languages, religions, doctrine, belief, living, gender which may not receive equality in any case. The people who are the main part of propelling are executive of schools, teacher, guardian and community. Then they absorb it slightly and accept mentioned difference. Some schools set multicultural education is one, of course, in their school and they arrange activities to reinforce that understanding. These activities provide chances for children and youth of each tribe to present themselves in order for children from different culture can learn history, culture and belief which are different. This is giving education that has a different viewpoint from old pattern that focused on culture and lifestyle of the majority only.

Therefore, the importance and the goal of educational management are multicultural concepts which begins by focusing on every learner. The learning experience that provides equal education should be arranged. The learners are able to develop themselves in the best way. The important element will bring school to manage the educational environment shows equality and do not focus on only one variable. However, the school needs to reform overall holism and change all the course and it should be performed continuously. The goals are equality of education, deleting discrimination and reflect being a multicultural society. (Zuriyatee Assoleeheen, 2010)

The characteristics of multicultural education management

Now we are unable to deny that Thai society has various groups of people such as culture, language or dressing. The most important thing that Thai society has to realize are understanding and accepting diversity, then people are able to live together. The most important thing is the good educational management, which based on the diversity of language, culture, course, teaching method and teacher in order to relate to the context of that area. Therefore, educational management as per multicultural concept has main elements to study for 3 things which are idea or concept, educational reform movement and process of educational management as per multicultural concept.

1) The multicultural concept is for every learner without separating gender, social status, tribes, race and culture. Everyone needs to have equality of chance to learn in school and aim to make the best change for students in school.

2) The educational management as per multicultural concept is way of reform of education and it is very difficult to change educational institution which has lots of students, different levels, gender, race and culture to have equal opportunity. Therefore, reforming education as per multicultural concept needs to change environment of school in overall which is not specific only changing course only.

3) The educational management as per multicultural concept is a process that has goal about educational management freely and fairly; therefore, deleting ideas of prejudice and separation in each group of student are needed. This process needs to perform continuously to increase equality of education to every learner. (Wutthisak Pochanukul, 2008)

Role of teacher and educational management in multicultural school

Chaiwat Padungpong (2007) mentioned about the role of teacher in educational management in multicultural school as follows

1) The teacher is a person that has an important role to create correct attitude and value of race for student through teaching process and being a role model for students. Therefore, knowing attitude and behavior of teacher about the different race, religion and culture of student should be in the positive direction.

2) The teacher needs to accept the concept of diversity of culture and living together in different culture.

3) The teacher should have knowledge, attitude and communication skill in the classroom and arranging activity in a lesson in order for students to understand and accept differences of culture and diversity.

4) class teacher and subject teacher in multicultural school or educational institute is the person who has main roles of supporting attitude about accepting in person and group which are different from them for both race, religion, language and culture.

5) Teacher must not have a bias to students who are different from them and need to learn students from different group in order to lead communication and perform learning activities to be suitable and support accepting each other.

Population and sample / scope of research

Population and sample of this research are pre-service teachers in the Industrial Arts Program, Faculty of Sciences and Technology, Chiang Mai Rajabhat University, 2nd semester, academic year 2017 for 3 persons in pre-service teaching in a government school in Chiang Mai. The scope of research is the study of educational management in multicultural school for 4 aspects as per the announcement of the Ministry of Education "2006 the year of reforming learning and teaching". The guideline of curriculum management and learning and teaching as per standard education curriculum in 2001 (Bureau of Academic Affair and Educational Standard, 2006, 1-6) is a curriculum and bringing it to use, educational media, teaching management and evaluation.

Tools of research

The tools of research are structured interview, which created by researcher and it has been divided into 3 parts which are

1st part is a structural interview about status of pre-service teacher.

2nd part is a structural interview about problem that pre-service teacher face and the efficiency of educational management in multicultural school in 4 aspects which are curriculum and using, educational media, teaching, learning management and evaluation.

3rd part is a structural interview for pre-service teachers to express opinion about educational management and recommendation to improve educational management in multicultural school.

Gathering and analyzing information

The researcher proceeds to gather information as per the process by bringing the form of structural interview and introduction boo to present to pre-service teacher who provides pre-service of teaching in a government school in Chiang Mai and they are sampled. The form has been sent by researchers and do interviews, observe the teaching of pre-service teachers. Analyzing information to manage all information uses excel program as it helps to manage and integrate type of information which is different. Then a researcher has information from a document, recording tape and compile information from observation. All information will be printed in the program in order for information, to arrange in concept and indicated the significance.

Results

The study of educational management in multicultural school of pre-service teacher and techniques used in teaching to serve difference of the learner to be guidance on developing educational course as per multicultural concept in multicultural school. The researcher uses educational management about standard education course 1999 by focusing on understanding for 4 aspects which are curriculum and using, educational media, teaching, learning management and evaluation (Bureau of Academic Affair and Educational Standard, 2006) and the information on each aspects are as follows

1. Curriculum and using

Curriculum and using: Pre-service teacher arranged plan of learning management as a multicultural concept by using the criteria and method of educational management for the classroom that has multicultural concept. The target is students from tribes who study in technician program in Matthayom 4-6. Therefore, educational management needs to prepare students who are different society, gender, race and culture to get knowledge, skill and attitude that are necessary for living in society. Multicultural Education is an important factor of developing student understanding other people. Therefore, pre-service teachers should have a guideline of multicultural education in a subject that you are responsible.

2. Educational media

Educational media: Pre-service teacher create educational media in order for student to understand abstract easily because learners will understand and realize the principle of that content including to encourage student to think and be interested in action. Then effective learning happens. Educational media that school brings to use in teaching has various categories such as publishing, video and sound recording.

3. Educational management

Educational management is able to do in many ways, for example, arranging activity in the classroom and outside classroom. The example of activities that pre-service teachers arrange to help student have knowledge and understand about multicultural concepts are

1) Learning activity for understanding diversity of culture, this activity focuses on learner to know and understand about other cultures. The main idea that students have got is the diversity of culture. The school arranges activity in order for the student to know and understand about other culture in different aspects. Also, the activity provides a concept of culture that is exist in everywhere of the country or the world. This is called diversity of culture and these cultures are different from ours and some parts are similar to ours also.

2) Activity of culture from different regions in Thailand, cultures of Thailand are many; therefore, pre-service teacher provides information about cultures of 4 regions to learn to understand about the identity of each culture in each region and students will realize the value of each culture and help to maintain those cultures to last forever.

3) A learning activity about races in Thailand: There are many tribes in Thailand and each tribe has long culture and tradition that they carry for a long time. Pre-service teacher arrange activity that helps students to understand the background of tribes; therefore, students accept and have a good attitude toward other tribes and they will have good understanding which helps them to live together peacefully.

4) Learning activity for being union: Learning about multicultural concept has one objective which is encouraging student to realize that no matter where they come from or live in society that has different culture, at the end, we come from same culture; therefore, we have to live together, help each other, understand each other in order for living together peacefully.

4. Evaluation

The objectives of multicultural education have a lot of items. Multicultural education aims to develop understanding of various cultures in society in order to apply to thinking process and making decision about multicultural issue and to develop necessary skills for communication in minority and majority. It helped to solve conflict and improve action in the past to develop attitudes and behavior that affect diversity of culture. The differences of tribes in society and Sueksa Songkroa School aim to cover the behavior of knowledge, value and skill. Therefore, evaluation of progress in multicultural education has been considered by pre-service teachers and divided into 2 aspects which are behavior, value and skill. The tool of evaluation that is related to mentioned objective has been selected. The tool of progress evaluation used to evaluate knowledge and skill of learning and teaching is tested and the tools of evaluating attitude and value or feeling and emotion is observed and the way that students present themselves.

Discussions

The main educational management focuses on central policy without considering the context of differences. The result of research presents the development of status of educational management that does not consider being multicultural of learners. The information has been gathered in multicultural school of pre-service teach by using the theory of multicultural education as scope of the concept. The result has been found that pre-service teachers have a good attitude and behavior of multicultural education in a classroom of multicultural school. Understanding of pre-service teacher about educational management in the area had both sides. They accept differences of beliefs, tradition and culture in group of the population and students. There are problems which are fearfulness, harmony and trust of people and student as they are different. Therefore, knowledge of local multicultural concepts in the North should be based on context of society of local government. The education is very important to existing of Thai culture and it should be realized about the realities of national education. It supports living together of people who are different races and tribes and provide good relationship between neighbors and global community. This study is the process that transfers culture, such as bringing new member to live in society and transfer culture to the next generation. Every school needs to have multicultural education because if student and people who concern about education management do not learn differences and diversity of culture from activity in school, they will learn these things outside society and they will experience the diversity of human for their whole life.

Conclusion and Suggestions

That condition is the cause that Thailand should review educational management again in order to be tools of developing economy, society and politics of the country. This can lead country to survive from crisis and be successful. The constitution of the Kingdom of Thailand in 1997 specified that government needs to provide education for Thai people thoroughly and efficiently not less than 12 years and in national education plan issue 8 (1997 – 2001) and national economy and society development plan, National Education Act (1999) and educational policy of government aimed Thai children to think advance and be the person of learning and complete for both mind and body and intellect. They need to have knowledge, moral and are able to work and adapt to current situations and depend on themselves and able to live in Thai society and world society happily.

References

Banks, J. (1994). *Approaches to multicultural curriculum reform.* In J. Banks and C.Banks (Eds), Multicultural education: Issues and perspectives. Boston: Allyn & Bacon.

Bureau of Academic affair and Educational Standards. (2006). *Office of the Basic Education Commission indicator and learning department as per the core curriculum of Basic Education 2008.* Bangkok: Agricultural co-operative publishing of Thailand.

Chaiwat Padungpong. (2007). "Using arts to support accepting diversity of culture in multicultural society". *Educational Journal*, 18th year, 1st issue (January – June).

Cortes. (1996). *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching.* (5th ed.) Boston: Allyn and Bacon.

Prasit Lee Preecha and Mookdawan Sakboon. (2016). *Policy and educational management of government on tribes in the north of Thailand.* Social Sciences and Development Program, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.

Suthara Yothakhan. (1998). *Developing program of multicultural education in order to support understanding about themselves of Kindergarten children in the northeast.* Thesis of master of education, Early Childhood Education, Chulalongkorn University.

Wuttisak Pochanukul. (2008). *Multicultural Education.* Retrieved from http://www.pochanukul.com/?p=128#more-128

Zuriyatee Assoleeheen. (2010). *The result of using module lesson of Religion as per multicultural concept that has result is academic achievement of student in Pathomsueksa 5.* Graduate school. Islamic University Yala.

การออกแบบแผนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

DESIGN OF CREATIVE LEARNING PLANS IN SOCIAL STUDIES USING INFOGRAPHICS TECHNIQUE TO DEVELOP TECHNOLOGY COMPETENCY OF PRIMARY STUDENTS, TUNGFANGWITTAYA SCHOOL, LAMPANG PROVINCE

สวัสดิ์ ละคำปา ชรินทร์ มั่งคั่ง และ จารุณี มณีกุล

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

07

การออกแบบแผนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

DESIGN OF CREATIVE LEARNING PLANS IN SOCIAL STUDIES USING INFOGRAPHICS TECHNIQUE TO DEVELOP TECHNOLOGY COMPETENCY OF PRIMARY STUDENTS, TUNGFANGWITTAYA SCHOOL, LAMPANG PROVINCE

สวัสดิ์ ละคำปา

Sawat Lakumpa

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Master of Education Student, Program in Social Studies, Faculty of Education, Chiang Mai University

ชรินทร์ มั่งคั่ง และ จารุณี มณีกุล

Charin Mangkhang and Jarunee Maneekul

ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Curriculum Teaching & Learning, Faculty of Education, Chiang Mai University

(Received : November 08, 2018 ; Revised : December 11, 2018 ; Accepted : December 14, 2018)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง 2) เพื่อหาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง 3) เพื่อสร้างแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง ผู้ประเมินประกอบด้วย ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 2 คนและครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 2 คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้เป็นผู้ประเมิน รวมทั้งหมด 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมินชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการศึกษา พบว่า การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนทุ่งฝางวิทยาออกแบบโดยการนำเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ลำปางเขลางค์นครที่สร้างขึ้นมาแล้วนำกระบวนการสร้างอินโฟกราฟิก 5 ขั้นตอนใส่ในกิจกรรมการเรียนรู้

ของแผนการจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกขั้นตอนและนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้กลุ่มเป้าหมาย 9 คน ประเมิน ซึ่งผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนทุ่งฝางวิทยา ผลการประเมินมีความสมบูรณ์ถูกต้องและมีคุณภาพเหมาะสมมากที่สุด โดยซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31

การสร้างแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง สร้างโดยใช้เกณฑ์การประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีมีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางในการสร้างแบบการประเมิน นำไปให้กลุ่มเป้าหมาย 9 คน ประเมิน ผลการประเมินมีความสมบูรณ์ถูกต้องและมีคุณภาพเหมาะสมมากที่สุด โดยซึ่งมีค่าเฉลี่ย มีค่าเฉลี่ย 4.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31

การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้ครูผู้สอนมีเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ให้กับนักเรียนเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง และทำให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของตนเองและสังคม

คำสำคัญ: การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา อินโฟกราฟิก สมรรถนะ เทคโนโลยี

Abstract

The objectives of this study were to 1) design of learning plans using Info graphic technic to develop the competency of using technology creatively of primary students, Thungfangwittaya School, Lampang Province 2) find the quality of learning plans and the assessment of competency of using technology creatively of primary students, Thungfangwittaya School, Lampang Province 3) create the evaluated tools for competency in using technology creatively and learning plans using Infographics Technic of primary students, Thungfangwittaya School, Lampang Province. The assessor consisted of 5 primary teachers, 2 secondary teachers both of them teaching social studies and 2 teachers who teach in technologyby purposive sampling of assessor total 9 experts. The study tools were the assessments with 5 levels

The results of this study revealed that : the designing of learning plans using Info graphic technic to develop the competency of using technology creatively of primary students, Thungfangwittaya School, Lampang Province by using unit of Lampang khelangnakorn and doing activity in lesson plan with Info graphic technic via 9 experts for evaluation them. The designing of learning plans are complete and correct and the most appropriate quality for using the learning plans creatively in social studies as a point statistic the mean of 4.82 While the value of standard deviation is at 0.31

The creation of the evaluated tools for competency in using technology creatively of primary students, Thungfangwittaya School, Lampang Province by creating the criteria of the assessment of competency for primary students in using technology according to The core curriculum 2551 to be the guideline to create the assessment via 9 experts for evaluation them. The assessment of the competency in using technology creatively is creatively is the most appropriate quality for evaluation as a point statistic mean of 4.79 While the value of standard deviation is at 0.31

This study helps the teachers having the tools in teaching and enhance the knowledge and understanding for the students in their own locality and moreover, the students have the skill in using technology to develop the competence in using technology for themselves and social.

Keywords: Designing of creative learning plans, Social studies, Infographics, Competency, Technology

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีเนื้อหามากทำให้การจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนค่อนข้างยากและบางครั้งทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในรูปแบบการสอนเดิมๆ ส่งผลให้การเรียนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงคิดเทคนิคการเรียนการสอนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยการใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่น่าสนใจสามารถแก้ปัญหาการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาได้ และเนื่องจากการเรียนรู้ด้วยเทคนิคอินโฟกราฟิกจะต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ ทำให้เกิดความน่าสนใจส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับประถมศึกษาดีขึ้น

สังคมศึกษา คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์และวัฒนธรรม ช่วยพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาสังคมและบุคลิกภาพของนักเรียน เพื่อให้มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจและร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ ประกอบด้วยเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการ คือ มีเนื้อหาผสมผสานกัน โดยคัดเลือกมาจากสาขาวิชาต่างๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์จริยศาสตร์ และปรัชญา ฯลฯ แล้วจัดรวมเข้าเป็นหลักสูตรสังคมศึกษา โดยศึกษาทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต (เชษฐภูมิ วรรณไพศาล, 2560, 7) ทั้งนี้แผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้สอนมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้และดำเนินการสอนได้ราบรื่น (ชนาธิป พรกุล, 2551, 85) โดยแผนการจัดการเรียนรู้เป็นแผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนการจัดการเรียนรู้จะทำให้ผู้สอนมีการวางแผนวิธีสอนที่ดี มีคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้าด้วยตนเอง ทำให้ผู้สอนมีความมั่นใจใน การเรียนรู้ทราบถึงทิศทางในการสอนของตนรวมถึงทราบถึงสื่อและแหล่งเรียนรู้และวิธีวัดและประเมินผล นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้และพัฒนาแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษาอีกด้วย (เชษฐภูมิ วรรณไพศาล, 2560, 118)

ทั้งนี้ในยุคที่เทคโนโลยีพัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ของมนุษย์สูงมาก สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ สามารถช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากที่กระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศได้รับรู้และเรียนรู้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ดังนั้นเทคโนโลยีทางการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในวงการศึกษาเป็นอย่างมาก (ทิศนา แขมมณี, 2559, 8) ซึ่งเทคโนโลยีด้าน อินโฟกราฟิก (Infographic) หมายถึง ภาพหรือกราฟิกซึ่งบ่งชี้ถึงข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นสถิติ ความรู้ ตัวเลข ฯลฯ เรียกว่าเป็นการย่นย่อข้อมูลเพื่อให้ประมวลผลได้ง่ายเพียงแค่กวาดตามอง ซึ่งเหมาะสำหรับผู้คนในยุคไอทีที่ต้องการเข้าถึงข้อมูลซับซ้อนมหาศาลในเวลาอันจำกัดการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางหรือกราฟ ซึ่งเคยเป็นตัวเลือกที่ดีในการนำเสนอข้อมูล กลับกลายเป็นสิ่งที่น่าเบื่อเมื่อเทียบกับการนำเสนอข้อมูลด้วยกราฟิกที่สวยงามสะดุดตา ข้อมูลที่เป็นนามธรรมปริมาณมากเข้าใจยากน่าเบื่อให้กลายเป็นข้อมูลที่กระชับเข้าใจง่ายน่าสนใจและในปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยมในโลกของ โซเชียลเน็ตเวิร์ค (Social Network) (สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2559, 1) ซึ่งการจะใช้เทคโนโลยีดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นผู้ใช้จะต้องมีสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยี มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นความสามารถในการเลือกและ

ใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, 7)

จากการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษามีความสนใจเรียนในวิชาสังคมศึกษาค่อนข้างน้อย ขาดความสนใจศึกษาข้อมูลด้านสังคมศึกษาในท้องถิ่นชุมชนตนเอง ผลการเรียนบางคนยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจสนใจเกี่ยวกับจังหวัดของตนเองศึกษารวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับสำคัญและคุณค่าของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวที่มีต่อตนเองครอบครัวและสังคม รักผูกพันต่อท้องถิ่นของตนเองผ่านเทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นและทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสมกับวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง
2. เพื่อหาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง
3. เพื่อสร้างและหาคุณภาพแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 9 คน

ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ ใช้เนื้อหาการสอนวิชาสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เรื่อง ลำปางเขลางค์นคร จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ประวัติศาสตร์ลำปาง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง คนดีศรีลำปาง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ศาสนสถานของลำปาง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ภูมิศาสตร์ลำปาง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้แบบประเมินในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เรื่องลำปางเขลางค์นครโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ประวัติศาสตร์ลำปาง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง คนดีศรีลำปาง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ศาสนสถานของลำปาง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ภูมิศาสตร์ลำปาง

2. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกที่ส่งเสริมสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

3. แบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แผนการจัดการเรียนรู้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา

1.2 ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก ซึ่งมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน

1.3 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4 ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกจำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง

1.5 ผู้ศึกษานำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ ตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.6 ผู้ศึกษานำแผนการเรียนรู้ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คนประเมิน

2. แบบประเมินแผนจัดการเรียนรู้

2.1 ศึกษาหลักการและวิธีการสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้จากเอกสารหนังสือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วกำหนดกรอบในการจัดทำแบบประเมิน

2.2 สร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ประกอบด้วยองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนวิธีการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

2.3 นำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระตรวจสอบความเหมาะสม

2.4 ผู้ศึกษานำแผนการจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คนประเมิน

3. แบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์

3.1 ศึกษาหลักการและวิธีการสร้างแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์จากเอกสารหนังสือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วกำหนดกรอบในการจัดทำแบบประเมิน

3.2 สร้างแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ประกอบด้วยองค์ประกอบของแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี รูปแบบแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีและขั้นตอนวิธีการสร้างแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี

3.3 นำแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ที่จัดทำขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระตรวจสอบความเหมาะสม

3.4 ผู้ศึกษานำแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คนประเมิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการขอหนังสือเพื่อเก็บข้อมูลจากบัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงผู้เชี่ยวชาญประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและประเมินแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 9 คน นำหนังสือและแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่สร้างขึ้นและแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาไปให้ผู้ประเมินพร้อมทั้งนัดหมายขอรับผลการประเมิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

ได้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียน ในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ลำปางเขลางค์นคร จำนวน 6 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประวัติศาสตร์ลำปางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 คนดีศรีลำปาง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ศาสนสถานของลำปาง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ภูมิศาสตร์ลำปาง

2. ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประเมินคุณภาพ จำนวน 6 แผน โดยผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีความสมบูรณ์ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ลำปางเขลางค์นคร

แผนการจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ผลการประเมิน
1. สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก	4.78	0.37	มากที่สุด
2. ประวัติศาสตร์ลำปาง	4.82	0.32	มากที่สุด
3. คนดีศรีลำปาง	4.82	0.32	มากที่สุด
4. ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง	4.79	0.30	มากที่สุด
5. ศาสนสถานของเรา	4.87	0.26	มากที่สุด
6. ภูมิศาสตร์ลำปาง	4.84	0.30	มากที่สุด
โดยรวม	**4.82**	**0.31**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ลำปางเขลางค์นคร โดยภาพรวมมีคุณภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มีความเหมาะสมมากที่สุดในทุกแผน คือ สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก ประวัติศาสตร์ลำปาง คนดีศรีลำปาง ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง ศาสนสถานของเรา และภูมิศาสตร์ลำปาง สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ทุกแผน

3. ผลการสร้างแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

ผลการสร้างได้แบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 เลือกและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม และตัวชี้วัดที่ 2 มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี

ตัวชี้วัดที่ 1 เลือกและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม มีจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม 2) การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม 3) การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการทำงานและนำเสนอผลงานอย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม และ 4) การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม

ตัวชี้วัดที่ 2 มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี มีจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหา หรือความต้องการ 2) การรวบรวมข้อมูล 3) การออกแบบและปฏิบัติการ และ 4) การประเมินผล

4. ผลการหาคุณภาพแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง

หลังจากพัฒนาแบบประเมินเรียบร้อยได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเครื่องมือและนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน หาคุณภาพของแบบประเมิน โดยสรุป แบบประเมิน มีความสมบูรณ์ ถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปางได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการหาคุณภาพแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

รายการประเมินรายด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ผลการประเมิน
ตัวชี้วัดที่ 1 เลือกและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม			
1. การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
2. การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม	4.88	0.33	มากที่สุด
3. การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการทำงานและนำเสนอผลงานอย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม	4.88	0.30	มากที่สุด
4. การเลือกและใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณธรรม	4.55	0.52	มากที่สุด
รวม	**4.82**	**0.29**	**มากที่สุด**
ตัวชี้วัดที่ 2 มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี			
1. การกำหนดปัญหา หรือความต้องการ	4.66	0.50	มากที่สุด
2. การรวบรวมข้อมูล	4.55	0.52	มากที่สุด
3. การออกแบบและปฏิบัติการ	4.88	0.33	มากที่สุด
4. การประเมินผล	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	**4.77**	**0.33**	**มากที่สุด**
โดยรวม	**4.79**	**0.31**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า แบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยรวมมีคุณภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มีความเหมาะสมมากที่สุดในทุกข้อ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปางได้

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง จำนวน 6 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก ประวัติศาสตร์ลำปาง คนดีศรีลำปาง ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง ศาสนสถานของลำปางและภูมิศาสตร์ลำปาง ผลประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยสรุป แผนการจัดการเรียนรู้ มีความสมบูรณ์ถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ทุกแผน ทั้งนี้เพราะในขั้นตอนการพัฒนาสร้างแผนเป็นไปอย่างมีกระบวนการและครอบคลุม โดยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กรมวิชาการ, 2551) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อการศึกษาและความรู้ด้านอินโฟกราฟิกจากสถาบันดำรงราชานุภาพสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2559) และได้พัฒนาแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยมี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 เลือกและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม จำนวน 4 ข้อ และ ตัวชี้วัดที่ 2 มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี จำนวน 4 ข้อ ซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรวนา รัตนชูโต (2559) ที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้จะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจสนใจเกี่ยวกับจังหวัดของตนเอง รักผูกพันต่อท้องถิ่นของตนเองผ่านเทคนิคอินโฟกราฟิกที่มีความน่าสนใจและจะส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสมกับวัย มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิชพร นามวงศ์ (2560) ที่ได้นำรูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์มาช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียน ในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ลำปางเขลางค์นคร จำนวน 6 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษากับอินโฟกราฟิก ประวัติศาสตร์ลำปาง คนดีศรีลำปาง ผลิตภัณฑ์ดีลำปาง ศาสนสถานของลำปาง และภูมิศาสตร์ลำปาง โดยผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีความสมบูรณ์ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ และจากผลการศึกษาได้แบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิก เพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนทุ่งฝางวิทยา จังหวัดลำปาง โดยมี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 เลือกและใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม และ ตัวชี้วัดที่ 2 มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี โดยแบบประเมินมีความสมบูรณ์ ถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด การศึกษาครั้งนี้ทำให้ครูผู้สอนมีเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ให้กับนักเรียนเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง และทำให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของตนเองและสังคม ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจสนใจเกี่ยวกับจังหวัดของตนเองศึกษารวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับสำคัญและคุณค่าของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวที่มีต่อตนเองครอบครัวและสังคม รักผูกพันต่อท้องถิ่นของตนเองผ่านเทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นและทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสมกับวัยต่อไป

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนและแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนครูผู้สอนควรศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินให้เข้าใจก่อนนำไปใช้

1.2 แผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนและแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนนอกจากตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญแล้วควรมีการทดลองใช้จริงกับผู้เรียนด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกและแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในระดับชั้นอื่นๆ ด้วย

2.2 ควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนและแบบประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาไปใช้กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้คนอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร.

ชนาธิป พรกุล. (2551). *การออกแบบการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศึกษา: หลักการและการประยุกต์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: บริษัทคลองช่าง พริ้นติ้ง จำกัด.

ทิชพร นามวงศ์. (2560). การออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal Science and Technology*, *4*(4), 14-25.

ทิศนา แขมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน.* พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรวนา รัตนชูโชค. (2559). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการศึกษาในด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 17*(1), 69-80.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2559). *ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายด้วย Infographics*. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทบพิธการพิมพ์ จำกัด.

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

การพัฒนาเครื่องบริหารปอด เพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ

DEVELOPMENT OF SPIROMETER
TO SOLVE THE PROBLEM OF RESPIRATORY SYSTEM

นิกร ยาอินตา บุศรา โพธิสุข บุญญาดา ประภัทรสิริ เมธัส กวินกุล
วัชรวลี ยาอินตา และ วรรณชนก โตวิชา

08

การพัฒนาเครื่องบริหารปอด เพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ

DEVELOPMENT OF SPIROMETER
TO SOLVE THE PROBLEM OF RESPIRATORY SYSTEM

นิกร ยาอินตา และ บุศรา โพธิสุข
Nikorn Ya-inta and Bursara Phothisuk
อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Professor Lamphun Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
บุญญาดา ประภัทรสิริ, เมธัส กวินกุล, วัชรวลี ยาอินตา และ วรรณชนก โตวิชา
Bunyada Prapattarasiri, Methas Kawinkul, Watcharawali Ya-inta and Wanchanok Towitcha
นักวิจัยอิสระ
Independent researcher
(Received : April 25, 2019 ; Revised : May 27, 2019 ; Accepted : May 29, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาสุขภาวะพร่องในระบบทางเดินหายใจ สร้างเครื่องบริหารปอด และศึกษาผลการใช้เครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ อาสาสมัครผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) และอาสาสมัครที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี ในเขตเทศบาลตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 50 ตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมักพบปัญหาระบบทางเดินหายใจ คือ ความจุของปอดจะลดลง อันเป็นสาเหตุให้เกิดภาวะปอดแฟบได้ง่าย และยังพบโรคเกี่ยวกับระบบหายใจ คือ โรคหอบหืด วัณโรค โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง และโรคถุงลมโป่งพอง ดังนั้น แนวทางที่จะช่วยให้ปอดขยายได้คือ การบริหารปอดด้วยวิธีการดูดลมเข้าปอดจะทำให้ร่างกายได้รับออกซิเจนมากขึ้น ช่วยให้การหายใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น การผลิตเครื่องบริหารปอดแบบ Incentive Spirometer NK1 จึงเป็นการพัฒนาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยขยายปอด ซึ่งได้ออกแบบตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และมีการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 โดยได้ใช้หลักการแทนที่ลมด้วยน้ำ เพื่อวัดปริมาตรอากาศที่จะเข้าปอด ผลการใช้เครื่องบริหารปอดแบบ Incentive Spirometer NK1 พบว่าไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ทดสอบแต่อย่างใด แต่ได้ส่งผลดีต่อผู้ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงมีแนวโน้มลดลงหลังการทดสอบร้อยละ 77.27 และในผู้สูงอายุสามารถช่วยเพิ่มปริมาตรอากาศให้แก่ปอดได้ในระดับดี (940 ซีซี) และในระดับดีมาก (1,233 ซีซี) กับกลุ่มปกติ

คำสำคัญ: เครื่องบริหารปอด ระบบทางเดินหายใจ สุขภาวะ

Abstract

This research aims to study the problems of health in the respiratory system, the make the Spirometer and to study the effect of using the Spirometer to problem solving of health in the respiratory system that is an experimental research. The populations used in the research have 2 groups, including elderly volunteers (aged over 60 years old) and volunteers under 60 years old in the area of Tha Klwang Municipality, Saraphi District, Chiang Mai Province. The populations used in collecting data are 50 samples.

It was found that the elderly often find the problem of respiratory system, including the capacity of the lungs will decrease which is leading to Atelectasis to the elderly easily and it still found the diseases of respiratory system, namely Asthma, Tuberculosis, Chronic Obstructive Pulmonary Disease and Emphysema. Therefore, a way to be able to help the lungs expansion that is to exercise the lungs by means of wind suction that will make the body to get more oxygen and help to breathe more efficiently The production of an Incentive Spirometer NK1 is to develop for using as a tool to help the lungs expansion that is designed according to scientific principles and the effectiveness of the Incentive Spirometer by using the principle of replacing the wind with water in order to measure the volume of air that will go into the lungs. The result of using Spirometer in the Incentive Spirometer NK1 found that does not negatively affect to health of the tester in any way, but there is good result for those who have high blood pressure by having the trend of decreasing after the test of 77.27 percent, in the elderly can help increase the air volume to the lungs at good level (940 cc.), and at a very good level (1233 cc.) with normal group.

Keywords: Spirometer, Respiratory, Health

บทนำ

สถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 คือ ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน อาจเทียบอย่างง่ายว่ามีขนาดประมาณ 1 ใน 25 ของเส้นผ่านศูนย์กลางของเส้นผมมนุษย์ เล็กขนาดที่ขนจมูกของมนุษย์นั้นไม่สามารถกรองได้ ทำให้ฝุ่นละอองชนิดนี้สามารถแพร่กระจายเข้าสู่ทางเดินหายใจ กระแสเลือด และแทรกซึมสู่กระบวนการทำงานในอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เพิ่มความเสี่ยงเป็นโรคเรื้อรัง โดยที่ PM 2.5 เกิดขึ้นได้จาก 2 ปัจจัยหลักคือ 1) แหล่งกำเนิดโดยตรง ได้แก่ 1.1) การเผาในที่โล่ง ปล่อย PM 2.5 มากที่สุด โดยมาจากการเผาในพื้นที่เพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อป้อนเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานการผลิตอาหารของบริษัทอุตสาหกรรมเกษตรขนาดใหญ่ในภาคเหนือตอนบนของไทยและภูมิภาคลุ่มน้ำโขง รวมไปถึงหมอกควันพิษข้ามพรมแดน 1.2) การคมนาคมขนส่ง โดยมาจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงทั้งดีเซลและแก๊สโซฮอล์เป็นหลัก อีกทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดของออกไซด์ของไนโตรเจน (NOx) และซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2) อีกด้วย 1.3) การผลิตไฟฟ้ามีสัดส่วนในการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2) และออกไซด์ของไนโตรเจน (NOx) สู่ชั้นบรรยากาศมากที่สุด และ 1.4) อุตสาหกรรมการผลิต โดยพบมากที่สุดในพื้นที่เขตควบคุมมลพิษมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งเกิดจากสารอินทรีย์ระเหยง่ายจากสารเคมีและอุตสาหกรรม 2) การรวมตัวของก๊าซอื่นๆ ในบรรยากาศ โดยเฉพาะซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2) และออกไซด์ของไนโตรเจน (NOx) รวมทั้งมีสารปรอท (Hg), แคดเมียม (Cd), อาร์เซนิก (As) หรือโพลีไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอน (PAHs) ที่ล้วนแล้วแต่เป็นสารพิษที่เป็นอันตรายต่อร่างกายของมนุษย์ (จินตนา ประชุมพันธ์, 2561) และ

ในปี 2560 ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน PM 2.5 เฉลี่ย 24 ชั่วโมงตรวจวัดได้ในช่วง 2-116 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ค่าสูงสุดเฉลี่ย 74 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร เกินมาตรฐาน 14 จาก 18 จังหวัด ที่มีการตรวจวัด (กรมควบคุมมลพิษ, 2560, 7)

ฝุ่นละอองขนาดเล็กสามารถก่อให้เกิดอันตรายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพประชาชน เนื่องจากเมื่อเข้าสู่ร่างกายของมนุษย์ทางระบบทางเดินหายใจ จะทำลายอวัยวะของระบบทางเดินหายใจโดยตรง และยังทำให้เกิดการระคายเคืองตา ระคายคอ แน่นหน้าอก หายใจถี่ หลอดลมอักเสบ เกิดหอบหืด ถุงลมโป่งพอง และอาจเกิดโรคระบบทางเดินหายใจ โดยเส้นทางของฝุ่นละอองขนาดเล็กที่เข้าสู่ทางเดินหายใจนั้นขึ้นอยู่กับขนาด รูปร่างและความหนาแน่น รวมถึงลักษณะของลมหายใจร่วมด้วย (วนิดา จีนศาสตร์, 2551) และจากข้อมูลผู้ป่วยในสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พบว่า แนวโน้มอัตราการเกิดกลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจต่อประชากร 100,000 คน ของผู้ที่ใช้สิทธิ์ประกันสุขภาพถ้วนหน้าในกลุ่ม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี และเพิ่มสูงมากขึ้นในปี พ.ศ.2555 (สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ โล่ห์เลขา (2560) นายกแพทยสภา ที่ได้เปิดเผยตัวเลขที่น่าเป็นห่วงของจำนวนประชากรที่กำลังประสบปัญหาการป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจ โดยพบว่า อัตราการเกิดของโรคเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี ร้อยละ 20-30 เป็นเด็กที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป เนื่องมาจากมลพิษทางอากาศ ฝุ่นควันต่างๆ เป็นตัวกระตุ้นให้ภูมิต้านทานลดต่ำลง และส่งผลต่อการเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นโรคทางเดินหายใจอักเสบ และโรคทางเดินหายใจชนิดรุนแรงขึ้น เช่น มะเร็งปอด โรคถุงลมโป่งพอง หอบหืด เป็นต้น

สำหรับปัญหาระบบทางเดินหายใจของผู้สูงอายุนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะระบบหายใจ กล่าวคือ เนื้อปอด จะสูญเสียความยืดหยุ่น เมื่อร่วมกับสภาวะที่ทรวงอกขยายตัวไม่ได้เต็มที่ ทำให้การไหลเวียนของก๊าซในปอดไม่ดีเท่าที่ควร เกิดการคั่งของก๊าซในปอด ส่วนที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนก๊าซออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ นอกจากนั้นผนังที่เป็นทางผ่านของการแลกเปลี่ยนก๊าซทั้ง 2 หนาตัวขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุทนต่อสภาวะที่ต้องการออกซิเจนเพิ่มขึ้นไม่ได้ดีเท่าที่ควร เช่น ขณะออกกำลังกาย (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2552) จากภาวะถดถอยของโครงสร้างระบบหายใจที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ กระทบต่อความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหายใจ ความสามารถในการหดกลับของปอดและทรวงอก แรงต้านต่อการไหลของอากาศ การระบายอากาศและการแลกเปลี่ยนแก๊ส และกลไกป้องกันตัวเองของทางเดินหายใจซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการลดลงของปริมาตรปอดการคั่งค้างของเสมหะ และการเพิ่มงานของการหายใจตามมา ทั้งนี้ เทคนิคทางกายภาพบำบัดทรวงอกถือเป็นแนวทางการจัดการปัญหาที่ผู้สูงอายุสามารถฝึกปฏิบัติ เพื่อชะลอหรือลดความผิดปกติที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง ภายหลังได้รับคำแนะนำจากนักกายภาพบำบัด (เมธี จินะโกฏิ และการันต์ พงษ์พานิช, 2561)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ โดยจะประดิษฐ์เครื่องบริหารปอดจากวัสดุที่ใช้แล้วทางการแพทย์และใช้วิธีทดสอบประสิทธิภาพตามหลักวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ผลการใช้เครื่องบริหารปอดอันจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยระบบทางเดินหายใจและผู้สูงอายุต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาปัญหาสุขภาวะพร่องในระบบทางเดินหายใจ สร้างเครื่องบริหารปอด และศึกษาผลการใช้เครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องในระบบทางเดินหายใจ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบทดลอง เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องบริหารปอดที่ประดิษฐ์จากกระบอกฉีดยาขนาด 200 ซีซี (NK1) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

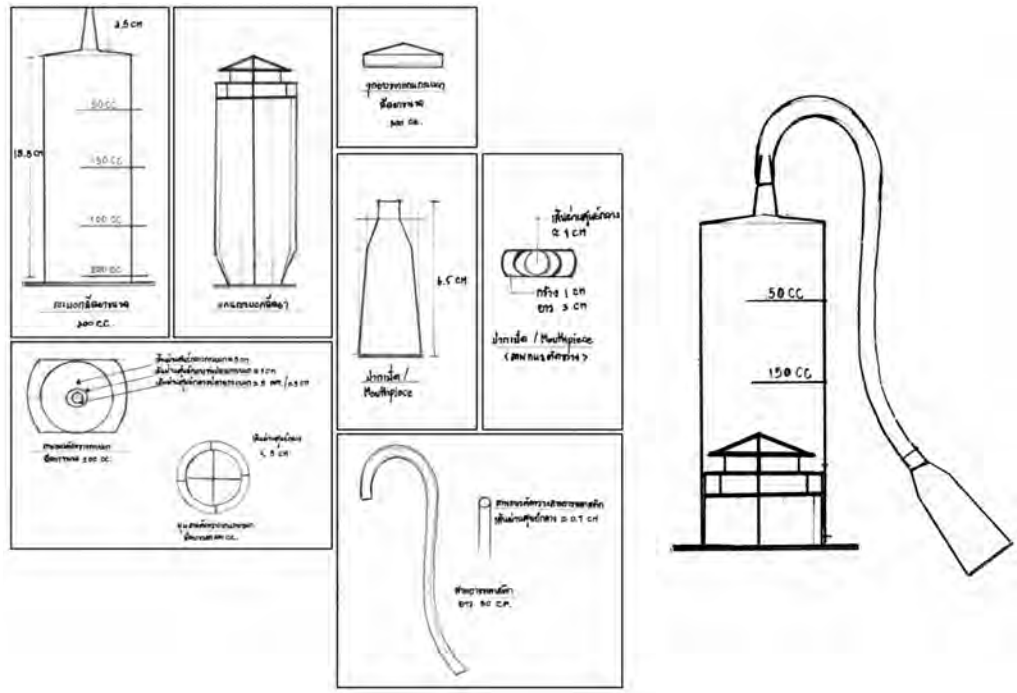
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ อาสาสมัครที่เป็นผู้สูงอายุ คือมีอายุ 60 ปีขึ้นไป และอาสาสมัครกลุ่มปกติ คือมีอายุต่ำกว่า 60 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่อาศัยอยู่ในตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เรียกว่า กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มที่ 2 มีอายุน้อยกว่า 60 ปี เรียกว่า กลุ่มปกติ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความยินดีเข้าร่วมการทดลองในครั้งนี้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของประชากรโดยอธิบายให้ประชากรได้รับทราบและเข้าใจขั้นตอนการดำเนินวิจัยทุกขั้นตอนก่อนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ การตอบคำถามและข้อมูลทุกอย่างเป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยต่อผู้ที่เกี่ยวข้องจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากประชากร ภายหลังสิ้นสุดการทดลอง ผลการทดลองนำเสนอในภาพรวม ในระหว่างการดำเนินการวิจัย ประชากรสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการทำงานของเครื่องบริหารปอดรวมถึงศึกษาการออกแบบและการประดิษฐ์เครื่องบริหารปอดจากกระบอกฉีดยา และขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ จำนวน 2 คน แล้วทำการสร้างเครื่องมือจนเสร็จและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขจนแล้วเสร็จจึงนำไปใช้กับการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท คือ แบบบันทึกผลการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 (NK1 เป็นชื่อย่อที่ตั้งจากชื่อผู้วิจัยหรือเจ้าของผลงาน) ซึ่งเป็นเครื่องบริหารปอดชนิดดูดลมเข้าปอด เพื่อเอาปริมาตรอากาศที่ดูดเข้าไปขยายความจุของปอด ช่วยให้ร่างกายได้รับออกซิเจนมากขึ้น กระตุ้นกล้ามเนื้อกะบังลมให้การหายใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น ปอดขยายตัวได้ดีขับเสมหะ โรคระบบทางเดินหายใจในผู้ป่วย หรือผู้ที่มีพยาธิสภาพทางปอดและป้องกันภาวะปอดแฟบในผู้ป่วยที่ต้องผ่าตัด และผู้สูงอายุ เครื่องบริหารปอดนี้ ประกอบด้วย กระบอกฉีดยาพลาสติกขนาด 200 ซีซี ท่อพลาสติกขนาด 50 เซนติเมตร และตัวปากดูด

ภาพที่ 1 การออกแบบเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1

สำหรับการประดิษฐ์เครื่องมือทดสอบปริมาตรของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 นั้น เนื่องจากหลักการทำงานของ Incentive Spirometer เป็นการดูดลมเข้าปอดในปัจจุบันยังไม่มีเครื่องมือวัดปริมาตรลมเข้าปอดทางตรงได้ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงออกแบบและประดิษฐ์เครื่องมือวัดประสิทธิภาพของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 ด้วยหลักการการแทนที่ลมด้วยน้ำ (เครื่อง Volume Test) เพื่อวัดปริมาตรอากาศที่จะเข้าปอดได้ และได้ทำการทดสอบปริมาตรอากาศของเครื่อง spirometer NK1 กับเครื่อง Volume Test ซึ่งจากการนำเครื่อง Incentive Spirometer NK1 ไปทดสอบหาชุดที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยได้คัดเลือกใช้ Incentive Spirometer NK1 ที่เจาะรูขนาด 5 มิลลิเมตร

ภาพที่ 2 เครื่องมือวัดประสิทธิภาพของเครื่องบริหารปอดด้วยหลักการการแทนที่ลมด้วยน้ำ

การดำเนินการทดลอง

ในขั้นตอนการดำเนินการทดลองนี้ ผู้วิจัยทำการทดลองในรูปแบบของการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 กับกลุ่มอาสาสมัคร โดยมีรายละเอียดการทดลองคือ การทดสอบประสิทธิภาพเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 โดยทดลองกับกลุ่มอาสาสมัครจำนวน 50 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มปกติ ตามขั้นตอนดังนี้

1. แนะนำโปรแกรมการทดลองใช้เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1

2. เตรียมความพร้อมของอาสาสมัครก่อนการทดลองด้วยการตรวจร่างกาย โดยสอบถามประวัติส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก โรค และตรวจร่างกายด้วยการวัดค่าความดันโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ และระดับออกซิเจนในเลือด เพื่อให้ผู้ควบคุมการทดลองอันประกอบด้วยแพทย์ และผู้วิจัยได้ประเมินสุขภาพร่างกายของอาสาสมัครว่ามีความพร้อมในการทดลองหรือไม่ หากพบว่า อาสาสมัครคนใดมีปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดอันตรายระหว่างการทดสอบ ให้ทำการระงับการทดลองกับอาสาสมัครที่คนนั้น

3. ทำการทดลองโดยใช้เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 โดยการดูดลมเข้าปอดจำนวน 10 ครั้ง ในระยะเวลาต่อเนื่องโดยไม่พัก หลังจากนั้น ให้อาสาสมัครพัก 10 นาที

4. ทำการวัดค่าความดันโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ และระดับออกซิเจนในเลือด ซึ่งเป็นการวัดค่าการตรวจสุขภาพร่างกายหลังการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำโดยการแบบบันทึกทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการจดบันทึก เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้น ทำการการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล โดยวิเคราะห์จำนวนและค่าร้อยละ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก และโรค

2. วิเคราะห์ผลการตรวจร่างกาย เป็นการเปรียบเทียบผลก่อนการทดลองและหลังการทดลองของค่าความดันโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ ระดับออกซิเจนในเลือด โดยกำหนดค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองและหลังการทดลองต่างกันไม่เกินร้อยละ 10 ของค่าในแต่ละหัวข้อ

3. วิเคราะห์ผลการทดลองใช้เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 โดยวิเคราะห์จากจำนวนปริมาตรอากาศที่ดูดได้ใน 10 ครั้ง และหาค่าเฉลี่ยปริมาตรอากาศที่ดูดได้ต่อลูกบาศก์เซนติเมตร

ผลการวิจัย

1. ปัญหาสุขภาวะพร่องในระบบทางเดินหายใจ

ระบบทางเดินหายใจของมนุษย์เป็นชุดอวัยวะที่มีหน้าที่ในการรับออกซิเจนและขับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ อวัยวะหลักของระบบทางเดินหายใจคือ ปอด ซึ่งทำการแลกเปลี่ยนก๊าซในขณะที่เราหายใจ เซลล์เม็ดเลือดแดงทำหน้าที่ลำเลียงออกซิเจนจากปอดและนำไปยังอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่จำเป็นต้องใช้ ดังนั้น มลพิษทางอากาศ ฝุ่นควัน ต่างๆ ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญต่อการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ โรคภูมิแพ้ หอบหืด มะเร็งปอด เป็นต้น สำหรับการทำงานของระบบทางเดินหายใจของผู้สูงอายุนั้น พบว่า ผู้สูงอายุมักพบปัญหาระบบทางเดินหายใจ คือ ความจุของปอดจะลดลง ทำให้มีปริมาตรของอากาศค้างในปอดเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากความยืดหยุ่นของเนื้อปอด หลอดลมลดลง เยื่อหุ้มปอดแห้งทึบ เป็นสาเหตุนำไปสู่การลดการขยายตัวของปอด และในผู้สูงอายุยังพบโรคเกี่ยวกับระบบหายใจ คือ โรคหอบหืด วัณโรค โรคปอดอุดกั้นเรื้อรังในผู้สูงอายุ และโรคถุงลมโป่งพอง

2. การสร้างเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ

การสร้างเครื่องบริหารปอดนี้ ประกอบด้วย กระบอกฉีดยาพลาสติกขนาด 200 ซีซี ท่อพลาสติกขนาด 50 เซนติเมตร และตัวปากดูด สำหรับอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในการประดิษฐ์คือ ใบเลื่อย กาวแท่งพร้อมปืนอัดกาว สว่านเจาะรู กระดาษทรายอ่อน การประดิษฐ์เครื่องบริหารปอดมีแนวคิดเหมือนกับกระบอกเครื่องสูบลมยางรถด้วยมือแบบโบราณ โดยเปรียบเทียบการสูบยางรถโดยวิธีการดันลมเข้ายาง แต่เครื่องบริหารปอดเป็นการดูดลมเข้า

วิธีการสร้างเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 มีขั้นตอน คือ 1) เจาะรูที่โคนกระบอกฉีดยา 2) ตัดแกนกระบอกสูบยาว 3) นำชิ้นส่วนทั้ง 2 มาประกอบเข้าด้วยกัน 4) ต่อท่อยาง พร้อมปากเป็ดกับส่วนปลายของกระบอก 5) ตรวจดูความเรียบร้อย ความคล่องตัวในการเคลื่อนที่ของลูกลอย 6) ทดสอบดูดลมพร้อมกับสังเกตการณ์เคลื่อนที่ของลูกลอย

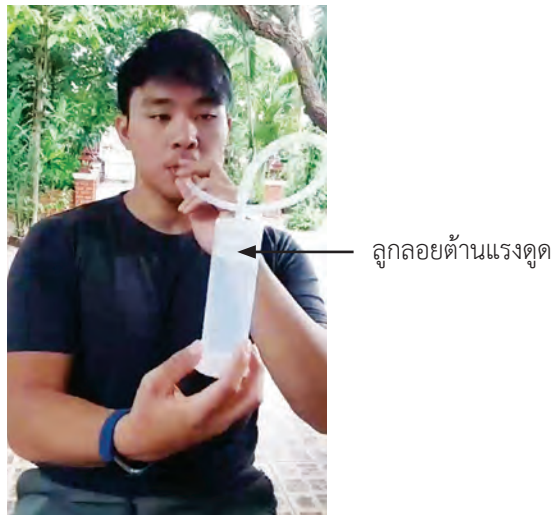
สำหรับการทดสอบปริมาตรของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 ผู้วิจัยได้ใช้หลักการ การแทนที่ลมด้วยน้ำ เพื่อวัดปริมาตรอากาศที่จะเข้าปอดได้ โดยมีอุปกรณ์การประดิษฐ์ คือ แกลลอนขนาดบรรจุ 4 ลิตร 2 แกลลอน คือ แกลลอน A และแกลลอน B ท่อขนาด 6 หุนยาว 4 นิ้ว สายยางขนาด 7 มิลลิเมตร 2 เส้น ยาวเส้นละ 15 เซนติเมตร ท่อพลาสติกขนาด 7 มิลลิเมตร ยาว 4 เซนติเมตร 2 ท่อ และกาวแท่งและปืนยิงกาวแท่ง

วิธีการสร้างเครื่องทดสอบปริมาตรของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 คือ 1) เชื่อมแกลลอนทั้งสองด้วยท่อขนาด 6 หุน อุดรอยรั่วด้วยกาวแท่ง แล้วนำไปวางในถาด และเททับด้วยเรซิ่นบริเวณก้นแกลลอน 2) ผสมน้ำหวานสีแดง (เพื่อให้มองระดับน้ำได้ชัดเจน) แกลลอนละ 2.5 ลิตร จากนั้นก็ทำเครื่องหมายปริมาตรน้ำครั้งละ 100 ซีซี จนสูงสุดประมาณ 1500 ซีซี 3) เจาะรูฝาปิดแกลลอน A จำนวน 2 รู ใส่หลอดพลาสติกขนาด 7 มิลลิเมตร ใช้ 2 หลอด และต่อด้วยท่อพลาสติกทั้งสองท่อยาวเส้นละ 15 เซนติเมตร 4) เติมน้ำในแกลลอนที่เชื่อมต่อกันแล้วครั้งละ 200 ซีซี เพื่อให้น้ำขึ้นด้านละ 100 ซีซี และทำเครื่องหมายไว้จนถึงขีดสูงสุด (ตามภาพ) จากการทำเครื่องหมายได้จำนวนปริมาตรน้ำ 25 ขีด (2,500 ซีซี)

ในการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องทดสอบปริมาตรของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 นั้น ผู้วิจัยได้ทำการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญถึงความเที่ยงและประสิทธิภาพตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาและยืนยันประสิทธิภาพของเครื่องทดสอบปริมาตรของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 เป็นที่เรียบร้อย และสรุปได้ว่าขนาดของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 รุ่นขนาด 5 มิลลิเมตร มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการทดสอบกับกลุ่มประชากร

ภาพที่ 3 เตรียมความพร้อมก่อนการทดสอบ (ลูกลอยต้านแรงดูดจะอยู่ด้านล่างสุด)

ภาพที่ 4 การดูดอากาศเข้าปอด (ลูกลอยต้านแรงดูดจะอยู่ด้านบนสุด)

3. ผลการใช้เครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

การศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชากร (กลุ่มอาสาสมัคร) ในตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตาม เพศ อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก และโรค โดยแบ่งกลุ่มประชากร (กลุ่มอาสาสมัคร) จำนวน 50 คน ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 22 คน และทำการทดสอบกลุ่มปกติ จำนวน 28 คน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 77.27 มีอายุระหว่าง 70-79 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 ส่วนใหญ่มีส่วนสูงระหว่าง 150-159 เซนติเมตร จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 68.18 น้ำหนักส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 50-59 กิโลกรัม จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 และมีโรคประจำตัว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 86.36 ซึ่งโรคประจำตัวของผู้สูงอายุนั้นพบว่า ผู้สูงอายุจำนวน 8 คน มีโรคประจำตัวมากกว่า 1 โรคขึ้นไป โรคประจำตัวที่พบมากที่สุดได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง จำนวน 11 คน รองลงมาได้แก่ โรคเบาหวาน จำนวน 6 คน โรคไขมันในเลือด จำนวน 4 คน โรคกระเพาะอาหาร จำนวน 3 คน โรคไทรอยด์ จำนวน 2 คน โรคกระดูกทับเส้น จำนวน 3 คน และเป็นโรคเก๊าท์ โรคพาร์กินสัน โรคเวียนศีรษะ จำนวนโรคละ 1 คน

กลุ่มปกติส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 96.43 มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 82.14 มีส่วนสูงระหว่าง 150-159 เซนติเมตร จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 89.29 มีน้ำหนักระหว่าง 50-59 กิโลกรัม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57 และมีโรคประจำตัว จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 64.29 ซึ่งโรคประจำตัวของกลุ่มปกตินั้น พบว่า กลุ่มปกติจำนวน 4 คน มีโรคประจำตัวมากกว่า 1 โรคขึ้นไป โรคประจำตัวที่พบมากที่สุดได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง จำนวน 7 คน รองลงมาได้แก่ โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือด จำนวนโรคละ 4 คน โรคไทรอยด์ จำนวน 2 คน และโรคหัวใจขาดเลือด โรคแพ้ภูมิคุ้มกันตัวเอง (SLE Systemic Lupus Erythematosus) โรคไขมันพอกตับ โรคภูมิแพ้ จำนวนโรคละ 1 คน

3.2 ผลวิเคราะห์การตรวจร่างกาย

จากการวิเคราะห์ผลการตรวจร่างกาย โดยการเปรียบเทียบค่าก่อนและหลังการใช้เครื่อง Incentive Spirometer NK1 ของประชากร (กลุ่มอาสาสมัคร) พบว่า ความดันโลหิตของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ก่อนและหลังทดสอบไม่ปกติ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 59.09 ทั้งนี้ จากการเปรียบเทียบความดันโลหิตมีแนวโน้มลดลงหลังการทดสอบร้อยละ 77.27 อัตราการเต้นของหัวใจของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังทดสอบ ส่วนใหญ่ปกติ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 81.82 อัตราการหายใจของผู้สูงอายุ และระดับออกซิเจนในเลือดของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังทดสอบ มีความปกติทั้งหมด จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ในกลุ่มปกติ พบว่า ความดันโลหิตของกลุ่มปกติส่วนใหญ่ ก่อนและหลังทดสอบการใช้เครื่อง Incentive Spirometer NK1 พบว่า ส่วนใหญ่ปกติ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57 ทั้งนี้ ความดันโลหิตมีแนวโน้มลดลงหลังการทดสอบร้อยละ 50.00 อัตราการเต้นของหัวใจของกลุ่มปกติ ก่อนและหลังทดสอบ ส่วนใหญ่ปกติ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 82.14 อัตราการหายใจของกลุ่มปกติ และระดับออกซิเจนในเลือดของกลุ่มปกติ ก่อนและหลังทดสอบมีความปกติทั้งหมด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุได้ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ค่าชีพจร ค่าอัตราการหายใจ และระดับออกซิเจน ส่วนค่าความดันโลหิต มีความแตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับกลุ่มปกติ พบว่า ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกข้อ

3.3 ผลการทดลองใช้เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1

กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ปริมาตรอากาศที่ดูดได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดี (940 ซีซี) และเมื่อจำแนกเป็นค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุด พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (968 ซีซี) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด (882 ซีซี)

กลุ่มปกติ พบว่า ปริมาตรอากาศที่ดูดได้ของกลุ่มปกติ โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก (1,233 ซีซี) และเมื่อจำแนกเป็นค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุด พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (1,261 ซีซี) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด (1,168 ซีซี)

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่า ในผู้สูงอายุจะประสบปัญหาการทำงานของระบบทางเดินหายใจ คือ ความจุของปอดจะลดลง ทำให้มีปริมาตรของอากาศค้างในปอดเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากความยืดหยุ่นของเนื้อปอด หลอดลมลดลง เยื่อหุ้มปอดแห้งทึบ เป็นสาเหตุนำไปสู่การลดการขยายตัวของปอด ซึ่งแนวทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยให้ปอดขยายได้คือ การออกกำลังกายปอดด้วยวิธีการดูดลม ดังนั้น จึงต้องมีการช่วยขยายปอดให้หายใจได้มากขึ้น อัตราการแลกเปลี่ยนแก๊สได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของจริยา พรหมสุวรรณ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประสิทธิผลการฟื้นฟูสมรรถภาพปอดต่อการลดอาการหายใจลำบากในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง” พบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพปอดมีองค์ประกอบที่สำคัญในแต่ละรูปแบบ ได้แก่ การออกกำลังกายกล้ามเนื้อร่างกายส่วนบน การออกกำลังกายกล้ามเนื้อร่างกาย

ส่วนล่าง การออกกำลังกายกล้ามเนื้อที่ใช้ในการหายใจ ดังนั้น ปัญหาสุขภาวะพร่องในระบบทางเดินหายใจ สามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการออกกำลังกล้ามเนื้อที่ใช้ในการหายใจด้วยวิธีการดูดลมเข้าปอด

2. จากการวิจัยพบว่า การผลิตเครื่องบริหารปอดแบบ Incentive Spirometer NK1 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยขยายปอด ทำให้ร่างกายได้รับออกซิเจนมากขึ้น กระตุ้นกล้ามเนื้อกะบังลม ช่วยให้การหายใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น เครื่องบริหารปอดนี้ไม่เพียงแต่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเท่านั้น ผู้ป่วยที่ผ่าตัดและคนปกติทั่วไปสามารถนำไปใช้กับการบริหารปอดให้ปอดทำงานดีขึ้นได้ ขณะเดียวกัน เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 ได้ผลิตจากวัสดุทางการแพทย์ คือ กระบอกฉีดยาขนาด 200 ซีซี นำมาผ่านกระบวนการดัดแปลงให้เป็นเครื่องบริหารปอดที่มีราคาถูก หากเทียบกับเครื่อง Spirometer ที่วางจำหน่ายตามท้องตลาด และเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 มีความแข็งแรง ทนทาน ไม่แตกหักง่าย เครื่องนี้มีความเป็นไปได้ของโอกาสที่จะสามารถผลิตเพื่อการแจกจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยได้อย่างทั่วถึง

หลักการออกแบบเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 ได้ดำเนินการออกแบบตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และมีการทดสอบปริมาตรของเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 โดยได้ใช้หลักการ การแทนที่ลมด้วยน้ำ เพื่อวัดปริมาตรอากาศที่จะเข้าปอดได้ ขณะเดียวกัน ได้ผ่านการรับรองความเที่ยงและประสิทธิภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ การผลิตเครื่องบริหารปอด มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ถาวร วาจนศิริ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การออกแบบและสร้างเครื่องวัดปริมาตรอากาศขณะหายใจแบบดิจิตอล” พบว่า ได้มีการออกแบบและสร้างเครื่องวัดปริมาตรอากาศขณะหายใจแบบดิจิตอล โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ กฎของความดัน อิเล็กทรอนิกส์ และไมโครคอนโทรลเลอร์ ซึ่งผลการจัดทำงานวิจัยสามารถออกแบบ และสร้างเครื่องวัดปริมาตรอากาศขณะหายใจแบบดิจิตอล ดังนั้น การออกแบบเครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์และผ่านกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพ จัดได้ว่าเป็นเครื่องมือที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3. จากการวิจัยพบว่า ผลวิเคราะห์การตรวจร่างกายทั้ง 2 กลุ่ม พบปัญหาความดันโลหิตสูงก่อนการทดสอบเกินจากมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม การทดสอบพบว่า ความดันโลหิตมีแนวโน้มลดลงหลังการทดสอบร้อยละ 77.27 ในกลุ่มผู้สูงอายุ และร้อยละ 50.00 ในกลุ่มปกติ ดังนั้นจึงจัดได้ว่าการใช้เครื่องบริหารปอดทำให้ความดันโลหิตลดลงจากเดิม ซึ่งลดลงไม่มากนัก และอยู่ในระดับเกณฑ์ปกติ และเป็นผลดีต่อสุขภาพของผู้ทดสอบ สำหรับอัตราการเต้นของหัวใจของผู้สูงอายุและกลุ่มปกติก่อนและหลังทดสอบ ส่วนใหญ่มีอัตราการเต้นของหัวใจในสภาพที่ปกติ อัตราการหายใจและระดับออกซิเจนในเลือดมีความปกติในร้อยละ 100 แสดงได้ว่า การใช้เครื่องบริหารปอดแบบ Incentive Spirometer NK1 ไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ทดสอบแต่อย่างใด แต่ในขณะเดียวกันได้ส่งผลดีต่อผู้ที่มีความดันโลหิตสูงเกินจากค่ามาตรฐาน ช่วยให้ความดันโลหิตลดลงได้

4. จากการวิจัยพบว่า เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 สามารถช่วยเพิ่มปริมาตรอากาศให้แก่ปอดได้ในระดับดีกับผู้สูงอายุ และในระดับดีมากกับกลุ่มปกติ ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของอากาศที่เข้าสู่ปอดจะช่วยให้ปอดขยาย เนื่องจากมีอากาศเข้าไปมากกว่าการหายใจปกติ ดังนั้น การใช้เครื่องบริหารปอดจึงเป็นการออกกำลังกายปอดเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของปอดให้ดีขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จันทรา เพ็ชรมาก (2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบผลของการออกกำลังกายกล้ามเนื้อหายใจโดยใช้เครื่องกระตุ้นหายใจกับยางยืดที่มีต่อสมรรถภาพปอด” พบว่า การฝึกเพื่อพัฒนาสมรรถภาพปอดด้วยการฝึกรูปแบบเครื่องกระตุ้นหายใจ สามารถเพิ่มสมรรถภาพปอดให้ดีขึ้นได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้นำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจด้วยการประดิษฐ์เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 จากวัสดุทางการแพทย์ คือ กระบอกฉีดยาพลาสติกขนาด 200 ซีซี ซึ่งมีราคาถูกกว่าเครื่องบริหารปอดที่วางจำหน่ายในท้องตลาด 3 เท่า และมีความคงทนต่อการแตกหัก จึงเป็นการง่ายที่จะผลิตเพื่อการแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มีปัญหาระบบทางเดินหายใจ เครื่องบริหารปอด Incentive Spirometer NK1 สามารถช่วยเพิ่มปริมาตรอากาศ

ให้แก่ปอดได้ในระดับดีในผู้สูงอายุและระดับดีมากในคนปกติที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี การเพิ่มขึ้นของอากาศที่เข้าสู่ปอดจะช่วยให้ปอดขยาย ทำให้ปอดแข็งแรง ลดการเกิดปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจได้

ผลงานวิจัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างรอบด้านทั้งในเชิงนโยบาย เชิงสาธารณะ และเชิงวิชาการ โดยสามารถครอบคลุมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อันช่วยให้ประชาชนในสังคมมีสุขภาพกายที่ดีขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการจัดสรรงบประมาณเพื่อดูแลสุขภาพของประชาชน

ข้อเสนอแนะการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม เชิงนโยบาย

1. กระทรวงสาธารณสุข สามารถนำแนวทางจากงานวิจัยนี้ไปประโยชน์ในการดูแลและฟื้นฟูระบบทางเดินหายใจทั้งในผู้ป่วย ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป

2. กระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำงานวิจัยนี้ไปส่งเสริมเพื่อการศึกษาในด้านการรักษาสุขภาพของระบบทางเดินหายใจและศึกษานวัตกรรมการประดิษฐ์ในทางวิทยาศาสตร์ให้กับนักเรียน

3. หน่วยงานการวิจัย สามารถนำงานวิจัยนี้ไปพัฒนานโยบายทำงานร่วมกันกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

4. รัฐบาล สามารถนำงานวิจัยนี้ไปจัดตั้งเป็นนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพของระบบทางเดินหายใจทั้งในสภาวะปกติและในสภาวะวิกฤติของการเกิดมลพิษทางอากาศ

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม เชิงสาธารณะ

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้เผยแพร่องค์ความรู้จากการวิจัยนี้

2. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สามารถนำงานวิจัยนี้ไปพัฒนาและต่อยอดโครงการเพื่อรองรับสุขภาพในระบบทางเดินหายใจของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ” คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 นโยบายเร่งด่วน ควรเตรียมความพร้อมแก่ผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุในการบริหารความแข็งแรงของกล้ามเนื้อกะบังลม เพื่อลดภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคในระบบทางเดินหายใจและฟื้นฟูระบบทางเดินหายใจในผู้ที่เป็นโรคแล้ว เพื่อการดำเนินชีวิตให้ดีมีความสุขเมื่อถึงวัยผู้สูงอายุ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์

1.2 รัฐบาลควรมีนโยบายวางแผนสาธารณสุข เป็นแผนแห่งชาติ ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว อย่างมีประสิทธิภาพให้ครอบคลุมปัญหาทุกด้านเพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะปัญหาระบบทางเดินหายใจเนื่องมาจากภาวะฝุ่นควันขนาดเล็ก (PM 2.5)

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพ ควรเผยแพร่ผลงานการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุ หรือบุคคลทั่วไปได้รับทราบถึงผลดีของการใช้เครื่องบริหารปอด

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ป่วยเกี่ยวกับโรคปอด

3.2 ควรศึกษาวิจัยถึงการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐานอานาปานัสสติ กับการบริหารปอดในการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องบริหารปอดเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะพร่องของระบบทางเดินหายใจ” สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความเมตตานุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร. พระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาสมยศ สุทฺธิสิริ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระครูสิริสุตานุยต ที่ได้ชี้แนะแนวทางและรูปแบบการวิจัย จนได้เนื้อหาสาระอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ และนายแพทย์ปองปรีดา แสนจิตต์ แพทย์โรงพยาบาลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อให้ได้คุณภาพและเป็นไปตามหลักการวิจัยและหลักการทางวิทยาศาสตร์

ขอขอบคุณอาสาสมัครเพื่อการวิจัยทุกท่านที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบในการวิจัยจนสำเร็จลงด้วยดีในครั้งนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์ลำพูนทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ต่อไป

หมายเหตุ: บทความนี้ผ่านการรับรองการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขใบรับรอง ว.30/2561

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2560). *สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงของประเทศไทย ปี 2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

จริยา พรหมสุวรรณ. (2552). *การทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประสิทธิผลการฟื้นฟูสมรรถภาพปอดต่อการลดอาการหายใจลำบากในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง*. รายงานวิจัย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา.

จันทรา เพ็ชรมาก. (2551). *เปรียบเทียบผลของการออกกำลังกายกล้ามเนื้อหายใจโดยใช้เครื่องกระตุ้นหายใจกับยางยืดที่มีต่อสมรรถภาพปอด*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จินตนา ประชุมพันธ์. (2561). *PM2.5 ฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศ กับวิกฤตสุขภาพที่คนไทยจะต้องแลก*. THE STANDARD. สืบค้นจาก https://thestandard.co/pm-2-5-environmental-nano-pollutants

ถาวร วาจนศิริ. (2556). *การออกแบบและสร้างเครื่องวัดปริมาตรอากาศขณะหายใจแบบดิจิตอล*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2552). *ผู้สูงอายุกับระบบการหายใจ*. คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

เมธี จินะโกฏิ และการันต์ พงษ์พานิช. (2561). บทความฟื้นวิชา การเปลี่ยนแปลงของระบบหายใจในผู้สูงอายุและการจัดการทางกายภาพบำบัดทรวงอก. *เวชสารแพทย์ทหารบก*, *71*(4), 279-283.

วนิดา จีนศาสตร์. (2551). *มลพิษอากาศและการจัดการคุณภาพอากาศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ โล่เลขา. (2560). *แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ...ชี้วิกฤตมลพิษ ส่งผลคนไทยป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ.* สืบค้นจาก www.ryt9.com/s/tpd/2530516

สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม. (2555). *โรคและภัยสุขภาพจากปัญหาหมอกควัน.* กรมควบคุมโรค.

สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

SITUATION OF DENTAL CARIES AND PERIODONTAL DISEASE OF PEOPLE WHO GET SERVICES IN KONGKRAILAS HOSPITAL, SUKHOTHAI PROVINCE

นภา สุวรรณนพรัตน์

09

สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชน ที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

SITUATION OF DENTAL CARIES AND PERIODONTAL DISEASE OF PEOPLE WHO GET SERVICES IN KONGKRAILAS HOSPITAL, SUKHOTHAI PROVINCE

นภา สุวรรณนพรัตน์

Napa Suwonnoparat

แผนกทันตกรรม โรงพยาบาลกงไกรลาศ

อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

Dentistry department, Kongkrailas hospital,

Kongkrailas district, Sukhothai province

(Received : December 28, 2018 ; Revised : March 25, 2019 ; Accepted : May 30, 2019)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากโปรแกรม HosXP ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2558 ถึง 30 กันยายน 2561 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่มารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นค่าสถิติความถี่ (ร้อยละ) พบว่า ในปีงบประมาณ 2559-2561 มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มมากขึ้นเป็น 4,448 คน 4,669 คน และ 5,185 คน ตามลำดับ แต่ประชาชนที่มีปัญหาโรคฟันผุระยะเริ่มต้นมีแนวโน้มลดลงทุกปีเป็นร้อยละ 8.99, 0.34 และ 0.15 ตามลำดับ โรคเหงือกอักเสบลดลงเป็นร้อยละ 14.21, 13.64 และ 9.82 ตามลำดับ และโรคปริทันต์อักเสบลดลงเป็นร้อยละ 13.35, 11.09 และ 10.20 ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า ประชาชนมารับบริการมากที่สุดในปี 2560 ได้แก่ การอุดฟัน (ร้อยละ 25.51) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.65) การใส่ฟันปลอม (ร้อยละ 8.12) และปี 2561 ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 26.29) การเคลือบฟลูออไรด์ (ร้อยละ 10.47) และการเคลือบหลุมร่องฟัน (ร้อยละ 11.48) ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ตามกลุ่มวัย พบว่า โรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา พบมากที่สุดในกลุ่มวัยเรียนและวัยรุ่น คิดเป็นร้อยละ 48.72 ส่วนโรคปริทันต์อักเสบ พบมากที่สุดในกลุ่มวัยสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 21.45 ดังนั้นควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เครือข่ายสาธารณสุข และชุมชน ในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ประชาชนแต่ละกลุ่มวัย ในการดูแลสุขภาพช่องปากที่ถูกต้อง เพื่อช่วยป้องกันการเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ได้อีกด้วย

คำสำคัญ: ปัญหาสุขภาพช่องปาก บริการทันตกรรม โรคฟันผุ โรคปริทันต์

Abstract

This research aims to study Situation of Dental Caries and Periodontal Disease of people who get services in Kongkrailas hospital, Sukhothai province that analyzed secondary data in HosXP program of Kongkrailas hospital during October 1, 2016 to September 30, 2018 in dental services of people. The collected data was analyzed by frequency (percentage). Year 2016-2018, the upward trend of dental services of people were 4,448 persons, 4,669 persons and 5,185 persons respectively. But the early dental caries of people were 8.99%, 0.34%, 0.15% respectively and the gingivitis was 14.21%, 13.64%, 9.82% respectively and the periodontitis was 13.35%, 11.09% and 10.20% respectively. Year 2017, the most of people' dental services were filling (25.51%), scaling (24.65%), wearing dentures (8.12%) and tooth extraction (26.29%), coated fluoride (10.47%), dental sealant (11.48%) respectively in year 2018. The analytical of age groups, the most of dental caries without treatment in the studying and teenage group as 48.72% and the elderly group had the most of the periodontitis problem as 21.45%. Therefore, the hospital officer should cooperate with the public health networks and communities to coordinate planning, announce and educate people each group in correct dental care to protect dental caries and periodontal disease.

Keywords: Oral health problem, Dental services, Dental caries, Periodontal disease

บทนำ

ปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นปัญหาสำคัญที่จะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพร้ายแรงอื่นๆ ตามมาได้ โดยปัญหาสุขภาพที่สำคัญและพบได้บ่อย เช่น โรคฟันผุ โรคปริทันต์ ซึ่งโรคฟันผุ (Dental caries) เป็นสภาวะที่มีการสูญเสียการเคลือบฟันและเนื้อฟัน ทำให้ผิวฟันเกิดเป็นหลุมหรือโพรง เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเคมีของผิวเคลือบฟันที่เสียสมดุลจากภาวะความเป็นกรดด่างที่ผิวฟันมากกว่า 5.5 ทำให้มีแป้งและน้ำตาลตกค้างในช่องปากจึงเกิดโรคฟันผุขึ้น โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคฟันผุประกอบด้วย ลักษณะของผิวฟัน จุลินทรีย์จากอาหารที่ตกค้างในช่องปาก สภาวะแวดล้อมในช่องปาก และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ส่วนโรคปริทันต์ (Periodontal disease) เป็นพยาธิสภาพที่เกิดกับเหงือก กระดูกเบ้าฟัน เอ็นยึดปริทันต์ และเคลือบรากฟัน โรคปริทันต์แบ่งตามลักษณะและความรุนแรงได้ 2 ประเภท คือ โรคเหงือกอักเสบ (Gingivitis) เป็นการอักเสบที่บริเวณขอบเหงือก ทำให้เหงือกบวมแดงและมีเลือดออกขณะแปรงฟัน (เมธานี คุปพิทยานันธ์, 2555) และโรคปริทันต์อักเสบ (Periodontitis) เป็นโรคเรื้อรังที่มีการทำลายเนื้อเยื่อเหงือกและกระดูกเบ้าฟันอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีเหงือกบวม เจ็บเหงือกเวลาเคี้ยวอาหาร มีกลิ่นปาก และมีเลือดออกหลังจากแปรงฟัน (ยศวิมล คูผาสุข, 2561)

ในปี 2560 มีการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 พบว่า เด็กอายุ 3 ปี และ 5 ปี เป็นตัวแทนการติดตามโรคฟันผุในฟันน้ำนม มีฟันผุระยะเริ่มต้น ร้อยละ 31 ในเด็กอายุ 3 ปี พบความชุกของโรคฟันผุ ร้อยละ 52.9 และมีค่าเฉลี่ยฟันผุถอน อุด (Decayed, missing and filled teeth index; DMFT) 2.8 ซี่/คน ส่วนเด็กอายุ 5 ปี พบความชุกของการเกิดโรคฟันผุ ร้อยละ 75.6 และมีค่าเฉลี่ยฟันผุถอน อุด (DMFT) 4.5 ซี่/คน ส่วนในเด็กอายุ 12 ปี มีความชุกของโรคฟันผุ ร้อยละ 52.0 และมีค่าเฉลี่ยฟันผุถอน อุด (DMFT) 1.4 ซี่/คน ซึ่งเป็นฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา ร้อยละ 31.5 มีฟันอุด ร้อยละ 31.1 และการสูญเสียฟัน ร้อยละ 3.0 นอกจากนี้ในกลุ่มวัยรุ่น อายุ 15 ปี พบความชุกของโรคฟันผุ ร้อยละ 62.7 อย่างไรก็ตามมีวัยรุ่นที่มีฟันดีไม่มีผุ (Cavity free) เมื่อสำรวจหนึ่งคนมีฟันในปากเฉลี่ย 27.7 ซี่ ค่าเฉลี่ยฟันผุถอน อุด (DMFT) 2 ซี่/คนโดยเป็นฟันผุที่ไม่รักษา 0.9 ซี่/คน ฟันถอน 0.1 ซี่/คน ฟันอุด 1 ซี่/คน ส่วนในกลุ่มวัยทำงาน อายุ 35-44 ปี มีฟัน

ในปากเฉลี่ย 28.4 ซี่ และมีค่าเฉลี่ยฟันผุถอน อุด (DMFT) 6.6 ซี่/คน จากสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ในผู้สูงอายุ 2 ช่วงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุ อายุ 60-74 ปี มีค่าเฉลี่ยฟันถาวรที่มีในช่องปาก 18.6 ซี่/คน โดยมีผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ ร้อยละ 56.1 มีฟันหลังสบกันอย่างน้อย 4 คู่สบ ร้อยละ 40.2 ส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ 39.4 มีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ และฟันหลังสบกันอย่างน้อย 4 คู่สบ นอกจากนี้ผู้สูงอายุ อายุ 80-85 ปี ซึ่งมีการสูญเสียฟันถาวรเพิ่มขึ้น พบว่า มีค่าเฉลี่ยฟันถาวรที่มีในช่องปาก 10 ซี่/คน โดยมีผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ ร้อยละ 22.4 และมีฟันหลังสบกันอย่างน้อย 4 คู่สบ เพียงร้อยละ 12.1 เท่านั้น (จิราพร ขีดดี และคณะ, 2561, 14-16)

ในปี 2561 มีรายงานข้อมูลตัวชี้วัดจากฐานข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center: HDC) ของเขตสุขภาพที่ 2 (กระทรวงสาธารณสุข, 2561) พบว่า ร้อยละ 81.98 เด็กอายุ 12 ปี มีฟันดีไม่มีผุ (Cavity free) ส่วนข้อมูลหน่วยงานในเขตอำเภอกงไกรลาศ พบว่า ร้อยละ 75.38 เด็กอายุ 12 ปี มีฟันดีไม่มีผุ (Cavity free) อย่างไรก็ตามข้อมูลสภาวะสุขภาพช่องปากมีความสำคัญในการบ่งชี้ปัญหาสุขภาพช่องปาก และสะท้อนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาสถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศในทุกกลุ่มวัย ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก รวมถึงป้องกันการเกิดโรคเรื้อรังอื่นๆ ต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเกิดปัญหาสุขภาพช่องปากของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาการเข้ามารับบริการทางทันตกรรมของประชาชนที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิแบบภาคตัดขวาง โดยทบทวนข้อมูลย้อนหลังจากโปรแกรม HosXP ด้วยรหัส ICD-10 ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2558 ถึง 30 กันยายน พ.ศ.2561 เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2561 ถึง 15 ธันวาคม พ.ศ.2561

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่มารับบริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 14,302 คน โดยเก็บข้อมูลเป็นความลับและผ่านการอนุมัติจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลกงไกรลาศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกข้อมูลการเกิดปัญหาสุขภาพช่อง การเกิดโรคฟันผุ การเกิดโรคปริทันต์ การมารับบริการทันตกรรมของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นจำนวนและร้อยละ

นิยามศัพท์

โรคฟันผุ หมายถึง โรคที่มีการทำลายฟันส่วนที่โผล่ขึ้นมาในช่องปาก เกิดขึ้นได้ทั้งในส่วนตัวฟัน และรากฟันที่โผล่พ้นออกมาจากเหงือก (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

โรคปริทันต์ หมายถึง โรคที่เกิดกับเนื้อเยื่อหรืออวัยวะรอบๆ ตัวฟัน ได้แก่ เหงือก เนื้อเยื่อปริทันต์ และกระดูกหุ้มรากฟัน (คณะทันตแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2561)

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์และแนวโน้มการเกิดปัญหาสุขภาพช่องปากของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ ระหว่างปี 2559-2561 มีดังนี้

การเกิดโรคฟันผุ

จากการทบทวนข้อมูลในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาลกงไกรลาศ พบว่า ในปีงบประมาณ 2559-2561 มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มมากขึ้นเป็น 4,448 คน 4,669 คน และ 5,185 คน ตามลำดับ ซึ่งเป็นประชาชนที่มีปัญหาโรคฟันผุระยะเริ่มต้นมีแนวโน้มลดลงทุกปีเป็นร้อยละ 8.99 ร้อยละ 0.34 และร้อยละ 0.15 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการเกิดโรคฟันผุ ระหว่างปีงบประมาณ 2559-2561

ปีงบประมาณ	จำนวนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรม (คน)	จำนวนประชาชนที่เป็นโรคฟันผุ (ร้อยละ)				
		ฟันผุระยะเริ่มต้น	มีฟันผุยังไม่ได้รักษา	มีการสูญเสียฟัน	มีฟันอุด	มีฟันผุ/ถอน
ปี 2559	4,448	400 (8.99)	1,044 (23.47)	317 (7.13)	1,048 (23.56)	1,076 (24.19)
ปี 2560	4,669	16 (0.34)	1,171 (25.08)	379 (8.12)	1,191 (25.51)	1,025 (21.95)
ปี 2561	5,185	8 (0.15)	1,124 (21.68)	360 (6.94)	1,221 (23.55)	1,663 (32.07)

การเกิดโรคปริทันต์

ข้อมูลในปีงบประมาณ 2559-2561 พบว่า มีประชาชนเป็นโรคปริทันต์มีแนวโน้มลดลงทุกปี จำแนกเป็นประชาชนที่มีปัญหาโรคเหงือกอักเสบลดลงเป็นร้อยละ 14.21, ร้อยละ 13.64 และร้อยละ 9.82 ตามลำดับ ส่วนประชาชนที่เป็นโรคปริทันต์อักเสบลดลงเป็นร้อยละ 13.35 ร้อยละ 11.09 และร้อยละ 10.20 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการเกิดโรคปริทันต์ ระหว่างปีงบประมาณ 2559 - 2561

ปีงบประมาณ	จำนวนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรม	จำนวนประชาชนที่เป็นโรคปริทันต์ (ร้อยละ)	
		โรคเหงือกอักเสบ	โรคปริทันต์อักเสบ
ปี 2559	4,448	632 (14.21)	594 (13.35)
ปี 2560	4,669	637 (13.64)	518 (11.09)
ปี 2561	5,185	509 (9.82)	529 (10.20)

การให้บริการทางทันตกรรม

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการมารับบริการทันตกรรมของประชาชนระหว่างปีงบประมาณ 2559 – 2561 พบว่า ประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุดในปีงบประมาณ 2560 ได้แก่ การอุดฟัน (ร้อยละ 25.51) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.65) และการใส่ฟันปลอม (ร้อยละ 8.12) ส่วนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุดในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 26.29) การเคลือบฟลูออไรด์ (ร้อยละ 10.47) และการเคลือบหลุมร่องฟัน (ร้อยละ 11.48) ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายปี พบว่า ข้อมูลการมารับบริการทางทันตกรรมของประชาชนเป็นไปในทางเดียวกัน โดยในปีงบประมาณ 2559 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 24.19) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.08) และการอุดฟัน (ร้อยละ 23.56) ส่วนในปีงบประมาณ 2560 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การอุดฟัน (ร้อยละ 25.51) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.65) และการถอนฟัน (ร้อยละ 21.95) และในปีงบประมาณ 2561 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 26.29) การอุดฟัน (ร้อยละ 23.55) และการขูดหินปูน (ร้อยละ 20.50) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การให้บริการทางทันตกรรม

ปีงบประมาณ	จำนวนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรม	จำนวนประชาชนที่ได้รับบริการทางทันตกรรม (ร้อยละ)						
		การถอน	การอุด	การขูด	การเคลือบฟลูออไรด์	การเคลือบหลุมร่องฟัน	การรักษารากฟัน	การใส่ฟันปลอม
ปี 2559	4,448	1,076 (24.19)	1,048 (23.56)	1,071 (24.08)	457 (10.27)	427 (9.60)	26 (0.59)	343 (7.71)
ปี 2560	4,669	1,025 (21.95)	1,191 (25.51)	1,151 (24.65)	426 (9.12)	459 (9.83)	38 (0.17)	379 (8.12)
ปี 2561	5,185	1,363 (26.29)	1,221 (23.55)	1,063 (20.50)	543 (10.47)	595 (11.48)	25 (0.48)	375 (7.23)

2. สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ ปีงบประมาณ 2561 มีดังนี้

การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า ในปีงบประมาณ 2561 ผู้มารับบริการทางทันตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.42) มีอายุ 46-60 ปี (ร้อยละ 36.97) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 34.71) ใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ (ร้อยละ 83.09) นอกจากนี้พบว่าการเกิดโรคฟันผุพบมากในเพศหญิง มีอายุ 46-60 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ ส่วนการเกิดโรคเหงือกอักเสบพบมากในเพศหญิง อายุน้อยกว่า 15 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ นอกจากนี้ พบว่าการเกิดโรคปริทันต์พบมากในเพศหญิง อายุ 31-45 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุอีกด้วย รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ ปีงบประมาณ 2561 จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรม (ร้อยละ) (N = 5,185 คน)	จำนวนประชาชนที่เป็นโรคฟันผุ (ร้อยละ)	จำนวนประชาชนที่เป็นโรคปริทันต์ (ร้อยละ)	
			โรคเหงือกอักเสบ	โรคปริทันต์อักเสบ
1. เพศ				
ชาย	2,208 (42.58)	452 (20.47)	169 (7.65)	234 (10.60)
หญิง	2,977 (57.42)	680 (22.84)	340 (11.42)	295 (9.91)
2. ช่วงอายุ				
น้อยกว่า 15 ปี	486 (9.37)	162 (33.33)	150 (30.86)	9 (1.85)
15-30 ปี	551 (10.63)	129 (23.41)	116 (2.11)	47 (8.53)
31-45 ปี	1,154 (22.26)	154 (13.35)	114 (9.88)	267 (23.14)
46-60 ปี	1,917 (36.97)	628 (32.76)	78 (4.07)	0 (0.00)
มากกว่า 60 ปี	1,077 (20.77)	59 (5.48)	51 (4.74)	206 (19.13)
3. อาชีพ				
รับราชการ	177 (3.41)	55 (31.07)	62 (35.03)	20 (11.30)
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3 (0.06)	0 (0.00)	2 (66.67)	1 (33.33)
เกษตรกรรม	1,799 (34.71)	202 (11.23)	133 (7.39)	367 (20.40)
ค้าขาย	81 (1.56)	7 (8.64)	8 (9.88)	21 (25.93)
รับจ้าง	515 (9.93)	83 (16.12)	78 (15.15)	70 (1.36)
อื่นๆ	2,610 (50.33)	785 (30.08)	226 (8.66)	50 (1.92)
4. สิทธิ์การรักษาพยาบาล				
ไม่มีสิทธิ์/ชำระเงินเอง	110 (2.12)	23 (20.91)	19 (17.27)	4 (3.64)
บัตรทอง/บัตรสูงอายุ	4,308 (83.09)	926 (21.50)	317 (7.36)	439 (10.19)
ประกันสังคม	138 (2.66)	24 (17.39)	43 (31.16)	7 (5.07)
สวัสดิการข้าราชการ	621 (11.98)	158 (25.44)	128 (20.61)	78 (12.56)
รัฐวิสาหกิจ	3 (0.06)	0 (0.00)	2 (66.67)	1 (33.33)
อื่นๆ	5 (0.09)	1 (20.00)	0 (0.00)	0 (0.00)

การเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์เมื่อวิเคราะห์ตามกลุ่มวัย

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาการเกิดโรคฟันผุจำแนกตามกลุ่มวัย พบว่า กลุ่มก่อนวัยเรียน อายุ 0-5 ปี ส่วนใหญ่มีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา คิดเป็นร้อยละ 11.93 ส่วนกลุ่มวัยเรียนและวัยรุ่น อายุ 6-24 ปี มีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา คิดเป็นร้อยละ 48.72 มีฟันผุ/ถอน คิดเป็นร้อยละ 33.99 และมีฟันอุด คิดเป็นร้อยละ 28.12 นอกจากนี้ พบว่ากลุ่มวัยทำงาน อายุ 25-59 ปี ส่วนใหญ่มีฟันอุด คิดเป็นร้อยละ 30.26 มีฟันผุ/ถอน คิดเป็นร้อยละ 22.45 และมีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา คิดเป็นร้อยละ 22.20 ส่วนกลุ่มวัยสูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป มีฟันผุ/ถอน คิดเป็นร้อยละ 38.35 และมีการสูญเสียฟัน คิดเป็นร้อยละ 18.29 (รายละเอียดดังตารางที่ 5) อย่างไรก็ตาม กลุ่มวัยสูงอายุ พบโรคปริทันต์อักเสบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.45 ส่วนกลุ่มอื่นๆ มักพบประชาชนมีปัญหาโรคเหงือกอักเสบเป็นหลัก รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 5 สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุ ปีงบประมาณ 2561 จำแนกตามกลุ่มวัย

กลุ่ม	จำนวนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรม (N = 5,185 คน)	จำนวนประชาชนที่เป็นโรคฟันผุ (ร้อยละ)				
		ฟันผุระยะเริ่มต้น	มีฟันผุยังไม่ได้รักษา	มีการสูญเสียฟัน	มีฟันอุด	มีฟันผุ/ถอน
ก่อนวัยเรียน (อายุ 0-5 ปี)	218 (4.20)	0 (0.00)	26 (11.93)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
วัยเรียนและวัยรุ่น (อายุ 6-24 ปี)	665 (12.83)	6 (0.90)	324 (48.72)	22 (3.31)	187 (28.12)	226 (33.99)
วัยทำงาน (อายุ 25-59 ปี	3,225 (62.20)	259 (8.03)	716 (22.20)	143 (4.43)	976 (30.26)	724 (22.45)
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)	1,077 (20.77)	0 (0.00)	57 (5.29)	197 (18.29)	58 (5.39)	413 (38.35)

ตารางที่ 6 สถานการณ์การเกิดโรคปริทันต์ ปีงบประมาณ 2561 จำแนกตามกลุ่มวัย

กลุ่มวัย	จำนวนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรม (N = 5,185 คน)	จำนวนของประชาชนที่เป็นโรคปริทันต์ (ร้อยละ)	
		โรคเหงือกอักเสบ	โรคปริทันต์อักเสบ
ก่อนวัยเรียน (อายุ 0-5 ปี)	218 (4.20)	1 (0.46)	0 (0.00)
วัยเรียนและวัยรุ่น (อายุ 6-24 ปี)	665 (12.83)	177 (26.62)	5 (0.75)
วัยทำงาน (อายุ 25-59 ปี	3,225 (62.20)	272 (8.43)	293 (9.09)
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)	1,077 (20.77)	59 (5.48)	231 (21.45)

การอภิปรายผล

ในขณะที่ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข, 2561) ส่งผลทำให้มีจำนวนผู้ป่วยนอกมารับบริการเพิ่มมากขึ้น และมีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นเดียวกัน โดยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ทุกกลุ่มวัยมีปัญหาโรคฟันผุ โดยเฉพาะกลุ่มก่อนวัยเรียน ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก (ณัฐวุธ แก้วสุทธา และคณะ, 2556, 35-47) จากการศึกษาข้อมูลย้อนหลังของสถานการณ์การเกิดโรคฟันผุของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ พบว่า ประชาชนที่มีปัญหาโรคฟันผุระยะเริ่มต้นมีแนวโน้มลดลงทุกปีเป็นร้อยละ 8.99 ร้อยละ 0.34 และร้อยละ 0.15 ตามลำดับ ส่วนสถานการณ์การเกิดโรคปริทันต์ของประชาชนที่มารับบริการที่โรงพยาบาลกงไกรลาศ พบว่า ประชาชนเป็นโรคปริทันต์มีแนวโน้มลดลงทุกปี จำแนกเป็นประชาชนที่มีปัญหาโรคเหงือกอักเสบลดลงเป็นร้อยละ 14.21 ร้อยละ 13.64 และร้อยละ 9.82 ตามลำดับ ส่วนประชาชนที่เป็นโรคปริทันต์อักเสบลดลงเป็นร้อยละ 13.35 ร้อยละ 11.09 และร้อยละ 10.20 ตามลำดับ โดยในกลุ่มผู้สูงอายุมักพบการสูญเสียฟันและโรคปริทันต์เป็นหลัก ส่งผลต่อการรับประทานอาหารและคุณภาพชีวิตโดยตรง (ปิยะดา ประเสริฐสม,

2548, 73-78) นอกจากนี้ พบว่า การมารับบริการทันตกรรมของประชาชนระหว่างปีงบประมาณ 2559-2561 พบว่า ประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุดในปีงบประมาณ 2560 ได้แก่ การอุดฟัน (ร้อยละ 25.51) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.65) และการใส่ฟันปลอม (ร้อยละ 8.12) ส่วนประชาชนที่มารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุดในปีงบประมาณ 2561 ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 26.29) การเคลือบฟลูออไรด์ (ร้อยละ 10.47) และการเคลือบหลุมร่องฟัน (ร้อยละ 11.48) ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายปี พบว่า ข้อมูลการมารับบริการทางทันตกรรมของประชาชนเป็นไปในทางเดียวกัน โดยในปีงบประมาณ 2559 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 24.19) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.08) และการอุดฟัน (ร้อยละ 23.56) ส่วนในปีงบประมาณ 2560 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การอุดฟัน (ร้อยละ 25.51) การขูดหินปูน (ร้อยละ 24.65) และการถอนฟัน (ร้อยละ 21.95) และในปีงบประมาณ 2561 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การถอนฟัน (ร้อยละ 26.29) การอุดฟัน (ร้อยละ 23.55) และการขูดหินปูน (ร้อยละ 20.50) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า ในปีงบประมาณ 2561 ผู้มารับบริการทางทันตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.42) มีอายุ 46-60 ปี (ร้อยละ 36.97) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 34.71) ใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ (ร้อยละ 83.09) นอกจากนี้พบว่าการเกิดโรคฟันผุพบมากในเพศหญิง มีอายุ 46-60 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ ส่วนการเกิดโรคเหงือกอักเสบพบมากในเพศหญิง อายุน้อยกว่า 15 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ นอกจากนี้ พบว่า การเกิดโรคปริทันต์พบมากในเพศหญิง อายุ 31-45 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาการเกิดโรคฟันผุจำแนกตามกลุ่มวัย พบว่า กลุ่มก่อนวัยเรียน อายุ 0-5 ปี ส่วนใหญ่มีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา คิดเป็นร้อยละ 11.93 ส่วนกลุ่มวัยเรียนและวัยรุ่น อายุ 6-24 ปี มีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.72 สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวุธ แก้วสุทธา และคณะ (2556) โดยมีฟันผุ/ถอน คิดเป็นร้อยละ 33.99 และมีฟันอุด คิดเป็นร้อยละ 28.12 นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มวัยทำงาน อายุ 25-59 ปี ส่วนใหญ่มีฟันอุด คิดเป็นร้อยละ 30.26 มีฟันผุ/ถอน คิดเป็นร้อยละ 22.45 และมีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา คิดเป็นร้อยละ 22.20 ส่วนกลุ่มวัยสูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป มีฟันผุ/ถอน คิดเป็นร้อยละ 38.35 และมีการสูญเสียฟัน คิดเป็นร้อยละ 18.29 อย่างไรก็ตาม กลุ่มวัยสูงอายุ พบโรคปริทันต์อักเสบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.45 ส่วนกลุ่มอื่นๆ มักพบประชาชนมีปัญหาโรคเหงือกอักเสบเป็นหลัก

บทสรุป

จากการทบทวนข้อมูลในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาลกงไกรลาศในปีงบประมาณ 2559-2561 พบว่า มีประชาชนมารับบริการทางทันตกรรมเพิ่มมากขึ้นทุกปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 46-60 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นบัตรทอง/บัตรสูงอายุ เมื่อวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพช่องปาก พบว่า ประชาชนที่มีปัญหาโรคฟันผุระยะเริ่มต้น โรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์อักเสบมีแนวโน้มลดลงทุกปี โดยประชาชนมากกว่าร้อยละ 20 มารับบริการการอุดฟัน การถอนฟัน การขูดหินปูน เมื่อวิเคราะห์ปัญหาการเกิดโรคฟันผุจำแนกตามกลุ่มวัย พบว่า กลุ่มก่อนวัยเรียน กลุ่มวัยเรียนและวัยรุ่น ส่วนใหญ่มีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา กลุ่มวัยทำงานส่วนใหญ่มีฟันอุด มีฟันผุ/ถอน และมีปัญหาโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา ส่วนกลุ่มวัยสูงอายุ มีฟันผุ/ถอน และมีการสูญเสียฟัน นอกจากนี้ กลุ่มวัยสูงอายุพบเป็นโรคปริทันต์อักเสบมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มอื่นๆ มักพบประชาชนมีปัญหาโรคเหงือกอักเสบเป็นหลัก ดังนั้นการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายและชุมชนในการวางแผนให้ความรู้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพช่องปากที่ถูกต้องเหมาะสมตามกลุ่มวัย จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในเด็กและป้องกันโรคเรื้อรังในกลุ่มอื่นได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เครือข่ายสาธารณสุข และชุมชน เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ประชาชนแต่ละกลุ่มวัย ในการดูแลสุขภาพช่องปากที่ถูกต้อง เพื่อช่วยป้องกันการเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาปัญหาสุขภาพช่องปากในเชิงลึกแต่ละกลุ่มวัยและสตรีมีครรภ์ จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด ครบถ้วน ทำให้วางแผนในการดูแลสุขภาพช่องปากได้ถูกทางและชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 การศึกษาเชิงลึกพฤติกรรมและสาเหตุของการเกิดโรคฟันผุในกลุ่มวัยเรียนและวัยรุ่น จะช่วยให้ค้นหาแนวทางและวางแผนป้องกันโรคฟันผุได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.นพ.ปองพล วรปาณิ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย ที่ให้การสนับสนุนในการเขียนงานวิจัย และขอขอบคุณ ดร.ภญ.ธีรยา วรปาณิ ที่ให้คำแนะนำและคำปรึกษาจนงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *โรคฟันผุ.* สืบค้นจาก https://www.anamai.moph.go.th/ewt_news.php?nid=1762

กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *รายงานตามตัวชี้วัดกระทรวง ปี 2561.* สืบค้นจาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page_kpi.php?flag_kpi_level=1&flag_kpi_year=2018

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *สถิติสาธารณสุข พ.ศ.2560.* สืบค้นจาก http://bps.moph.go.th/new_bps/sites/default/files/stratistics60.pdf

คณะทันตแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2561). *โรคปริทันต์.* สืบค้นจาก https://specialdent.kku.ac.th/

จิราพร ขีดดี และคณะ. (2561). *ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปาก.* รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ.2560. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทสามเจริญพานิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด.

ณัฐวุธ แก้วสุทธา และคณะ. (2556). ความชุกและปัจจัยทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันผุในผู้ป่วยเด็ก คณะทันตแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วิทยาสารทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, *6*(2), 35-47.

ปิยะดา ประเสริฐสม. (2548). สถานการณ์สุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ. *วิทยาสารทันตสาธารณสุข, 10*(1-2), 73-78.

เมธานี คุปพิทยานันธ์ และคณะ. (2555). *โรคในช่องปากที่พบบ่อย การสร้างเสริมสุขภาพช่องปาก ประตูสู่สุขภาพดีในทุกช่วงวัยของชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ยศวิมล คูผาสุข. (2561). *โรคปริทันต์อักเสบ.* สืบค้นจาก http://www.dt.mahidol.ac.th/th/periodentitis/

การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอ เรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์

AN ANALYSIS OF SYNONYMOUS COMPOUNDS APPEARED IN KHAOSAW, PHRA APHAIMANI AND SRISUWAN

ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY
RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

10

การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอ เรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์

AN ANALYSIS OF SYNONYMOUS COMPOUNDS APPEARED IN KHAOSAW, PHRA APHAIMANI AND SRISUWAN

ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี
Nuttapong punjaburi
นักวิชาการอิสระด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนา
Independent scholars in Lanna language and literature
(Received : February 25, 2019 ; Revised : March 15, 2019 ; Accepted : March 20, 2019)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ คำซ้อน 4 คำซ้อนมากกว่า 4 คำ และคำซ้อนแบบขยายคู่ ศึกษาการสร้างคำซ้อนจากภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาบาลีสันสกฤต ศึกษาคำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายใกล้เคียงกัน และความหมายตรงข้ามกัน ที่ปรากฏในหนังสือค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ โดยศึกษาจากหนังสือค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ แต่งโดยพระญาพรหมโวหารพิมพ์ด้วยตัวอักษรล้านนา จำนวน 143 หน้า พิมพ์ที่โรงพิมพ์อเมริกัน พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ.2473

ผลการศึกษาพบว่าคำซ้อน 2 คำ มีจำนวน 449 คำ คำซ้อน 3 คำ มีจำนวน 152 คำ คำซ้อน 4 คำ มีจำนวน 143 คำ คำซ้อนที่มากกว่า 4 คำ มีจำนวน 6 คำ ในส่วนของคำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกันซึ่งประกอบไปด้วยภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาบาลีสันสกฤต ปรากฏคำซ้อน 2 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน จำนวน 105 คำ คำซ้อน 3 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน จำนวน 35 คำ และคำซ้อน 4 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน จำนวน 6 คำ สำหรับคำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย ปรากฏคำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน จำนวน 253 คำ คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน จำนวน 343 คำ และคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน จำนวน 15 คำ

คำสำคัญ: คำซ้อน ค่าวซอ พระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์

Abstract

The study of compound words analysis appeared in Phra Aphai Mani and Srisuwan aims to investigate the compound words with the occurrences of two words, three words, four words, and euphonic couplet. It is also intended to study the compound words created from official Thai accent, Northen Thai accent,

Pali-Sansakrit, including the compound words which contain similar and opposite meanings that appeared in Phra Aphai Mani and Srisuwan Khaosaw. In this case, the primary source to provide information for this study is Phra Aphai Mani and Srisuwan Khaosaw book written by PrayaPhromwo-harn in Lanna characteristic version with 143 pages that firstly published at American press in 1930.

The results of the study reveal that there were several types of compound words as following. For two words type, there were 449 glossaries. For three words type, there were 152 glossaries. For four words type, there were 143 glossaries. For over four words type, there were 6 glossaries. In addition, for the creation of different languages compound words, namely official Thai accent, Northen Thai accent, Pali-Sansakrit, there were two words type with 105 glossaries. For three words type, there were 35 glossaries. For four words type, there were 6 glossaries. For the compound words divided by types of meanings, there were the same meaning compound words with 253 glossaries. The compound words with similar meanings with 343 glossaries, and opposite meanings with 15 glossaries.

Keywords: Synonymous compounds, Khaosaw, Phra Aphaimani and Srisuwan

บทนำ

ค่าวซอ เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองชนิดหนึ่งของล้านนา มีรูปแบบฉันทลักษณ์ที่มีการกำหนดเสียงวรรณยุกต์ สัมผัสและคณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สันนิษฐานว่าค่าวซอเกิดขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ.2300-2470 อันเป็นช่วงเวลาที่อาณาจักรล้านนาพ้นจากอำนาจการปกครองของพม่าแล้ว จึงทำให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้น ค่าวซอเป็นวรรณกรรมร้อยกรองที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในเขตล้านนา มีบทบาทหน้าที่เพื่อใช้อ่านเล่าสู่กันฟังในชุมชน จนกลายเป็นวัฒนธรรมการเล่าค่าวขึ้น (ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี, 2557, 3)

จากการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา พบว่า กวีในท้องถิ่นได้แต่งค่าวซอขึ้นเป็นจำนวนมาก เรื่องราวที่นิยมนำมาแต่งเป็นค่าวซอประกอบไปด้วย ชาดกนอกนิบาต ประวัติบุคคลสำคัญ ประวัติศาสนสถาน รวมไปถึงนิทานท้องถิ่น เช่น ค่าวซอเรื่องบัวระวงศ์หงส์อำมาตย์ ค่าวซอเรื่องแสงเมืองหลงถ้ำ ค่าวซอประวัติครูบาอภิไชยขาวปี ค่าวซอประวัติครูบาสีวิไชย ค่าวซอเรื่องตำนานแลส้างวัดสวนดอกไม้นครเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งค่าวซอเหล่านี้ได้รับการเผยแพร่โดยพิมพ์เป็นหนังสือค่าวซอจำหน่ายในปี พ.ศ.2474 จากโรงพิมพ์ของนายเมืองใจ ชัยนิลพันธุ์ ทำให้ความนิยมการอ่านค่าวซอมีมากขึ้น ผู้ที่มีความสามารถในการแต่งค่าวซอก็จะนำเอาธรรมชาดกเรื่องต่างๆ มาแต่งเพิ่ม จึงปรากฏว่ามีหนังสือค่าวซอที่พิมพ์จำหน่ายโดยโรงพิมพ์ของนายเมืองใจอยู่เป็นจำนวนมาก

ค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ เป็นค่าวซอที่ได้รับความนิยมอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งนำเอาโครงเรื่องจากเรื่องพระอภัยมณี ผลงานของสุนทรภู่มาแต่งด้วยฉันทลักษณ์ค่าวซอ เนื่องจากเรื่องพระอภัยมณีเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งในเขตล้านนาก็มีความนิยมด้วยเช่นกัน จึงมีการพิมพ์เป็นหนังสือค่าวซอออกจำหน่าย ค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ เป็นผลงานของพระญาพรหมโวหาร ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีเอกของล้านนา

พระญาพรหมโวหารแต่งค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2420-2425 ความยาวจำนวน 1,512 บท แบ่งออกเป็น 24 ตอน ตามพระประสงค์ของเจ้าแม่ทิพเกสร พระชายาในพระเจ้าอินทวิชยานนท์ พระเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 7 ภายหลัง นายเมืองใจ ชัยนิลพันธุ์ ได้นำมาจัดพิมพ์ด้วยอักษรธรรมล้านนา โดยพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2473 โดยนำมาพิมพ์รวมเล่มกับ “ค่าวคำสอนสีลธัมม์ภะทัดห้าเส้น” ผลงานของน้อยปัญญา (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2549, 2,395)

ค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ มีความโดดเด่นทางวรรณศิลป์คือการใช้คำซ้อน ปรากฏการใช้คำซ้อนหลากหลายรูปแบบตลอดทั้งเรื่อง มีทั้งคำซ้อนที่แบ่งได้ตามลักษณะการประกอบคำ ได้แก่ คำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ คำซ้อน 4 คำขึ้นไป

นอกจากนี้ยังปรากฏคำซ้อนที่ใช้ภาษาต่างๆ มาซ้อนกัน ได้แก่ คำซ้อนที่ใช้ภาษาไทยกลางซ้อนกับภาษาไทยถิ่นเหนือ คำซ้อนที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือซ้อนกับภาษาไทยถิ่นเหนือ คำซ้อนที่ใช้ภาษาไทยกลางซ้อนกับภาษาบาลีสันสกฤต คำซ้อนที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตซ้อนกับภาษาบาลีสันสกฤต รวมทั้งคำซ้อนเพื่อความหมาย ได้แก่ คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน อีกทั้งยังมีคำซ้อนเพื่อเสียง และคำซ้อนแบบคำขยายคู่

คำซ้อนแต่ละชนิดที่ปรากฏนั้นเป็นการแสดงออกถึงปฏิภาณกวีของผู้แต่ง เป็นส่วนช่วยที่ทำให้ค่าวซอเรื่องนี้มีความไพเราะ มีผลต่อความหมายของคำและความ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ ผลที่ได้จากการศึกษาจะก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้คำซ้อนในวรรณกรรมร้อยกรองล้านนา อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาวรรณกรรมล้านนา เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ คำซ้อน 4 คำซ้อนมากกว่า 4 คำ และคำซ้อนแบบขยายคู่ ที่ปรากฏในหนังสือค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์
2. เพื่อศึกษาคำซ้อนต่างภาษาที่ประกอบไปด้วยภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาบาลีสันสกฤต ที่ปรากฏในหนังสือค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์
3. เพื่อศึกษาคำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายใกล้เคียงกัน และความหมายตรงข้ามกัน ที่ปรากฏในหนังสือค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร จะใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นกรอบหลักในการดำเนินการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสาร เรียบเรียงด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามกรอบแนวทางที่กำหนดดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำซ้อน และเอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับค่าวซอในด้านการใช้ภาษาและความงามทางวรรณศิลป์
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องในการปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย
3. ทำการปริวรรตค่าวซอเรื่องพระภัยมณีและศรีสุวัณณ์จากอักษรธรรมล้านนามาเป็นอักษรไทย
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความถูกต้องการปริวรรตค่าวซอเรื่องพระภัยมณีและศรีสุวัณณ์จากอักษรธรรมล้านนามาเป็นอักษรไทย
5. ศึกษาเนื้อเรื่องค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ โดยทำการศึกษาการใช้คำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ คำซ้อน 4 คำซ้อนมากกว่า 4 คำ คำซ้อนแบบขยายคู่ การสร้างคำซ้อนจากภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาบาลีสันสกฤต คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายใกล้เคียงกัน และความหมายตรงข้ามกัน
6. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ และตีความมาเรียบเรียงในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ ตลอดจนสรุปผลและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ ซึ่งสามารถแบ่งผลการศึกษาได้ดังนี้

1. คำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำ
2. คำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน
3. คำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย

1. คำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำ

การศึกษาคำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำ ผู้วิจัยได้ใช้จำนวนคำเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม โดยได้รวบรวมทั้งคำซ้อนเพื่อความหมายและคำซ้อนเพื่อเสียงไว้ด้วยกัน ผลการศึกษาคำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำสามารถจำแนกเป็น คำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ คำซ้อน 4 คำ คำซ้อนขยายคู่ และคำซ้อนที่มากกว่า 4 คำ ดังนี้

1.1 คำซ้อน 2 คำ

คำซ้อน 2 คำ เกิดจากการนำเอาคำ 2 คำ ที่มีความหมายเหมือนกัน ใกล้เคียงกัน และตรงข้ามกันมาซ้อนกันในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ พบทั้งที่เป็นลักษณะของคำพยางค์เดียว 2 คำซ้อนกัน คำพยางค์เดียวซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์ คำพยางค์เดียวซ้อนกับคำที่มี 3 พยางค์ คำที่มี 2 พยางค์ซ้อนกับคำพยางค์เดียว คำที่มี 2 พยางค์ซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์ คำที่มี 3 พยางค์ซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์ ดังนี้

<u>คำพยางค์เดียว 2 คำซ้อนกัน</u> (1 พยางค์ + 1 พยางค์)

พบจำนวน 418 คำ

ตัวอย่างที่ 1

คิ้ว**<u>ก่งค้อม</u>** วาดอ้อมปายแหลม เหมือนวงเดือนแรม สิบสองค่ำได้

ตัวอย่างที่ 2

พราหมณ์ได้หยอกเคียว เมื่อครั้งใดนั้น มากด**<u>ขี่ป้น</u>** เกินคน

ตัวอย่างที่ 3

มาอุปการ ใส่ความเข้าเหล้น บ่กลัว**<u>กรรมเวร</u>** บาปร้าย

<u>คำพยางค์เดียวซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์</u> (1 พยางค์ + 2 พยางค์)

พบจำนวน 7 คำ

ตัวอย่างที่ 1

จาเผียบเทอะ เหมือน**<u>ดอกบุปผา</u>** ปทุมมา จีจุมกาบแอ้ม

ตัวอย่างที่ 2

หื้อ**<u>แตกขจาย</u>** ตื่นเต้นพ่ายย้าย จักชิงคุบเข้า เอานาย

ตัวอย่างที่ 3

เอาเจ้าพราหมณ์น้อย มอบยายกับตา **<u>เถ้าซรา</u>** เรียวแรงบ่กล้า

<u>คำพยางค์เดียวซ้อนกับคำที่มี 3 พยางค์</u> (1 พยางค์ + 3 พยางค์)

พบเพียง 1 คำ คือคำว่า นับสังขยา ปรากฏในบทที่ว่า

อันชายอื่นนั้น **<u>นับสังขยา</u>** ทั่วผืนสุทธา อ่านแสนหมื่นได้

<u>คำที่มี 2 พยางค์ซ้อนกับคำพยางค์เดียว</u> (2 พยางค์ + 1 พยางค์)

พบจำนวน 16 คำ

ตัวอย่างที่ 1

เยียะเหมือนขัดใจ แม่บัวไกวก้าน **<u>โกรธาเคือง</u>** โกรธร้าย

ตัวอย่างที่ 2

จักเชิญเจ้าไว้ ประสาทคำปอน หื้อ**<u>บรรทมนอน</u>** ยี่ภูในหม้าน

ตัวอย่างที่ 3

นางหน่อไธ้ แม่เอื้องจีหลาม **<u>สดับฟัง</u>**ความ สุดาบอกให้

<u>คำที่มี 2 พยางค์ซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์</u> (2 พยางค์ + 2 พยางค์)

พบจำนวน 5 คำ

ตัวอย่างที่ 1

เข้าทูลกราบน้อม **<u>ธิดาบุตตี</u>** ร้ายแลดี เที่ยงรู้เมื่อเฝ้า

ตัวอย่างที่ 2

เรื่องราวค่าวนี้ **<u>มากมายอักโข</u>** เวทิตัพโพ เพิงรู้พายหน้า

ตัวอย่างที่ 3

สี่พี่เลี้ยง **<u>วิตกสังกา</u>** ยังดวงจินดา แห่งองค์ที่ไหว้

<u>คำที่มี 3 พยางค์ซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์</u> (3 พยางค์ + 2 พยางค์)

พบจำนวน 2 คำ คือคำว่า

1. เปสสนาปัญหา ปรากฏในบทที่ว่า

<u>เปสสนา</u> **<u>ปัญหา</u>**สร้างแสร้ง วิชชาแยง ถี่ชั้น

2. นัคราธานี ปรากฏในบทที่ว่า

<u>นัครา</u> **<u>ธานี</u>**เมืองเจ้า มหาธานี ต่างฟ้า

1.2 คำซ้อน 3 คำ

คำซ้อน 3 คำ เกิดจากการนำเอาคำ 3 คำ ที่มีความหมายเหมือนกัน และใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน ในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ พบทั้งที่เป็นลักษณะของคำพยางค์เดียว 3 คำซ้อนกัน คำพยางค์เดียว 2 คำซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์ คำที่มี 2 พยางค์ซ้อนกับคำพยางค์เดียว 2 คำ คำที่มี 3 พยางค์ซ้อนกับคำพยางค์เดียว 2 คำ คำพยางค์เดียวซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์และซ้อนกับคำพยางค์เดียว ดังนี้

<u>คำพยางค์เดียว 3 คำซ้อนกัน</u> (1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์)

พบจำนวน 116 คำ

ตัวอย่างที่ 1

คันได้เสร็จสรรพ จะ**<u>กลับพอกงว้าย</u>** พ้อยมาเกิดต้อง ฟองไฟ

ตัวอย่างที่ 2

ถึงจักตาย บ่**<u>คลาคลาดแคล้ว</u>** จักไว้ชื่อหื้อ ลือซา

ตัวอย่างที่ 3

ลางพ่องนั้น เก็บดอกอินแสง บ่**<u>ผ่อคอยแยง</u>** มดแดงอยู่ใต้

<u>คำพยางค์เดียว 2 คำ ซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์</u> (1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 2 พยางค์)

พบจำนวน 6 คำ

ตัวอย่างที่ 1

<u>ฟูจาปราศรัย</u> เนานานแท้นัก จิ่งเนิ่นด้วย ทางมา

ตัวอย่างที่ 2

กระสัตต่างฟ้า **<u>โลกหล้าโลกี</u>** หลายธานี ตกเหนือออกใต้

ตัวอย่างที่ 3

หากบ่มีจิง แลเจ้าน้องรัก อย่าได้**<u>อ่วงข้อง</u>** **<u>อาลัย</u>**

คำที่มี 2 พยางค์ ซ้อนกับคำพยางค์เดียว 2 คำ (2 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์)
พบจำนวน 26 คำ
ตัวอย่างที่ 1

คันเถิงค่ำแล้ว	แห่งแสงไถง	ก็พากันไป	**ชุมนุมสุมเฝ้า**

ตัวอย่างที่ 2

เข้าคิดฉ้อโกง	**ยุยงส่งยู้**	เขาแสงใส่ส้อย	แปงความ

ตัวอย่างที่ 3

ยามพร่ำนั้น	หน่อชั้นบุตตี	จาวาที	**สนองตอบต้าน**

คำที่มี 3 พยางค์ซ้อนกับคำพยางค์เดียว 2 คำ (3 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์)
พบจำนวน 3 คำ คือคำว่า

1. สรีระรูปร่าง ปรากฏในบทที่ว่า

มี**สรีระ**	**รูปร่าง**ตัวตน	โตใหญ่องค์	เท้าช้างพายกล้า

2. บัวระมวลพร้อมภับ ปรากฏในบทที่ว่า

สัพพถะ	กิจจะบ่ด้วน	**บัวรมวล**	**พร้อมภับ**

3. อุปถัมภ์ค้ำชู ปรากฏในบทที่ว่า

เข้า**อุปถัมภ์**	**ค้ำชู**พี่เจ้า	สบายดี	น้อมนบ

คำพยางค์เดียวซ้อนกับคำที่มี 2 พยางค์และซ้อนกับคำพยางค์เดียว (1 พยางค์ + 2 พยางค์ + 1 พยางค์)
พบเพียง 1 คำ ได้แก่คำว่า เกี้ยวขะหวัดรัด ปรากฏในบทที่ว่า

เกี้ยวขะหวัด	**รัด**อุราน้อง	พอสายสั่นเสี่ยง	ทังองค์

1.3 คำซ้อน 4 คำ

คำซ้อน 4 คำที่พบในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ โดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นคำพยางค์เดียวซ้อนกัน 4 คำ (1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์) ลักษณะของคำพยางค์เดียวซ้อนกัน 4 คำนี้ ยังสามารถแบ่งเป็นคำซ้อนที่มีเสียงสัมผัสระหว่างพยางค์ที่ 2 และ 3 และที่ไม่มีเสียงสระสัมผัสระหว่างพยางค์ที่ 2 และ 3 นอกจากนี้ยังพบคำที่มี 2 พยางค์ซ้อนกับคำพยางค์เดียวอีกด้วย

1.3.1 คำซ้อน 4 คำ ที่เป็นคำพยางค์เดียวซ้อนกัน 4 คำ (1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์) และมีเสียงสัมผัสระหว่างพยางค์ที่ 2 และ 3 พบจำนวน 32 คำ

ตัวอย่างที่ 1

จักได้เป็น	**ข้าเฝ้าเหล่าใช้**	เก็บดอกส้อย	มาลัย

ตัวอย่างที่ 2

ที่เวียนศีรษะ	**เจ็บหัวมัวเกล้า**	ยังค่อยคลายเบา	เพิกวะ

ตัวอย่างที่ 3

คันปุนนาที	**รุ่งแจ้งแสงใส**	เวลาไป	เมื่อเช้ายามเฝ้า

1.3.2 คำซ้อน 4 คำ ที่เป็นคำพยางค์เดียวซ้อนกัน 4 คำ (1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์) แต่ไม่มีเสียงสัมผัสสระระหว่างพยางค์ที่ 2 และ 3 พบจำนวน 70 คำ

ตัวอย่างที่ 1

จิ่งบอกซัด	ตอบต้านคำถาม	บ่ปิดบังความ	**ไขจาตอบถ้อง**

ตัวอย่างที่ 2

กระสัตต่างฟ้า	โลกหล้าโลกี	หลายธานี	**ตกเหนือออกใต้**

ตัวอย่างที่ 3

โดดโผผาย	**วิ่งเต้นดีดควิด**	ตัวเก่งกล้า	เรียวแรง

1.3.3 คำซ้อน 4 คำที่มีโครงสร้างเป็นคำ 2 พยางค์ ซ้อนร่วมกับคำพยางค์เดียว พบจำนวน 2 คำ ได้แก่ คำว่า

1. ซะเด็นเฟือนเคลื่อนซ้าย (2 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   ดวงหัวใจ บ่ใสป่วนเต้น **ซะเด็นเฟือน** **เคลื่อนซ้าย**
2. นนตรีเภรีพาดค้อง (2 พยางค์ + 2 พยางค์ + 1 พยางค์ + 1 พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   ว่าพวก**นนตรี** **เภรีพาดค้อง** เป็นของเครื่องเหล้น เพลงดัง

1.4 คำซ้อนขยายคู่

คำซ้อนขยายคู่เป็นคำซ้อนที่เกิดจากการขยายคำซ้อน 2 คำ ชนิดที่เป็นคำพยางค์เดียว 2 คำซ้อนกัน (1 พยางค์ + 1 พยางค์) ด้วยการแทรกคำที่ปรากฏข้างหน้าคำซ้อน 2 คำนั้น คำซ้อนขยายคู่จะปรากฏเป็นคำ 4 จังหวะ มีคำที่ 1 กับคำที่ 3 เป็นคำเดียวกัน พบจำนวน 39 คำ

ตัวอย่างที่ 1

เจ้าอย่าโสกนัก **แข็งอกแข็งใจ** จาวเมืองไทย พระนายน้องเหน้า

ตัวอย่างที่ 2

รับส่งกัน **ชู่องค์ชู่เจ้า** เป็นวงเวียน แวดล้อม

ตัวอย่างที่ 3

แล้วเปลี่ยนกับสับ **ผัดขวาผัดซ้าย** เสียมจอบผ้าย นันเนือง

1.5 คำซ้อนที่มากกว่า 4 คำ

คำซ้อนที่มากกว่า 4 คำที่พบในเรื่องมีจำนวนไม่มากนัก พบว่าโครงสร้างการซ้อนของคำมีทั้งคำพยางค์เดียวซ้อนกันทั้งหมด และคำพยางค์เดียวซ้อนร่วมกันคำที่มี 2 พยางค์หรือมากกว่า 2 พยางค์ ดังนี้

1. จรลีย่างย้ายผ้ายดั้น (3พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   หื้อมาซักไซ ให้แจ้งสดสี รีบ**จรลี** **ย่างย้ายผ้ายดั้น**
2. จัดแจงแต่งดาแปงห้าง (1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   ก็**จัดแจง** **แต่งดาแปงห้าง** ตามคำพราหมณ์ บอกไว้
3. ทอดทุมลาขว้างละ (1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   พอได้ฝากกาย สืบไปพายหน้า บ่**ทอดทุมลา** **ขว้างละ**
4. ประหนมบังคมน้อมไหว้ (2พยางค์ + 2พยางค์ + 1พยางค์ + 1พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   กราบ**ประหนม** **บังคมน้อมไหว้** จาร่ำไร ตอบท้า
5. เผ่าเชื้อพระพงศ์วงศา (1พยางค์ + 1พยางค์ + 2พยางค์ + 2พยางค์) ปรากฏในบทที่ว่า
   แม่นเป็น**เผ่าเชื้อ** **พระพงศ์วงสา** เหมือนวาทา เจ้าจาแน่หมั้น

2. คำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน

จากการศึกษาพบว่ามีการสร้างคำซ้อนจากภาษาที่ต่างกัน ประกอบไปด้วย คำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ และคำซ้อน 4 คำ ดังนี้

2.1 คำซ้อน 2 คำ

คำซ้อน 2 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน ประกอบไปด้วย

2.1.1 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

2.1.2 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

2.1.3 ภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาไทยกลาง

2.1.4 ภาษาไทยกลาง+ภาษาบาลีสันสกฤต

2.1.5 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาบาลีสันสกฤต

2.1.6 ภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

2.1.1 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบจำนวน 39 คำ

ตัวอย่างที่ 1

ฝูงศัตรู เที่ยงจัก**กลัวหย้าน** เต็มหลายเพียงใด บ่ค้าน

ตัวอย่างที่ 2

ก็ยาตรา ลีลาล่วงข้าม **ตามทวย**ไป ลดไล้

ตัวอย่างที่ 3

ปั่นป่วนใจ สิ่งอั้นนึกรัก **หยิกยิ่ม**ข้าง กันดู

2.1.2 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

พบจำนวน 51 คำ

ตัวอย่างที่ 1

ไปตก**กวงไกล** แม่อาลัยเจ้า กลัวตกต่างแดน ต่างฟ้า

ตัวอย่างที่ 2

ดูสวกร้าย สหัสสกัน ใจอาธรรม์ ถมินยาบกล้า

ตัวอย่างที่ 3

เดี่ยวนี้**หมดใส** มุลทินชะร้อย พ้นจากถ้อย นินทา

2.1.3 ภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาไทยกลาง

พบจำนวน 10 คำ

ตัวอย่างที่ 1

เดือดเนืองนัน ฟูกันจู้จี้ ก็**โกรธาเคือง** พิลึก

ตัวอย่างที่ 2

จิ่งเอิ้นโอษฐ์ทัก นาง**ปุสสาถาม** ว่าอินดูพราหมณ์ ทังสามพี่เจ้า

ตัวอย่างที่ 3

จักเข้าดงหนา **เอกาเตียว**เจ้า ตัวเองเรา น้องรัก

2.1.4 ภาษาไทยกลาง+ภาษาบาลีสันสกฤต

พบจำนวน 2 คำ ได้แก่คำว่า

1. ดอกบุปผา ปรากฏในบทที่ว่า

นางยินแค้นนัก สวย**ดอกบุปผา** คว้าเอามา สีกเสียย่อยเสี้ยง

2. มากมายอักโข ปรากฏในบทที่ว่า

เรื่องราวค่าวนี้ **มากมายอักโข** เวทิตัพโพ เพิงรู้พายหน้า

2.1.5 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาบาลีสันสกฤต

พบเพียง 1 คำ คือคำว่า เยนปิสสา ปรากฏในบทที่ว่า

คิงเป็นเสื้อน้ำ ยัง**เยนปิสสา** แส้งมายา มาประจวบได้

2.1.6 ภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบจำนวน 2 คำ ได้แก่คำว่า

1. โกรธาเคียด ปรากฏในบทที่ว่า

ก็จักขัดใจ **โกธาเคียด**หมั้น เพื่อตัวมันไป ส่อฟ้อง

2. มัคคาคอง ปรากฏในบทที่ว่า

ว่าเจ้าอยู่เทอะ พั่นข้าจักจร ตาม**<u>มัคคาคอง</u>** หื้ออายเผิดหน้า

2.2 คำซ้อน 3 คำ

คำซ้อน 3 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน ประกอบไปด้วย

2.2.1 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

2.2.2 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

2.2.3 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง

2.2.4 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

2.2.5 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

2.2.6 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

2.2.1 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบจำนวน 10 คำ

ตัวอย่างที่ 1

คันได้เสร็จสรรพ จะ**<u>กลับพอกงว้าย</u>** พ้อยมาเกิดต้อง ฟองไฟ

ตัวอย่างที่ 2

อับจนใจ ที่**<u>พิงเพิ่งพะ</u>** ก็หาบ่ได้ ทังใด

ตัวอย่างที่ 3

<u>หนีบเหนงเตง</u> ชู่พายชู่ค้าย หันถูกต้อง หลายอัน

2.2.2 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบจำนวน 9 คำ

ตัวอย่างที่ 1

ใช่ว่าหมายใจ ใคร่**<u>เกี้ยวกอดฟั้น</u>** กับพอกอั้น ชุมยิง

ตัวอย่างที่ 2

<u>นุ่งห่มทุ้ม</u> คัวแพงสีใส ผืนสไบ ต่างกันล้วนเสี้ยง

ตัวอย่างที่ 3

พวกสูหลาย จักสู้บ่แพ้ บ่**<u>ไหวหวั่นเสิ้ง</u>** ทังใด

2.2.3 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง

พบจำนวน 5 คำ

ตัวอย่างที่ 1

ไหวหวั่นร้อน ซะท้อนใจเหว **<u>กวังเมาเซ</u>** รวนเรขุ่นข้อง

ตัวอย่างที่ 2

หญ้าแภดแยว จัก**<u>แหลวย่อยยับ</u>** บ่สวยชื่นหน้า บานงาม

ตัวอย่างที่ 3

พร่อง**<u>เอิ้นเรียกร้อง</u>** ว่าเจ้าพราหมณ์ขา ไปเที่ยวไหนมา ไกลคาว่าใกล้

2.2.4 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

พบจำนวน 3 คำ ได้แก่คำว่า

1. เค้างูนเหง้า ปรากฏในบทที่ว่า

จักบอกไว้ บ่ให้เศษเหลือ ตามกิ่งใบเครือ ราก**<u>เค้างูนเหง้า</u>**

2. แบกตุ้มหาม ปรากฏในบทที่ว่า

คันว่าแขกหลาย สบายยิ่งล้ำ ช่วย**<u>แบกตุ้ม</u>** **<u>หาม</u>**ชาม

3. เสร็จเมี้ยนพร้อม ปรากฏในบทที่ว่า

เสร็จเมี้ยนพร้อม หอมกลิ่นบุปผา สุคันธา รสเร้าทั่วห้อง

2.2.5 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

พบจำนวน 6 คำ

ตัวอย่างที่ 1

อย่า**บิดล่ายเพี้ยน** กล่าวเผี้ยนความจิง อย่าได้ประวิง ไขจิงบอกแจ้ง

ตัวอย่างที่ 2

พี่หันไสน จุ่งไขถ้อยถ้อง ลอง**ผ่อคอยมอง** เรียบร้อย

ตัวอย่างที่ 3

ช่างฟู่จา สุภาอ่อนอ้อย ควร**ละเมา** **ม่วนเพราะ**

2.2.6 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบจำนวน 2 คำ ได้แก่คำว่า

1. จาพูดต้าน ปรากฏในบทที่ว่า

ค่อยเบี่ยงผาย ขยายผ่อนลด **จาพูดต้าน** คำงาม

2. ผับทั่วเสี้ยง

ทัศนา ทุกห้องหลืบชั้น **ผับทั่วเสี้ยง** ในแดน

2.3 คำซ้อน 4 คำ

คำซ้อน 4 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน มีดังนี้

2.3.1 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง

พบจำนวน 2 คำ ได้แก่คำว่า

1. เทะแหนบอกชี้ ปรากฏในบทที่ว่า

มีพระกระแส **เทะแหนบอกชี้** รับสั่งหมั้น บัญชา

2. แวดเกี้ยวเวียนวน ปรากฏในบทที่ว่า

ลู่ชิงกันเก็บ จนเล็บหักทบ ผัน**แวดเกี้ยว** **เวียนวน**

2.3.2 ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบเพียง 1 คำ ได้แก่คำว่า สะเด็นเฟือนเคลื่อนซ้าย ปรากฏในบทที่ว่า

ดวงหัวใจ บ่ใสป่วนเต้น **ซะเด็นเฟือน** **เคลื่อนซ้าย**

2.3.3 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง

พบเพียง 1 คำ ได้แก่คำว่า หม่นหม้อมหมองหมาง ปรากฏในบทที่ว่า

ว่าดั่งลือน้อง **หม่นหม้อมหมองหมาง** พระนุชนาง หมองหมางหม่นเหมี้ยง

2.3.4 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ

พบเพียง 1 คำ ได้แก่คำว่า ยกย้ายผ้ายดั้น ปรากฏในบทที่ว่า

ขึ้นขี่ม้า ตัวกล้าเรืองศรี พาโยธี **ยกย้ายผ้ายดั้น**

2.3.5 ภาษาไทยกลาง+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยถิ่นเหนือ+ภาษาไทยกลาง

พบเพียง 1 คำ ได้แก่คำว่า วิ่งยนหกเต้น ปรากฏในบทที่ว่า

โดดโผผาย **วิ่งยนหกเต้น** ชุรลมุน หุ่นพร้อม

3. คำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย

การศึกษาคำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมายในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ ผู้วิจัยได้ใช้พจนานุกรมประกอบการศึกษาจำนวน 3 เล่ม ได้แก่

1. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ในที่นี้ผู้วิจัยใช้อักษรย่อ (ร)
2. พจนานุกรมภาษาไทย-ไทย ฉบับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร ในที่นี้ผู้วิจัยใช้อักษรย่อ (ป)
3. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ในที่นี้ผู้วิจัยใช้อักษรย่อ (ล)

การที่ผู้วิจัยใช้พจนานุกรมจำนวน 3 เล่มในศึกษาความหมายของคำซ้อนที่ปรากฏในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์นั้น ได้ใช้พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง สำหรับการแปลความหมายในคำศัพท์ที่เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และพจนานุกรมภาษาไทย-ไทย ฉบับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร (เปลื้อง ณ นคร, 2555) ใช้สำหรับแปลความหมายคำศัพท์ภาษาไทยกลาง โดยเหตุผลที่ผู้วิจัยใช้พจนานุกรมแปลความหมายคำศัพท์ภาษาไทยกลางถึง 2 เล่ม เนื่องจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 มีความหมายของคำศัพท์ที่ไม่ครอบคลุมบริบทความหมายในอดีตของคำศัพท์นั้น แต่พจนานุกรมภาษาไทย-ไทย ฉบับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร (เปลื้อง ณ นคร, 2555) สามารถอธิบายความหมายบริบทดังกล่าวได้

ผู้วิจัยได้ระบุประเภทของคำไว้ดังนี้

- คำนาม ใช้อักษรย่อ น.
- คำกริยา ใช้อักษรย่อ ก.
- คำวิเศษณ์ ใช้อักษรย่อ ว.
- คำอุทาน ใช้อักษรย่อ อ.

การศึกษาคำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย มีขอบเขตเฉพาะคำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน ดังนั้นการศึกษาทางความหมายจึงไม่สามารถนำเอาคำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำในหัวข้อแรกมาได้ศึกษาได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาเฉพาะคำซ้อนที่สามารถศึกษาทางความหมายมาศึกษาเท่านั้น ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และคำซ้อนที่มีความตรงข้ามกัน ดังนี้

3.1 คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน

3.1.1 คำซ้อน 2 คำที่มีความหมายเหมือนกัน

พบจำนวน 196 คำ ตัวอย่างเช่น

1. ก่งค้อม
   ก่ง ว.(ล) โค้ง
   ค้อม ว.(ล) อ่อน, โค้ง
2. ควี่มาย
   ควี่ ก.(ล) คลี่, แย้ม, บาน, คลาย
   มาย ก.(ล) คลาย
3. เตื่อมแถ้ง
   เตื่อม ก.(ล) เติม, เพิ่ม, แถม, เสริม
   แถ้ง ก.(ล) แถม, ทดแทนส่วนที่ขาด, เพิ่มเติม

3.1.2 คำซ้อน 3 คำที่มีความหมายเหมือนกัน

พบจำนวน 52 คำ ตัวอย่างเช่น

1. เค้างูนเหง้า
   เค้า น.(ร) เหง้า, ต้นเงื่อน
   งูน น.(ล) รากเหง้า, ต้นเค้า
   เหง้า น.(ร) ต้นเดิม, ต้นวงศ์

2. เดินไต่ผ้าย
   เดิน ก.(ร) ยกเท้าก้าวไป
   ไต่ ก.(ป) เดินไป
   ผ้าย ก.(ล) เดิน, เดินทาง, เคลื่อนที่
3. เถิงรอดเทิง
   เถิง ก.(ล) ถึง, บรรลุจุดหมาย
   รอด ว.(ล) ถึงจุดหมายปลายทาง
   เทิง ว.(ล) ถึง, ไปถึง

3.1.3 คำซ้อน 4 คำที่มีความหมายเหมือนกัน

พบจำนวน 5 คำ ตัวอย่างเช่น

1. เจียรจาปากต้าน
   เจียร ก.(ล) พูด
   จา ก.(ล) พูด, คุย
   ปาก ก.(ล) พูด, เจรจา
   ต้าน ก.(ล) พูด, เจรจา, พูดตอบ
2. เทียมปูนปานเปรียบ
   เทียม ก.(ป) เทียบ
   ปูน ว.(ร) เทียบ, เทียม, ปาน, เปรียบ, เพียง
   ปาน ว.(ร) เหมือน, คล้าย, เช่น, เพียง
   เปรียบ ก.(ป) เทียบ
3. พ่านหย้านเข็ดขาม
   พ่าน ก.(ล) กลัว, เกรง, ขยาด
   หย้าน ก.(ล) พรั่น, หวาดเกรง
   เข็ด ก.(ล) ครั่นคร้าม, ไม่กลาทำเช่นนั้น
   ขาม ก.(ล) ขาม, เกรง, คร้าม, หวาด

3.2 คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

3.2.1 คำซ้อน 2 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พบจำนวน 244 คำ ตัวอย่างเช่น

1. กดขี่
   กด ก.(ร) บังคับลง, ข่ม
   ขี่ ก.(ร) นั่งเอาขาคร่อม
2. คอนไหว
   คอน ว.(ล) ไม่มั่นคง
   ไหว ก.(ร) สั่น สะเทือน กระดิก
3. เตื่อมตุ้ม
   เตื่อม ก.(ล) เติม, เพิ่ม, แถม, เสริม
   ตุ้ม ก.(ล) ดันขึ้น, ผลักขึ้น, ประคองยกขึ้น

3.2.2 คำซ้อน 3 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พบจำนวน 63 คำ ตัวอย่างเช่น

1. กวังเมาเซ

   กวัง ก.(ล) มึน, งง, สงสัย

   เมา ก.(ร) อาการที่มึนจนลืมตัวขาดสติเพราะฤทธิ์เหล้าฤทธิ์ยา

   เซ ว.(ร) อาการที่ขาดความทรงตัวจนโอนเอนไปข้างใดข้างหนึ่ง, ลักษณะที่โย้ไปข้างใดข้างหนึ่ง

2. เขียนขีดแต้ม

   เขียน ก.(ล) ขีดให้เป็นตัวหนังสือ ตัวเลข หรือลวดลาย

   ขีด ก.(ล) ใช้ของแหลมเป็นต้นทำให้เป็นเส้นหรือรอย

   แต้ม ก.(ล) เขียนอย่างเขียนหนังสือ, วาด, แตะ, เอาสีหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตะให้เป็นจุดหรือลวดลาย

3. ดันบุ่นยู้

   ดัน ก.(ร) ผลักเพื่อให้เคลื่อนไปด้วยกำลัง

   บุ่น ก.(ล) บุก, แหวก

   ยู้ ก.(ล) ผลัก, ดัน, เข็น

3.2.3 คำซ้อน 4 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พบจำนวน 33 คำ ตัวอย่างเช่น

1. กราบนบก้มไหว้

   กราบ ก.(ร) แสดงความเคารพด้วยวิธีนั่งประนมมือขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วน้อมศีรษะลงจดพื้น

   นบ ก.(ร) ไหว้, นอบน้อม

   ก้ม ก.(ร) ทำให้ต่ำลงโดยอาการน้อม

   ไหว้ ก.(ร) ทำความเคารพโดยยกมือขึ้นประนม ถ้าเป็นผู้น้อยไหว้ผู้ใหญ่หรือผู้ทรงศีลต้องก้มศีรษะลงแต่พองาม

2. เดินเทียวเที่ยวลัด

   เดิน ก.(ร) ยกเท้าก้าวไป

   เทียว ก.(ล) เดิน

   เที่ยว ก.(ร) กิริยาที่ไปที่โน่นที่นี่เรื่อยไป

   ลัด ก.(ร) ตัดตรงไปเพื่อย่นทางย่นเวลา

3. ตีบแน่นคั่งคัด

   ตีบ ว.(ร) ลีบ, แฟบ, แคบ

   แน่น ว.(ร) อาการที่แออัดยัดเยียดหรือเบียดเสียดจนแทบไม่มีที่ว่าง

   คั่ง ก.(ป) แออัด, แน่น

   คัด ว.(ร) แน่นหรือตึง

3.2.4 คำซ้อนมากกว่า 4 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

พบจำนวน 3 คำ ได้แก่

1. จรลีย่างย้ายผ้ายดั้น

   จรลี ก.(ร) เดินเยื้องกราย

   ย่าง ก.(ล) ยกเท้าก้าวไป, เดิน

   ย้าย ก.(ล) เปลี่ยนที่

   ผ้าย ก.(ล) เดิน, เดินทาง, เคลื่อนที่

   ดั้น ก.(ร) ฝ่าไป, มุดด้นไป

2. จัดแจงแต่งดาแปงห้าง
   จัด ก.(ร) ตกแต่ง
   แจง ก.(ร) กระจายออกเป็นส่วนๆ
   แต่ง ก.(ร) จัด, ตั้ง, จัดให้งาม
   ดา ก.(ล) จัด, เตรียม
   แปง ก.(ล) สร้าง, ทำ, ประดิษฐ์
   ห้าง ก.(ล) ตกแต่ง, ประดับประดาให้เข้าที่, จัดเตรียม
3. ทอดทุมลาขว้างละ
   ทอด ก.(ล) ทิ้ง, ปล่อย, วาง
   ทุม ก.(ล) ขว้าง, ทิ้ง, โยน, ปล่อย, ทอดทิ้ง
   ลา ก.(ล) ละ, ทิ้ง, จากไป
   ขว้าง ก.(ล) ทิ้ง, ละ, ไม่เอาเป็นธุระ
   ละ ก.(ล) อาการที่แยกตัวให้พ้นจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องอยู่

3.3 คำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน

3.3.1 คำซ้อน 2 คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน

พบจำนวน 9 คำ ตัวอย่างเช่น

1. ขาดเหลือ
   ขาด ก.(ร) มีไม่ครบ, มีไม่เต็ม
   เหลือ ก.(ร) เกิน, เกินต้องการ, มาก, มากเกิน
2. มายรัด
   มาย ก.(ล) คลาย
   รัด ก.(ร) โอบรอบหรือพันให้กระชับ
3. หนักเบา
   หนัก ว.(ร) มีน้ำหนักมาก
   เบา ว.(ร) มีน้ำหนักน้อย

3.3.2 คำซ้อน 4 คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน

พบจำนวน 6 คำ ตัวอย่างเช่น

1. ตกเหนือออกใต้
   ตก(วันตก) น.(ล) ทิศตะวันตก
   เหนือ น.(ล) ทิศที่อยู่ตรงข้ามกับใต้
   ออก(วันออก) น.(ล) ทิศตะวันออก
   ใต้ น.(ล) ทิศที่อยู่ตรงข้ามกับเหนือ
2. ไปมาออกเข้า
   ไป ก.(ร) เคลื่อนออกจากที่ ใช้ตรงกันข้ามกับ มา
   มา ก.(ร) เคลื่อนออกจากที่เข้าหาตัวผู้พูด
   ออก ก.(ร) อาการที่เคลื่อนไปข้างนอกหรือพ้นจากที่ปิดบัง
   เข้า ก.(ร) อาการที่เคลื่อนไปข้างในหรือทำให้เคลื่อนไปข้างใน
3. เพรางายค่ำเช้า
   เพรา น.(ล) เวลาเย็น
   งาย น.(ล) เวลาเช้า

ค่ำ ว.(ร) ที่อยู่ในช่วงเวลาตั้งแต่เย็นจนถึงเวลามืดตอนต้นของกลางคืน
เช้า น.(ร) เวลาระหว่างรุ่งสว่างกับสาย, เวลาตั้งแต่รุ่งสว่างถึงเที่ยง

การอภิปรายผล

การศึกษาวิเคราะห์คำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ สามารถแบ่งผลการศึกษาเป็น 3 หัวข้อตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ได้แก่ คำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำ ประกอบไปด้วยคำซ้อน 2 คำ คำซ้อน 3 คำ คำซ้อน 4 คำซ้อนมากกว่า 4 คำ และคำซ้อนแบบขยายคู่ คำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน ประกอบไปด้วยภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาบาลีสันสกฤต และคำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย ประกอบไปด้วยคำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน ความหมายใกล้เคียงกัน และความหมายตรงข้ามกัน ดังตารางต่อไปนี้

ชนิดคำซ้อนที่พบ / คำซ้อนตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย	คำซ้อน 2 คำ	คำซ้อน 3 คำ	คำซ้อน 4 คำ	คำซ้อนที่มากกว่า 4 คำ	คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน	คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน	คำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน
1. คำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำ	449	152	143	6			
2. คำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน	105	35	6	-			
3. คำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย					253	343	15

1. คำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำ

ผลการวิจัยพบว่าคำซ้อน 2 คำ มีจำนวนทั้งหมด 449 คำ เป็นคำซ้อน 3 คำ มีจำนวนทั้งหมด 152 คำ คำซ้อน 4 คำ มีจำนวนทั้งหมด 143 คำ และคำซ้อนที่มากกว่า 4 คำ มีจำนวนทั้งหมด 6 คำ ทำให้เห็นว่าคำซ้อนที่แบ่งตามจำนวนคำมีการใช้คำซ้อน 2 คำจำนวนมากที่สุดเนื่องจากคำซ้อน 2 คำ เป็นคำที่มีใช้กันโดยทั่วไปและหากเป็นการสร้างขึ้นใหม่ก็สามารถสร้างขึ้นได้ง่าย เมื่อนำไปจัดคำลงในฉันทลักษณ์ของค่าวแล้วก็สามารถจัดลงได้ง่าย เนื่องจากฉันทลักษณ์ของค่าวมีบังคับการใช้จำนวนคำในวรรคคือ 4 คำ และ 2 คำ ส่วนคำซ้อน 3 คำ และคำซ้อน 4 คำ จะมีจำนวนลดลงมาและเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ 152 คำ และ 143 คำ ตามลำดับ ทั้งนี้การใช้คำซ้อน 3 คำและคำซ้อน 4 คำ จะมีความลงตัวกับลักษณะฉันทลักษณ์ของค่าว เนื่องจากฉันทลักษณ์บทดำเนินเรื่องของค่าว ในวรรคที่ 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11 จะมีบังคับการใช้คำจำนวน 4 คำต่อวรรค แต่ทั้งนี้ก็ยังอนุโลมให้ลดจาก 4 คำเป็น 3 คำได้ ซึ่งพบอยู่หลายแห่งในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ ดังนั้นการใช้คำซ้อน 3 คำและคำซ้อน 4 คำ จึงสามารถจัดให้ลงตัวกับวรรคที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนคำซ้อนที่มากกว่า 4 คำ พบเพียง 6 คำ เนื่องจากเมื่อนำเอามาจัดลงในวรรคของค่าวแล้ว จะไม่สามารถจัดลงในวรรคเดียวกันได้ทั้งหมด คำซ้อนที่มากกว่า 4 คำจะถูกแยกออกจากกันเป็น 2 วรรคที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้พบไม่มากนัก แต่เป็นการแสดงถึงความสามารถของกวีที่ใช้วิธีนี้ในการสร้างความงามทางวรรณศิลป์

2. คำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน

ผลวิจัยพบว่าคำซ้อน 2 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน มีจำนวนทั้งหมด 105 คำ คำซ้อน 3 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน มีจำนวนทั้งหมด 35 คำ และคำซ้อน 4 คำที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกัน มีจำนวนทั้งหมด 6 คำ การใช้คำซ้อนที่สร้างขึ้นจากภาษาที่ต่างกันนับเป็นความสามารถของกวีที่แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในหลากหลายภาษา ทั้งนี้ภาษาที่ใช้เป็นหลักในการแต่งค่าวคือภาษาไทยถิ่นเหนือ แต่ในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ยังพบภาษาไทยกลางและภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งกวีได้นำเอามาสร้างเป็นคำซ้อนร่วมกันจึงเป็นความโดดเด่นอย่างหนึ่งในปรากฏในวรรณกรรมค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์

3. คำซ้อนที่แบ่งตามลักษณะความหมาย

ผลวิจัยพบว่าคำซ้อนที่มีความหมายตรงข้ามกัน มีจำนวนทั้งหมด 15 คำ คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มีจำนวนทั้งหมด 343 คำ คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกัน มีจำนวนทั้งหมด 253 คำแสดงให้เห็นถึงกวีนิยมใช้คำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกันมากที่สุด อีกทั้งคำในภาษาไทยถิ่นเหนือ และคำในภาษาไทยกลาง ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นจำนวนมาก จึงทำให้สามารถนำเอามาสร้างเป็นคำซ้อนที่มีความหมายใกล้เคียงกันได้เป็นจำนวนมาก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาคำซ้อนในค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ เป็นการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้คำซ้อนในวรรณกรรมค่าวซอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นผลงานของพระญาพรหมโวหาร แต่ทำให้ได้เห็นถึงความงามทางวรรณศิลป์ คุณค่า ความดีเด่น อัตลักษณ์ของงานพระญาพรหมโวหารได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาคำซ้อนในผลงานเรื่องอื่นๆ ของพระญาพรหมโวหารด้วย ผลจากการศึกษาจะทำให้เกิดความเข้าใจในลักษณะการใช้ภาษาและวรรณศิลป์ของพระญาพรหมโวหาร อีกทั้งยังสามารถนำไปเปรียบเทียบกับการใช้ภาษาและวรรณศิลป์ของกวีคนอื่นๆ ได้อีกด้วย สำหรับค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์นั้น ยังมีประเด็นอื่นอีกมากมายที่ยังไม่ได้ทำการศึกษา ทั้งในเรื่องของอักขรวิธีจากหนังสือต้นฉบับที่เป็นอักษรธรรมล้านนา การศึกษาคุณค่าทางวรรณศิลป์ โวหารภาพพจน์ ศิลปะการใช้ถ้อยคำ คุณค่าทางด้านสังคมที่สะท้อนจากค่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและศรีสุวัณณ์ การศึกษาต่อยอดจะทำให้องค์ความรู้ด้านวรรณกรรมล้านนามีความสมบูรณ์มากขึ้น และเป็นหลักฐานอันเป็นมรดกที่ภาคภูมิใจของแผ่นดินล้านนา

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี. (2557). *การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องเศรษฐีหัวเวียง.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เปลื้อง ณ นคร. (2555). *พจนานุกรมภาษาไทย-ไทย ฉบับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร*. กรุงเทพฯ: ไทยซอฟต์แวร์เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554: เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2549). *คร่าวซอเรื่องพระอภัยมณีและสรีสุวัณณ์.* เชียงใหม่: โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับและเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนารุ่นใหม่.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ศ.ดร.กิตติชัย วัฒนานิกร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.อำนวย ขนันไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.สายสมร ลำยอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.วิบูลย์ รัตนาปนนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.เพทาย พงษ์เพียจันทร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ธวัชชัย รัตน์ชเลศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พัชรินทร์ ระวียัน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ธีรภัทร วรรณฤมล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.รวี ลงกานี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ยุวดี พีรพรพิศาล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ธนกร ช้างน้อย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พิศิษฐ์ สิงห์ใจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พัชรา ตันติประภา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ไพรัช ตระการศิรินนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.อรชร มณีสงฆ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สมชาย ปรีชาศิลปกุล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สุวรรณา เลาหะวิสุทธิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.เอกรัฐ บุญเชียง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.นิสิต พันธมิตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.อุเทน ปัญโญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ชิตชล ผลารักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.นงลักษณ์ เขียนงาม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปรีชา เจ็งเจริญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วสันต์ จอมภักดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วัชรพงษ์ ธัชยพงษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อดิศักดิ์ ธีรานุพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.เดชา ทาปัญญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อังคณา อินตา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.กนกพร แสนเพชร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ไพลิน ภู่จินาพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.บุญรอด โชติวชิรา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ธนะชัย พันธ์เกษมสุข มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรรณพร ทะพิงค์แก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พนม กุณาวงค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.นัทมน คงเจริญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรัทยา แจ้งกระจ่าง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วิสุทธร จิตอารี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.สวัสดิ์ สนิทจันทร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.มนทิพย์ ตั้งเอกจิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.นันท์นภัส แสงฮอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ธารณ์ ทองงอก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.คณิเทพ ปิตุภูมินาค มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.สิระ สมนาม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พิมพ์พธู สุตานันท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.บานจิตร สายรอคำ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.นิวุฒิ หวังชัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.จักรภพ วงศ์ละคร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ.ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ.ดร.นิกราน หอมดวง มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.พิมพ์ชนก สังข์แก้ว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.รจพรรณ นิรัญศิลป์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.ศิวรัตน์ กุศล มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.โยธิน แสวงดี มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ.ดร.มนตรี แย้มกสิกร มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ.ดร.เขียน วันทนียตระกูล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

รศ.ดร.โกสุม สายใจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผศ.ดร.อัจฉริยา สุริยะวงศ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อ.ดร.กรรณิกา เจิมเทียนชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ทพ.ดร.สุรสิงห์ วิศรุตรัตน์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ดร.นพ.ชูสิน สีลพัทธ์กุล โรงพยาบาลสารภี
ผศ.ดร.บุลรัตน์ สิทธิพงศ์ โรงเรียนสิริมังคลานุสรณ์
อ.ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.วรรณทนี สันติกุล Hong Kong Polytech University
Professor Dr.Andreas Zins Modul University, Vienna, Austria

ผศ.ดร.บุษบา สิทธิการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
รศ.เอนก ชิตเกษร มหาวิทยาลัยพายัพ
รศ.ดิเรก ควรสมาคม มหาวิทยาลัยพายัพ
ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ พลสงคราม มหาวิทยาลัยพายัพ
ผศ.ดร.เขตไท ลังการ์พินธุ์ มหาวิทยาลัยพายัพ
อ.ดร.สุวรรณา พลอยศรี มหาวิทยาลัยพายัพ
อ.ดร.ฐิติ ฐิติจำเริญพร มหาวิทยาลัยพายัพ
รศ.ดร.โกศล มีคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ผศ.ดร.วรรณา ศิลปอาชา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.ร.ท.หญิง ดร.เกิดศิริ เจริญวิศาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
ผศ.ดร.นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รศ.ดร.ไพบูลย์ ศรีชัยสวัสดิ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.พงษ์แก้ว อุดมสมุทรหิรัญ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.ดนุลดา จามจุรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.วีระ พันธุ์เสือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.ศรัณย์ นักรบ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.ชลาธิป สมาหิโต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ อริยะเครือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร
รศ.ดร.รจนา ชื่นศิริกุลชัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.ดร.ตระกูลพันธ์ พัชรเมธา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.ดร.พรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.ดร.พิชาภพ พันธุ์แพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.ดร.สุดารัตน์ สิทธิสมบัติ มหาวิทยาลัยเนชั่น
อ.ดร.วารัชต์ มัธยมบุรุษ มหาวิทยาลัยพะเยา
อ.ดร.ฤทัยภัทร พิมลศรี มหาวิทยาลัยพะเยา
อ.ดร.รัฐภูมิ พรหมณะ มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.สุกัญญา แช่มช้อย มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ยอดพล เทพสิทธา มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.วัลลภัช สุขสวัสดิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ศุภธณิศร์ เติมสงวนวงศ์ สมาคมเครือข่ายที่ปรึกษาระดับชาติ
ผศ.ดร.ศรชัย มุ่งไธสง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.รณิดา ปิงเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อ.ดร.รักษ์ วรุณวนารักษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ศ.ดร.มนัส สุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.วรรณวดี ม้าลำพอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.เกตุมณี มากมี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมเกตุ อุทธโยธา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.วาริพิณ มงคลสมัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.วีระศักดิ์ ชมภูคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.สนิท สัตโยภาส มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ประวัติ พื้นผาสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ว่าที่ร้อยตรี สกล แก้วศิริ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ยุพิน อินทะยะ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.พิไล เลิศพงศ์พิรุฬห์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สามารถ ใจเตี๊ย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.พวงพยอม ชิดทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.กมลณัฏฐ์ พลวัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปทมรัศมิ์ นาคนิษฐนนต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.นครินทร์ พริบไหว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สิทธิชัย สาเอี่ยม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สุทธินันท์ ชื่นชม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สำเนา หมื่นแจ่ม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.พัฒนา บุญญประภา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.สนิท หาจังตุรัส มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.อรกัญญา กาญจนธารากุล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.สายหยุด มูลเพชร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ. ว่าที่ ร.อ.ดร.ขจร ตรีโสภณากร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ทัตพร คุณประดิษฐ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จิติมา กตัญญู มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จตุพร เสถียรคง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.กาญจน์ณภัทร ปัญญาโกญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ศุภกฤษ เมธีโภคพงษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ชุติวลัญชน์ เสมมหาศักดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.นิราภรณ์ ชัยวัง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปิยะพร ต้นณีกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
อ.ดร.ธิดารัตน์ สืบญาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
รศ.อุดมศักดิ์ สาริบุตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

อ.ดร.จุฑาศินี ธัญปราณีตกุล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อ.ดร.ฐากร สิทธิโชค มหาวิทยาลัยทักษิณ
รศ.ดร.สุจิตรา รอดสมบุญ ข้าราชการบำนาญ
อ.ดร.เกียรติศักดิ์ ชัยยาณะ โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม

โดยมีเป้าหมายและขอบเขต (Aim and Scope) ที่รับตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน และท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบทางด้านงานวิจัยที่บ่งชี้สภาพการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ ชุมชนและสังคม เป็นงานวิจัยที่มีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับของสังคม และงานวิจัยที่ใช้องค์ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หรือสามารถคาดการณ์ ประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง และเสนอแนวทางการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นให้ยั่งยืน

รูปแบบของวารสาร

- กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม
- บทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ บทความละ 2 ท่านต่อเรื่อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double-blind Peer Review)
- วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ได้จัดทำ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบตีพิมพ์ (Print) เริ่มตีพิมพ์ฉบับแรก ปี พ.ศ.2543 ISSN 1513-8410 (Print) 2) รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Online) เริ่มเผยแพร่ ปี พ.ศ.2561 ISSN 2651-2068 (Online)

รูปแบบการเขียนบทความ/บทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลง “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยกำหนดเป้าหมายและขอบเขต (Aims & Scope) ที่จะตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน โดยเนื้อหาของบทความควรจะนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- สภาพการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ในบทนำ ที่มาของปัญหา)
- การมีส่วนร่วมและการยอมรับของสังคมเป้าหมาย (มีผู้แต่งร่วมเป็นภาคเอกชนหรือตัวแทนชุมชน)
- กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (วิธีการทดลอง บทสรุปเชิงเสนอแนะ)
- ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น (ทฤษฎีและกรอบแนวคิด)
- การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว (ข้อเสนอแนะหลังบทสรุป)
- การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์และ Citation)
- แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์และ Citation)

การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการพิมพ์

1. ตัวอักษร : ใช้ตัวอักษร **Th Sarabun PSK** โดยชื่อบทความใช้อักษรตัวหนา ขนาด 20 pt ชื่อผู้เขียนและหัวข้อหลักใช้อักษรตัวหนา ขนาด 18 pt และเนื้อเรื่องใช้อักษรตัวปกติ ขนาด 16 pt

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ : บนและซ้าย ขนาด 1.5 นิ้ว ล่างและขวา ขนาด 1 นิ้ว

3. ความยาวของเนื้อหา : ไม่เกิน 15 หน้า รวมตารางรูปภาพ และเอกสารอ้างอิง

4. รูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย :

- ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้ใช้อักษรตัวใหญ่ และใช้ตัวอักษรเอียง เช่น *Uglena acus*
- ชื่อเฉพาะให้ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ทุกคำ เช่น Berdmann, Lemmermann
- ภาษาอังกฤษทั้งในและนอกวงเล็บให้ใช้ตัวเล็ก เช่น Random complete block design
- ตัวย่อให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่น (Random complete block design, RCBD)

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. ชื่อเรื่อง (Title) : ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษเฉพาะตัวอักษรแรกของชื่อเรื่องเท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ (Capital letter) นอกนั้นใช้ตัวพิมพ์เล็ก ยกเว้นชื่อเฉพาะ

2. ชื่อผู้วิจัย : ระบุชื่อ สกุล ของผู้วิจัยหลักและผู้ร่วมวิจัย ด้วยตัวหนา โดยระบุสถานที่ทำงานหรือหน่วยงานที่สังกัดและอีเมล ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. บทคัดย่อ (Abstract) : (ภาษาไทยก่อนและตามด้วยภาษาอังกฤษ) เป็นการสรุปสาระสำคัญ ประเภทวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และสรุปผลการวิจัยที่กระชับและชัดเจน ระบุตัวเลขสถิติที่สำคัญ ใช้ภาษารัดกุมเป็นประโยคสมบูรณ์และเป็นร้อยแก้ว ไม่แบ่งเป็นข้อๆ โดยบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษขนาด A4 และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อในแต่ละภาษา

4. บทนำ (Introduction) : ให้เขียนอธิบายปัญหา วัตถุประสงค์ และการตรวจสอบเอกสาร

5. ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) : อธิบายถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองและอธิบายวิธีการศึกษาทดลอง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

6. ผลการวิจัย (Results) : การเขียนเสนอผลการศึกษาควรกระชับและแสดงการวิจัยถึงผลที่ชัดเจน หากมีตาราง กราฟ หรือรูปภาพให้มีเนื้อหาหรือวิธีการอธิบายประกอบ

7. การอภิปรายผล (Discussions) : การเขียนอภิปรายผลการศึกษา เป็นการชี้แจงผลการวิจัยว่าตรงตามวัตถุประสงค์ สมมติฐานของการวิจัย สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้อื่นที่มีอยู่ก่อนหรือไม่ อย่างไร ด้วยเหตุผลใด เปรียบเทียบหรือตีความเพื่อเน้นความสำคัญของงานและสรุปให้เข้าใจง่ายที่สุด

8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Suggestions) : ให้เขียนสรุปสาระสำคัญของผลงานวิจัยว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเน้นถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งในสาระสำคัญ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

9. กิตติกรรมประกาศหรือคำขอบคุณ (Acknowledgement) : อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ โดยเป็นการแสดงความขอบคุณผู้ช่วยเหลือในงานวิจัยแต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมในงานวิจัย

10. เอกสารอ้างอิง (References) : การอ้างอิงแบบแทรกปนไปกับเนื้อหา : เนื้อหาบทความใช้ระบบการอ้างอิงแบบนามปี (ชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) ตัวอย่างเช่น ...ลมุล รัตตากร (2529) ได้กำหนดคุณสมบัติของ...

รูปแบบการเขียนรายการอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิงให้เรียงเอกสารที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดตามลำดับอักษรตัวแรกของรายการที่อ้างอิง โดยเรียงลำดับแบบพจนานุกรม และให้เรียงภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ มีรูปแบบการเขียนแบบ APA (American Psychological Association) ดังนี้

1. หนังสือ

ชื่อ สกุล. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ.* ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สีลาภรณ์ บัวสาย. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

Courtney, T. K. (1965). *Physical Fitness and Dynamic Health*. New York: McGrew-Hill Inc.

2. วารสาร

ชื่อ สกุล. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร*, *ปีที่* (ฉบับที่), เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าสิ้นสุด.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2531). การปฏิรูปหลักสูตรมหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนา. *อุดมศึกษา, 13*(34), 14-20.

Elmastas, M., O. lsildak, I. Turkekal and N. Temar. (2007). Determination of antioxidant activity and antioxidant compounds inwild edible mashroom. *Food Composition and analysis*, *20*(1), 337-345**.**

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อ สกุล. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ.* ระดับวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ คณะ สถาบันการศึกษา.

ยุรีพรรณ แสนใจยา. (2545). *แนวทางการพัฒนาไร่ชาสุวิพุห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

4. เอกสารวิชาการอื่นๆ

ชื่อ สกุล ผู้เขียนหรือหน่วยงาน. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ.* ประเภทของเอกสาร. สถาบันหรือหน่วยงานที่จัดพิมพ์. สถานที่พิมพ์.

คณะกรรมการอำนวยการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย. (2549). *คู่มือคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์*. สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร.

5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ สกุล. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง.* สืบค้นจาก ชื่อ website

วิจารย์ พานิช. (2554). *วิชาการรับใช้สังคม*. สืบค้นจาก http://www.gotoknow.org/posts/440436

การส่งต้นฉบับ

จัดส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร

ที่เว็บไซต์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/cmruresearch/index

การประเมินบทความต้นฉบับ

ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double-blind Peer Review) กองบรรณาธิการวารสารจะเป็นผู้สรรหา เพื่อรับการประเมิน กรณีมีการแก้ไขจะส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

หมายเหตุ

1. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ใน “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เนื้อหาบทความที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์
3. ในกรณีเป็นบทความที่ส่งมาจากบุคคลภายนอก จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมิน และกลั่นกรองบทความ จำนวน 3,000 บาท

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความในวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ (Publication Ethics in the Rajabhat Chiang Mai Journal)

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม เพื่อให้การเผยแพร่วารสารเป็นไปอย่างถูกต้อง จึงได้กำหนดแนวปฏิบัติและจริยธรรมการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานไว้สำหรับการดำเนินงานของวารสาร ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. วารสารขอให้ผู้นิพนธ์รับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ของผู้นิพนธ์และไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์ต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย โดยไม่บิดเบือนข้อมูลหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. วารสารขอให้ผู้นิพนธ์มีการอ้างอิงทั้งส่วนเนื้อหาและรายการอ้างอิงท้ายบทความเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาอ้างอิง
4. วารสารขอให้ผู้นิพนธ์เขียนบทความวิจัยให้ถูกต้อง โดยยึดตามรูปแบบของวารสารที่กำหนดไว้ในคำแนะนำผู้เขียน
5. วารสารขอให้ผู้นิพนธ์ที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยเรื่องนั้นจริง
6. หากมีแหล่งทุนสนับสนุนงานวิจัยให้ระบุแหล่งทุนด้วย
7. หากมีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ วารสารขอให้ผู้นิพนธ์ระบุผลประโยชน์ทับซ้อนดังกล่าวด้วย
8. บทความที่เกี่ยวกับการวิจัยในมนุษย์ควรผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน (ถ้ามี) โดยให้แนบหลักฐานการรับรองมาพร้อมบทความที่ส่งให้กับกองบรรณาธิการ

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. จัดหากองบรรณาธิการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งเปิดเผยชื่อและสังกัดที่ถูกต้องของกองบรรณาธิการในวารสาร
2. ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น
3. คัดเลือกและพิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร
4. ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น
5. ตรวจสอบและปฏิเสธการตีพิมพ์บทความที่เคยเผยแพร่ที่อื่นมาแล้ว
6. ไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความโดยใช้เหตุผลและความรู้สึกส่วนตัว ต้องหาหลักฐานมาพิสูจน์ก่อน
7. ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์บทความ ผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการ
8. ตรวจสอบการคัดลอกผลงานทางวิชาการของผู้อื่นในบทความ หากพบการคัดลอกผลงานดังกล่าวจะต้องหยุดกระบวนการประเมินบทความ และติดต่อผู้นิพนธ์บทความหลักเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ

บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewer)

1. ต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในระหว่างการประเมินบทความ
2. ปฏิเสธการประเมินบทความ เมื่อพิจารณาว่าผู้ประเมินอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์บทความ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ หรือเหตุผลอื่น ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ ภายหลังจากได้รับบทความจากกองบรรณาธิการ
3. ประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความ คุณภาพของการวิเคราะห์ข้อมูลและความเข้มข้นของผลงาน
4. หากพบว่าบทความมีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานอื่น ผู้ประเมินต้องแจ้งบรรณาธิการวารสาร

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14
202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950
E-mail: research_cmru@hotmail.com
https://www.tci-thaijo.org/index.php/cmruresearch